

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rajavartiolain ja ulkomaalaislain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rajavartiolakia, ulkomaalaislakia, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettua lakia, rajavartiolaitoksen hallinnosta annettua lakia ja poliisilakia. Esityksen tarkoituksena on kehittää Rajavartiolaitoksen ja rajavartiomiehen normaaliolojen toimivaltuuksia siten, että Rajavartiolaitos voi varautua sekä nopeasti ja tehokkaasti vastata Suomen turvallisuusympäristössä ilmeneviin uhkiin sekä itsenäisesti että yhteistyössä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa.

Esityksen tarkoituksena on erityisesti täydentää rajavartiomiehen toimivaltuuksia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä rajanylityspaikoilla, Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Lisäksi täydennettäisiin Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia poliisin pyynnöstä tai poliisin tukena suoritettavissa tehtävissä.

Rajavartiolain virka-apusäännökset ajantasaistettaisiin. Rajavartiolaitos voisi jatkossa antaa poliisille terrorismin torjunnassa sotilaallista asevoimaa sisältävää virka-apua merialueen lisäksi osittain myös maa-alueilla. Puolustusvoimien Rajavartiolaitokselle antamaa virka-apua koskevaa sääntelyä täydennettäisiin, ja virka-apu voisi sisältää myös voimakeinojen käyttöä toimivaltaisen rajavartiomiehen ohjauksessa.

Rajavartiolakiin lisättäisiin säännökset Rajavartiolaitoksen tukena toimivien asevelvollisten toimivaltuuksista, rajavartiomiehen oikeudesta puuttua miehittämättömän ilma-aluksen ja lennonkin kulkuun sekä vesiliikenteen tilapäisestä keskeyttämisestä tai rajoittamisesta.

Rajavartiolaitoksen suorittaman teknisen valvonnan toimivaltuutta merialueella selkeytettäisiin. Lisäksi täydennettäisiin Rajavartiolaitoksen oikeutta käyttää tilapäisesti muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä, rajavyyhykeluvan peruuttamista ja rajavyyhykeilmoituksen tekemistä koskevaa sääntelyä sekä Rajavartiolaitoksen oikeutta liikkumisrajoitusten tai -kieltojen määräämiseen.

Ulkomaalaislain ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain mukaiset liikenteenharjoittajan velvollisuudet ulkorajoilla ulotettaisiin koskemaan myös sisärajaliikennettä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille.

Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä säädettäisiin nimenomaisesti. Sotilaallisten voimakeinojen käyttöä koskevat sotilaskäskyasiat käsiteltäisiin puolustusvoimista annetun lain mukaisessa päätöksentekomenettelyssä siten, että pääministerin ja puolustusministerin lisäksi sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä olisi oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	5
1 JOHDANTO	5
2 NYKYTILA	6
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	6
2.1.1 Rajavartiolaitoksen keskeiset tehtävät ja toimivaltuudet	6
2.1.2 Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen.....	6
2.1.3 Terrorismintorjunta	7
2.1.4 Aluevalvonta	8
2.1.5 Sotilaallinen maanpuolustus.....	8
2.1.6 Rajavartiolaitoksen kohteiden turvatarkastukset.....	9
2.1.7 Toimivaltuudet poikkeusoloissa.....	9
2.1.8 Liikenteenharjoittajien velvollisuudet.....	10
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö	11
2.2.1 Schengenin rajasäännöstö	11
2.2.2 Liikenteenharjoittajien velvollisuudet sisärajaliikenteessä	12
2.3 Nykytilan arviointi	13
2.3.1 Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen.....	13
2.3.2 Salaiset tiedonhankintakeinot vaaran torjumiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi	13
2.3.3 Sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät.....	14
2.3.4 Virka-apusäännökset	15
2.3.5 Asevelvollisten toimivaltuudet.....	15
2.3.6 Tekninen valvonta.....	16
2.3.7 Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen.....	16
2.3.8 Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen tai rajoittaminen.....	16
2.3.9 Kiinteistöjen käyttöoikeus ja liikkumisrajoitukset	16
2.3.10 Rajavyöhykeluvat ja rajavyöhykeilmoitus	17
2.3.11 Liikenteenharjoittajien velvollisuudet.....	17
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	17
3.1 Tavoitteet ja toteuttamisvaihtoehdot.....	17
3.2 Keskeiset ehdotukset.....	18
3.2.1 Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen.....	18
3.2.2 Salaiset tiedonhankintakeinot vaaran torjumiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi	18
3.2.3 Sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät.....	18
3.2.4 Rajavartiolaitoksen virka-apu poliisille	19
3.2.5 Puolustusvoimien virka-apu Rajavartiolaitokselle.....	19
3.2.6 Asevelvollisten toimivaltuudet.....	19
3.2.7 Tekninen valvonta.....	20
3.2.8 Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen.....	20
3.2.9 Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen tai rajoittaminen.....	21
3.2.10 Kiinteistöjen käyttöoikeus ja liikkumisrajoitukset.....	21

3.2.11	Rajavyöhykeluvat ja rajavyöhykeilmoitus	21
3.2.12	Liikenteenharjoittajien velvollisuudet	22
4	ESITYKSEN VAIKUTUKSET	22
4.1	Taloudelliset vaikutukset	22
4.2	Yritysvaikutukset	23
4.3	Vaikutukset viranomaisten toimintaan	24
4.4	Yhteiskunnalliset vaikutukset	25
5	ASIAN VALMISTELU	25
5.1	Valmisteluvaiheet ja -aineisto	25
5.2	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	25
6	AHVENANMAAN ASEMA	27
7	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	29
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	29
1	LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	29
1.1	Rajavartiolaki	29
1.2	Ulkomaalaislaki	52
	11 luku Liikenteenharjoittajan velvollisuudet ja seuraamusmaksu	52
1.3	Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa	53
1.4	Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta	56
1.5	Poliisilaki	57
	2 luku Yleiset toimivaltuudet	57
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	57
3	VOIMAANTULO	58
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	58
4.1	Toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi	58
4.2	Tekninen kuuntelu ja tekninen katselu vaaran torjumiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi	59
4.3	Sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät	59
4.4	Sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettely	60
4.5	Sotavarustein tapahtuva voimankäyttö terrorismintorjunnassa	60
4.6	Puolustusvoimien virka-apu Rajavartiolaitokselle	61
4.7	Asevelvollisten toimivaltuudet	62
4.8	Tekninen valvonta	64
4.9	Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen	64
4.10	Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen tai rajoittaminen	66
4.11	Kiinteistöjen käyttöoikeus	67
4.12	Rajavyöhykelupien peruuttaminen	67
4.13	Liikkumisrajoitukset	68
4.14	Liikenteenharjoittajan velvollisuudet sisärajaliikenteessä	68
	LAKIEHDOTUKSET	70
1.	Laki rajavartiolain muuttamisesta	70
2.	Laki ulkomaalaislain muuttamisesta	80
3.	Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta	80
4.	Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta	82
5.	Laki poliisilain 2 luvun 21 §:n muuttamisesta	83
	LIITE	84
	RINNAKKAISTEKSTIT	84
1.	Laki rajavartiolain muuttamisesta	84
2.	Laki ulkomaalaislain muuttamisesta	100
3.	Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta	101

HE 201/2017 vp

4. Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta.....	103
5. Laki poliisilain 2 luvun 21 §:n muuttamisesta	104

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut nopeasti lähialueiden kriisien, terrorismin ja laajan laittoman maahantulon takia ja sen ennustettavuus on heikentynyt. Hybridivaikuttamisen keinot ovat lisääntyneet. Hybridivaikuttamiseksi katsotaan suunnitelmallinen toiminta, jossa valtiollinen tai ei-valtiollinen toimija hyödyntää monipuolisesti ei-sotilaallisia keinoja pyrkien vaikuttamaan valtion heikkouksiin ja saavuttamaan omat tavoitteensa. Tavoitteena on aiheuttaa toimenpiteen kohteena olevalle painetta, vahinkoa, epävarmuutta ja epävakautta. Hybridivaikuttaminen voi olla myös osa sotilaallista operaatiota erityisesti sen alkuvaiheessa. Hybridivaikuttaminen voi sisältää samanaikaisesti informaatio-operaatioita sekä terroristista ja rikollista toimintaa. Vaikuttaminen voi alkaa nopeasti jo normaalioloissa, ja sen tunnistaminen voi olla vaikeaa etenkin alkuvaiheessa.

Hybridiuhat ovat käytännön toiminnaksi konkretisoituessaan sellaisia sisäisen tai ulkoisen turvallisuuden häiriötilanteita, joiden torjunta edellyttää usean viranomaisen yhteistyötä. Uhkien tulee pystyä vastaamaan ensisijaisesti viranomaisten normaaliolojen toimivaltuuksilla. Lisäksi tulee kehittää viranomaisten kykyä sietää hybridivaikuttamisen kuormitusta ja sen seurauksia.

Monet maailmanlaajuiset kehityssuunnat ja alueelliset konfliktit kiihdyttävät entisestään väestön liikkumista eri puolilla maailmaa. Maahantulo Eurooppaan on kasvussa. Väestöliikkeet voivat kohdistua Suomeen sekä ulkorajojen että sisärajojen kautta. Hallitsemattomana maahantuloon liittyy sisäisen turvallisuuden riskejä, joita tulee kyetä ehkäisemään.

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmassa todetaan, että kasvavat riskit ja uudet uhat edellyttävät koko yhteiskunnalta uudenlaista valmiutta ja varautumista. Tavoitteena on vahvistaa kokonaisturvallisuusajattelua erityisesti uusien ja laaja-alaisen uhkien kuten hybridivaikuttamisen, kyberhyökkäysten ja terrorismin torjunnassa.

Keskeistä turvallisuusuhkien ennalta ehkäisemisessä ja torjumisessa ovat riittävät toimivaltuudet niin sisäisen turvallisuuden tilanteisiin kuin sotilaallisen voimankin käyttöön. Toimintakyvyn turvaaminen ja uhkiin vastaaminen edellyttävät lisäksi tarvittaessa eri viranomaisten henkilö- ja materiaaliresurssien tehokasta hyödyntämistä vastuuviranomaisen tukemiseksi sekä tarkoituksenmukaisesti päällekkäisiä toimivaltuuksia. Myös julkishallinnon henkilövoimavarojen pienentyminen, viranomaistehtävien priorisointi ja muut taloudelliset sopeuttamistoimet korostavat viranomaisten välisen yhteistyön sekä päällekkäisten toimivaltuuksien merkitystä. Valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selonteossa (sisäministeriön julkaisu 8/2016) todetaan, että lisäksi on varauduttava sisäisen turvallisuuden reservien käyttöön.

Rajavartiolaitos on keskeinen toimija Suomen sisäisen turvallisuuden ylläpitämisessä. Rajavartiolaitoksella on aluevalvontatehtäviensä sekä sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviensä vuoksi osaaminen ja toimivalta vastata myös ulkoisen turvallisuuden uhkiin. Valtakunnan rajalla toimivana turvallisuusviranomaisena Rajavartiolaitos on varautunut toimimaan sekä normaaliolojen häiriötilanteissa että poikkeusoloissa, sotilaallinen maanpuolustustilanne mukaan lukien. Rajavartiolaitos varautuu hybridiuhkien osana rajaturvallisuus-, aluevalvonta- ja meripelastustehtäviään sekä omien keskeisten toimintojensa suojaamista. Hybridiuhkien varautuminen huomioidaan henkilökunnan ja asevelvollisten koulutuksessa.

Esityksen tarkoituksena on kehittää Rajavartiolaitoksen ja rajavartiomiehen normaaliolojen toimivaltuuksia siten, että Rajavartiolaitos voi varautua sekä nopeasti ja tehokkaasti vastata Suomen turvallisuusympäristössä ilmeneviin uhkiin sekä itsenäisesti että yhteistyössä muiden

toimivaltaisten viranomaisten kanssa. Esiityksen tarkoituksena on erityisesti täydentää rajavartiomiehen toimivaltuuksia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä rajanylityspaikoilla, Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Rajavartiolaitokselle ei voida antaa lisätoimivaltuuksia valmiuslain perusteella.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Rajavartiolaitoksen keskeiset tehtävät ja toimivaltuudet

Rajavartiolaitoksen toiminnan tavoitteena on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Lisäksi Rajavartiolaitos suorittaa erikseen säädettyjä valvontatehtäviä, rikostorjuntaa, poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä- ja pelastustehtäviä sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitos on myös johtava meripelastusviranomaisena. Rajavartiolaitoksen keskeisiä tehtäviä ja toimivaltuuksia koskevat säännökset ovat rajavartiolaitossa (578/2005), rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettavassa laissa (EV 175/2017 vp — HE 41/2017 vp) sekä meripelastuslaissa (1145/2001). Rajavartiolaitos tuottaa ydintehtäviensä ohessa monialaista viranomaisapua rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille.

Rajavartiolaitoksen toiminnan alueellisesta kohdentumisesta säädetään rajavartiolaitain 4 §:ssä. Säännöksen mukaan Rajavartiolaitos toimii siellä, missä se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi, rajavalvonnan suorittamiseksi taikka Rajavartiolaitokselle säädettyjen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien suorittamiseksi perusteltua, sekä merialueella ja Suomen talousvyöhykkeestä annetussa laissa (1058/2004) tarkoitetulla talousvyöhykkeellä. Muualla Rajavartiolaitos toimii vain, jos se on tarpeen sen lakisääteisen tehtävän loppuun saattamiseksi, virka-apun antamiseksi taikka tuen antamiseksi toiselle suomalaiselle viranomaiselle.

2.1.2 Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

Rajavartiolaitain 20 §:n mukaan Rajavartiolaitos valvoo kuljettajien ajokuntoisuutta ja ajoneuvojen liikennekelpoisuutta rajanylityspaikalla. Rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden muustakin ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Rajavartiomiehellä on 32 §:n mukaan näissä tehtävissä poliisilain 2 luvun 2, 5 ja 6 §:ssä, 8 §:n 1 momentissa sekä 10 §:ssä säädetty toimivaltuudet.

Lain 21 §:n 1 momentin mukaan Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa. Pykälän 2 momentin mukaan rajavartiomies voi kohtaamassaan asiassa suorittaa 1 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Toimenpiteestä on viipymättä ilmoitettava poliisille. Toimenpiteestä on poliisimiehen pyynnöstä luovuttava tai jo aloitettu toimenpide on keskeytettävä.

Lain 21 §:n 3 momentin mukaan rajavartiomies voi ennalta suunnitellussa, tarkoituksenmukaisena pidettävässä rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartioinnissa partiointialueella suorittaa välttämättömiä poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä poliisin johdolla tapahtuvassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä.

Lain 33 §:n mukaan rajavartiomiehellä on 21 §:n mukaisessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä poliisimiehelle poliisilain 2 ja 3 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

2.1.3 Terrorismintorjunta

Poliisilla on päävastuu terroristisen rikollisuuden torjunnasta. Rikoslain (39/1889) 34 a luvun 6 §:n mukaan rikoksenteijällä on terroristinen tarkoitus, jos hänen tarkoituksenaan on 1) aiheuttaa vakavaa pelkoa väestön keskuudessa; 2) pakottaa oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin; 3) oikeudettomasti kumota jonkin valtion valtiosääntö tai muuttaa sitä tai horjuttaa vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa valtiontaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille; tai 4) aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille. Terroristiryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä tarkoitettuja rikoksia.

Poliisi voi pyytää terrorismintorjunnan tehtävässä virka-apua muilta viranomaisilta. Rajavartiolain 22 §:n mukaan Rajavartiolaitos voi päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä antaa poliisin käyttöön kalustoa, henkilöitä ja erityisasiantuntijapalveluja, jos se on erityisen uhan vuoksi välttämätöntä muun muassa terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen torjumiseksi. Lain 33 §:n mukaan Rajavartiomiehellä on 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi poliisimiehelle poliisilain 2 ja 3 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Rajavartiolain 77 a—77 d §:ssä säädetään Rajavartiolaitoksen virka-avusta poliisille terroristirikoksen torjunnassa merialueella. Lain 77 a §:n mukaan poliisilla on oikeus saada Rajavartiolaitokselta Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettujen rikosten estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla. Sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tarkoitetaan virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaampaa asevoiman käyttöä, joka soveltuu poliisitehtävän suorittamiseen. Poliisi päättää pykälässä tarkoitettujen voimakeinojen käyttämisestä ja johtaa niiden käyttöä. Voimakeinoja saa käyttää vain Rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleva rajavartiomies. Lain 77 b—77 d §:ssä säädetään virka-apua koskevasta päätöksenteosta, virka-aputilanteen johtamisesta sekä virka-avun kustannuksista. Sääntely vastaa Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain säännöksiä.

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (781/1980) 4 §:n mukaan poliisilla on oikeus saada Puolustusvoimilta voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettujen rikosten estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos estäminen tai keskeyttäminen ei ole mahdollista poliisin omalla välineistöllä ja henkilöstöllä. Virka-apu voi sisältää sotilaallisten voimakeinojen käyttöä, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla. Sotilaallisilla voimakeinoilla tarkoitetaan virkamiehen henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa sotavarusteiden tapahtuvaa sellaista asevoiman käyttöä, joka soveltuu poliisitehtävän suorittamiseen. Laissa säädetään lisäksi virka-apua koskevasta päätöksenteosta, virka-aputilanteen johtamisesta sekä virka-avun kustannuksista.

2.1.4 Aluevalvonta

Aluevalvontalaissa (755/2000) säädetään Suomen alueellisesta koskemattomuudesta ja sen turvaamisesta. Rajavartiolaitos on toimivaltainen aluevalvontaviranomainen, joka huolehtii lain 24 §:n mukaan aluevalvonnasta valtakunnan rajoilla sekä siellä, minne sen toiminta rajavartiolain 4 §:n mukaan kohdentuu.

Rajavartiolaitoksella on aluevalvontalaissa säädettyä tehtävää suorittaessaan oikeus käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Lain 33 §:n mukaan Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos voivat käyttää Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi tarpeellisia sotilaallisia voimakeinoja. Sotilaallisten voimakeinojen käyttämisestä päättää puolustusministeriö, jollei Puolustusvoimien ylipäällikön toimivallasta muuta johdu taikka 34 §:ssä toisin säädetä.

Lain 34 §:n mukaan Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen tehtävänä on ryhtyä viivytyksettä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin valtakunnan turvallisuutta välittömästi ja vakavasti vaarantavan vihamielisen toiminnan torjumiseksi. Tällöin on tarvittaessa käytettävä sellaisia sotilaallisia voimakeinoja, joita toiminnan vaarallisuus ja muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina.

2.1.5 Sotilaallinen maanpuolustus

Rajavartiolain 3 §:n mukaan Rajavartiolaitos osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Lain 25 §:ssä säädetään tarkemmin Rajavartiolaitoksen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitos osallistuu valtakunnan puolustamiseen ja antaa tässä tarkoituksessa henkilöstölleen ja Rajavartiolaitoksen palvelukseen määrätyille asevelvollisille samoin kuin vapaaehtoisesti asepalvelusta suorittamaan otetuille naisille sotilaskoulutusta sekä ylläpitää ja kehittää puolustusvalmiutta yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kanssa. Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä ei ole säädetty nimenomaisesti, vaan toimivaltuuksien on katsottu seuraavan suoraan tehtävänsä nöksestä.

Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (577/2005). Sotilaskäskyasioita ei ole täsmällisesti määritelty lainsäädännössä, mutta vakiintuneesti niillä tarkoitetaan sellaisia Puolustusvoimia tai Rajavartiolaitosta ja niissä palvelevia koskevia asioita, jotka asianomainen esimies ratkaisee sotilaallisen päällikköasemansa perusteella (HE 177/1999 vp). Sotilaskäskyasioihin kuuluvat esimerkiksi sotilaallisten toimenpiteiden valmistelu ja toteuttaminen. Tähän sisältyvät muun muassa strateginen, operatiivinen ja taktinen suunnittelu, valmiuden kohottamisen suunnittelu ja toteuttaminen, sodanajan johtamisjärjestelmän ylläpitäminen, sotilaallinen tiedustelu, sodanajan organisaatioista ja määrävahvuuksista päättäminen, henkilöstön sijoittaminen ja sodanajan tehtäviin määrääminen, ylentämisperusteiden määrääminen sekä sotilasarvossa ylentäminen, sodanajan joukkojen varustamisen ja huollon suunnittelu sekä niiden valmistelutoimenpiteet, sotatoimien ja joukkojen johtaminen, aselevosta päättäminen, sotilaallisten joukkojen välitön johtaminen toteutettaessa virka-aputehtäviä sekä aluevalvontaa ja edellä mainittuihin asiaryhmiin liittyvät ohjesäännöt.

Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 7 §:n mukaan tasavallan presidentti päättää rajajoukkojen puolustusvalmiuden merkittävistä muutoksista sekä muista Rajavartiolaitoksen sotilaallisista maanpuolustustehtäviä koskevista laajakantoisista tai periaatteellisesti merkittävistä Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista. Laajakantoisilla tai periaatteellisesti merkittävillä so-

tilaallisia maanpuolustustehtäviä koskevilla sotilaskäskyasioilla tarkoitetaan esimerkiksi laajamittaista sotilaallista voimankäyttöä (HE 264/2006 vp). Tasavallan presidentin ratkaistavat Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiat esittelee sisäministeri. Asiaa esiteltäessä pääministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä siitä.

2.1.6 Rajavartiolaitoksen kohteiden turvatarkastukset

Rajavartiolain 67 §:n mukaan Rajavartiolaitoksen johtoesikunnissa sekä muissa tärkeissä Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja sen hallitsemilla alueilla voidaan järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi. Turvatarkastuksessa voidaan tarkastaa Rajavartiolaitoksen toimitiloihin ja sen hallitsemalle alueelle saapuvat ja siellä olevat kulkuneuvot sekä henkilöt ja heillä mukanaan olevat tavarat. Turvatarkastuksen voi suorittaa rajavartiomies taikka tehtävään koulutettu muu Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva tai poliisin hyväksymä tehtävään koulutettu henkilö (*turvatar-kastaja*).

Lain 68 §:ssä säädetään turvatarkastuksen suorittamisesta, 69 §:ssä turvatarkastuksessa löydettyjen esineiden haltuunotosta ja 70 §:ssä voimakeinojen käytöstä turvatarkastuksessa. Turvatarkastajalla on muun muassa oikeus poistaa turvatarkastuksesta kieltäytynyt henkilö ja hänen hallussaan oleva kulkuneuvo Rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta. Turvatarkastaja voi käyttää henkilön tai kulkuneuvon poistamiseksi sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Muu kuin rajavartiomies ei kuitenkaan saa käyttää voimakeinoja henkilön poistamiseksi Rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

2.1.7 Toimivaltuudet poikkeusoloissa

Viranomaisten toimivaltuuksista poikkeusolojen aikana ja viranomaisten varautumisesta poikkeusoloihin säädetään valmiuslaissa (1552/2011). Toimivaltuudet ovat käytettävissä vain erikseen määritellyissä tilanteissa, ja niiden käyttöönotto edellyttää ylimmän valtionjohdon ja eduskunnan päätöstä. Valmiuslaissa ei ole säännöksiä Rajavartiolaitoksen lisätoimivaltuuksista. Lain 16 luku sisältää säännökset Puolustusvoimien lisätoimivaltuuksista sotilaallisen puolustusvalmiuden kohottamiseksi tai ylläpitämiseksi. Säännökset koskevat rajajoukkoja vasta silloin ja siltä osin, kuin ne on liitetty Puolustusvoimiin.

Rajavartiolaitoksella on hyvä valmius toimia normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Toiminnan tehostamiseen on varauduttu. Puolustusvalmiuden kohottamista edellyttävässä tilanteessa rajajoukkojen ensisijaisena tehtävänä on tehostettu rajaturvallisuuden ylläpitäminen sekä valtakunnan alueellisen koskemattomuuden turvaaminen ja sotilaallisten maanpuolustustehtävien valmistelu. Rajavartiolaitoksen valmiuden tehostaminen ja valmiuden kohottamisen alkutoimet toteutetaan sisäisin toimenpitein. Rajavartiolaitoksen valmiuden kohottamiseksi voidaan määrätä myös asevelvollisia rajajoukkojen kertausharjoitukseen tai ylimääräiseen palvelukseen tai määrätä liikekannallepano. Rajavartiolaitos toimii näissä tilanteissa normaaliolojen toimivaltuuksilla.

Rajavartiolain 25 §:n 2 momentin mukaan puolustusvalmiuden vaatiessa rajajoukot tai niiden osia voidaan tasavallan presidentin asetuksella liittää Puolustusvoimiin. Tämä on tarkoituksenmukaista siinä vaiheessa, kun valtakunnan alueelle kohdistuu suoranaista sotilaallista voimankäyttöä, eikä rajaturvallisuustehtävän hoitamiselle ole enää edellytyksiä.

2.1.8 Liikenteenharjoittajien velvollisuudet

Ulkomaalaislain (301/2004) 11 luvussa säädetään liikenteenharjoittajan velvollisuuksista ja seuraamusmaksusta ulkorajaliikenteessä. Liikenteenharjoittajalla tarkoitetaan auto-, lento-, laiva- ja rautatieliikenteen harjoittajaa. Lain 173 §:n mukaan liikenteenharjoittajan on varmistettava, että sen Suomeen ulkorajaliikenteessä kuljettamalla ulkomaalaisella, joka ei ole unionin kansalainen tai häneen rinnastettava, on maahantuloon vaadittava matkustusasiakirja sekä vaadittava viisumi tai oleskelulupa. Velvollisuuden rikkomisesta määrätään lain 179 §:n mukaan liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu, jonka suuruus on 3000 euroa kuljetettua henkilöä kohden. Seuraamusmaksua ei voida määrätä sille, jota epäillään laittoman maahantulon järjestämisestä esitutkinnassa tai rikosprosessissa. Lain 174 §:n mukaan ajoneuvon kuljettaja, aluksen tai ilma-aluksen päällikkö sekä muussa liikennevälineessä oleva liikenteenharjoittajan edustaja on velvollinen valvomaan, ettei kukaan, jolla ei ole siihen oikeutta, pääse maahan ilman rajatarkastusviranomaisen suostumusta. Liikenteenharjoittajalla on lain 175 §:n mukaan ulkomaalaisen takaisinkuljettamisvelvollisuus, mikäli ulkomaalainen käännytetään tai hänen maahanpääsynsä evätään.

Ulkomaalaislain sääntely koskee ainoastaan henkilöiden kuljettamista ulkorajaliikenteessä eli Schengen-alueen ulkopuolisessa liikenteessä. Sisärajaliikenteeseen ei ole säädetty vastaavaa tarkastusvelvollisuutta, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua tai takaisinkuljettamisvelvollisuutta. Toisaalta rikoslain 17 luvun 8 §:n laittoman maahantulon järjestämisen tunnusmerkistön soveltamisala kattaa yleissäännöksenä myös sisärajaliikenteen.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 19, 20 ja 20 a §:ssä säädetään matkustaja- ja miehistötietojen toimittamisvelvollisuudesta ulkorajaliikenteessä. Lain 19 §:n mukaan maahan saapuvan ja maasta lähtevän ulkorajan ylittävän ajoneuvon kuljettajan on toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa olevista henkilöistä. Aluksen tai ilma-aluksen päällikön sekä junan tai muun liikennevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan on annettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo taikka muutoin tiedot liikennevälineen henkilökunnasta, matkustajista ja muista liikennevälineessä olevista henkilöistä (*matkustaja- ja miehistöluettelo*), jollei tietoja jo ole toimitettu lain 20 tai 20 a §:n perusteella. Tiedot voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla.

Lain 20 §:ssä säädetään lentoliikenteen matkustajatietojen toimittamisvelvollisuudesta. Sääntely täydentää lain 19 §:ää. Säännöksen mukaan ammattimaisesti henkilöiden kuljetusta ilmaiteitse harjoittavan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön (*lentoliikenteen harjoittaja*) on toimitettava rajatarkastusviranomaiselle tämän pyynnöstä tässä pykälässä mainitut tiedot matkustajista, jotka lentoliikenteen harjoittaja kuljettaa viralliselle rajanylityspaikalle, jonka kautta kyseiset henkilöt saapuvat Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueelle tai lähtevät jäsenvaltioiden alueelta. Pykälässä säädetään lisäksi matkustajatietojen sisällöstä sekä toimittamisajasta ja tietojen hävittämisestä. Säännöksellä on pantu kansallisesti täytäntöön niin sanottu API-direktiivi (neuvoston direktiivi 2004/82/EY liikenteenharjoittajien velvollisuudesta toimittaa tietoja matkustajista).

Lain 20 a §:n mukaan ammattimaisesti henkilöiden tai tavaroiden kuljetusta vesiteitse tai rautateitse harjoittavan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön on toimitettava rajatarkastusviranomaiselle 19 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut matkustaja- ja miehistötiedot ennen rajatarkastukseen saapumista. Junaliikenteessä tiedot on toimitettava viimeistään junan lähdettyä viimeiseltä asemalta, jolta se on ottanut matkustajia. Alusliikenteen tietojen ennakkotoimitusvelvollisuuteen sovelletaan, mitä Schengenin rajasäännöstössä ja muualla säädetään tai määrätään.

Lain 21 §:n mukaan 20 ja 20 a §:n mukaisen matkustajatietojen ennakkotoimitusvelvollisuuden rikkomisesta määrätään liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu ulkomaalaislain 179 §:n mukaisesti. Seuraamusmaksu on 3 000 euroa kutakin sellaista matkaa kohden, jolta ei ole ilmoitettu matkustajatietoja tai ne on ilmoitettu puutteellisesti tai virheellisesti.

Matkustajatietojen ennakkotoimitusvelvollisuus koskee ainoastaan ulkorajaliikennettä. Lento-yhtiöillä on kuitenkin velvollisuus matkustaja- ja miehistöluetteloiden laatimiseen myös sisärajaliikenteessä (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 996/2010 siviili-ilmailun onnettomuuksien ja vaaratilanteiden tutkinnasta ja ehkäisemisestä ja direktiivin 94/56/EY kumoamisesta). Vastaavasti alusliikenteen liikenteenharjoittajilla on velvollisuus matkustaja- ja miehistöluetteloiden laatimiseen sisärajaliikenteessä matkustaja-aluksen henkilöluetteloista annetun lain (1038/2009) perusteella.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1 Schengenin rajasäännöstö

Schengenin rajasäännösten (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/399 henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta unionin säännöstöstä) pääperiaatteena on, ettei Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisiä sisärajoja ylittäviin henkilöihin kohdisteta rajavalvontaa. Schengenin rajasäännöstöllä toteutetaan osaltaan henkilöiden vapaan liikkuvuuden periaatetta Euroopan unionissa. Rajavalvonnalla tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 10 kohdan mukaan rajalla toteutettavia toimia, jotka muista syistä riippumatta suoritetaan ainoastaan rajanylitysaikomuksen tai rajanylityksen perusteella ja jotka käsittävät rajatarkastukset ja rajojen valvonnan. Rajojen valvonnalla tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 12 kohdan mukaan rajojen valvontaa rajanylityspaikkojen välillä ja rajanylityspaikkojen valvontaa muulloin kuin niiden vahvistettuina aukioloaikoina henkilöiden estämiseksi kiertämästä rajatarkastuksista.

Rajavalvonnan palauttaminen sisärajoille on henkilöiden vapaan liikkuvuuden alueella poikkeuksellinen toimenpide. Rajavalvonnan väliaikaisesta palauttamisesta sisärajoille säädetään Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvussa. Rajavalvonnan väliaikaisen palauttamisen edellytyksenä on yleiseen järjestykseen tai sisäiseen turvallisuuteen kohdistuva vakava uhka. Rajavalvonta voidaan palauttaa sisärajoille tai osalle niistä jäsenvaltion arvion perusteella kerrallaan enintään 30 vuorokauden tai uhkan arvioidun keston ajaksi, kuitenkin enintään kuudeksi kuukaudeksi. Sisärajoille väliaikaisesti palautetun rajavalvonnan laajuus ja kesto eivät saa ylittää sitä, mikä on uhan vakavuuden vuoksi ehdottoman välttämätöntä. Rajavalvonta voidaan palauttaa sisärajoille ainoastaan viimeisenä keinona. Kiireellisissä tapauksissa rajavalvonta voidaan palauttaa sisärajoille välittömästi enintään 10 vuorokauden ajaksi ja palauttamista voidaan jatkaa enintään 20 vuorokautta kerrallaan. Tällöin rajavalvonnan palauttamisen enimmäiskesto on kaksi kuukautta. Rajavartiolain 15 §:n mukaan päätöksen rajavalvonnan väliaikaisesta palauttamisesta sisärajoille tekee valtioneuvosto.

Schengenin rajasäännöstö edellyttää, että rajatarkastuksen yhteydessä tehdään tarpeelliset rekisterikyselyt kansallisiin ja eurooppalaisiin tietokantoihin matkustusasiakirjan tietojen selvittämiseksi sekä sen varmistamiseksi, etteivät henkilöt aiheuta vakavaa vaaraa jäsenvaltioiden sisäiselle turvallisuudelle, yleiselle järjestykselle tai kansainvälisille suhteille taikka merkitse uhkaa kansanterveydelle. Huhtikuussa 2017 voimaan tullut Schengenin rajasäännösten muutos (asetus 2017/458/EU) laajensi pakolliset rekisteritarkastukset kolmansien maiden kansalaisille myös maastalähtötarkastuksissa sekä EU-kansalaisille ja muille vapaan liikkuvuuden alueen kuuluville henkilöille maastalähtö- ja maahantulotarkastuksissa ulkorajalla. Rekisteritarkastuksilla pyritään vastaamaan muun muassa lisääntyneeseen terrorismin uhaan.

2.2.2 Liikenteenharjoittajien velvollisuudet sisärajaliikenteessä

Ruotsi

Ruotsissa tuli joulukuussa 2015 voimaan kolme vuotta voimassa oleva määräaikainen laki erityisistä menettelyistä tilanteissa, jotka uhkaavat yleistä järjestystä tai sisäistä turvallisuutta. Lain mukaan hallitus voi määrätä korkeintaan kuuden kuukauden ajaksi liikenteenharjoittajille, jotka kuljettavat matkustajia toisesta maasta Ruotsiin junalla, bussilla tai matkustajalaivalla, velvollisuuden tarkastaa matkustajien henkilöllisyys. Velvoite ei ole sidoksissa sisärajavalvonnan palauttamiseen. Tarkastusvelvollisuus ei myöskään ulotu maahantuloon oikeuttavien asiakirjojen varmistamiseen. Liikenteenharjoittajalle voidaan määrätä tarkastusvelvollisuuden laiminlyönnistä hallinnollinen seuraamusmaksu kutakin kuljetusta kohden. Liikenteenharjoittajalla ei ole takaisinkuljetusvelvollisuutta niiden matkustajien osalta, joiden maahanpääsy evätään.

Norja

Norjan lainsäädäntö velvoittaa liikenteenharjoittajan tarkastamaan maahantuloon oikeuttavien asiakirjojen olemassaolon myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille. Velvoitteen tahallisuudesta tai tuottamuksellisesta laiminlyönnistä voidaan tuomita liikenteenharjoittajalle sakko. Liikenteenharjoittajalla ei ole sisärajaliikenteessä takaisinkuljetusvelvollisuutta niiden matkustajien osalta, joiden maahanpääsy evätään.

Tanska

Tanskan lainsäädännön mukaan liikenteenharjoittaja on velvollinen tarkastamaan maahantuloon oikeuttavien asiakirjojen olemassaolon myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille ja kun Tanskan hallitus on tehnyt päätöksen liikenteenharjoittajien tarkastusvelvoitteen käyttöönottamisesta. Velvoite koskee sitä osaa rajasta, jolle rajavalvonta on palautettu. Liikenteenharjoittajan velvollisuudet koskevat matkustajien kuljetamista ilmateitse, vesitse, junalla tai bussilla. Velvoitteet eivät siten koske esimerkiksi takseja. Velvoitteen rikkomisesta voidaan tuomita liikenteenharjoittajalle sakko kutakin kuljetettua henkilöä kohden. Liikenteenharjoittajalla on myös takaisinkuljetusvelvollisuus niiden matkustajien osalta, joiden maahanpääsy evätään.

Saksa

Saksan lainsäädännössä ei ole nimenomaisia säännöksiä maahantuloon oikeuttavien asiakirjojen tarkastusvelvollisuudesta tai liikenteenharjoittajan seuraamusmaksusta sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille. Näissä tilanteissa sovelletaan kuitenkin yleissäännöksiä, joiden mukaan liikenteenharjoittaja saa tuoda maahan ainoastaan henkilön, jolla on asianmukainen maahantuloon oikeuttava asiakirja. Säännösten noudattamatta jättämisestä on mahdollista määrätä liikenteenharjoittajalle seuraamusmaksu. Liikenteenharjoittajalla ei ole sisärajaliikenteessä takaisinkuljetusvelvollisuutta niiden matkustajien osalta, joiden maahanpääsy evätään.

Ranska

Ranskan lainsäädäntö salli aiemmin nimenomaisesti liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämisen sekä sisä- että ulkorajaliikenteessä. Maaliskuussa 2016 voimaan tulleen lainmuutoksen myötä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua ei voida määrätä EU:n jäsenvalti-

oiden tai Schengen-valtioiden välisessä liikenteessä. Ranskan viranomaiset ovat kuitenkin katsoet, että rajavaltuuden väliaikainen palauttaminen sisärajoille oikeuttaa soveltamaan kaikkia ulkorajoja koskevia säännöksiä, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu mukaan lukien.

2.3 Nykytilan arviointi

Monimuotoiset turvallisuusuhat asettavat haasteita Rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten toiminnalle. Rajavartiolaitoksen tulee kyetä toimimaan nopeasti ja tehokkaasti sekä omin toimivaltuuksin että antamalla virka-apua toiselle toimivaltaiselle viranomaiselle. Lisäksi olisi varmistettava tarkoituksenmukaiset viranomaisten päällekkäiset toimivaltuudet, jotta uhkaan voidaan vastata nopeasti ja tehokkaasti myös tilanteissa, joissa viranomaisia kuormitetaan useilla samanaikaisilla tehtävillä. Päällekkäisten toimivaltuuksien tarkoituksena ei ole muuttaa tehtävän ensisijaista johtovuutta, vaan varmistaa tilanteen nopea haltuunotto. Rajavartiolaitoksella on koulutettua henkilöstöä sekä materiaalia valmiuden nopeaan kohottamiseen erilaisissa normaaliolojen häiriötilanteissa. Rajavartiolaitoksen tehtävissä ja toimivaltuuksissa on havaittu kuitenkin myös kehittämistarpeita.

2.3.1 Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

Rajavartiolaitos huolehtii rajavartiolaitain 20 §:n mukaan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Lain 21 §:n mukaan Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa. Rajavartiomies voi kohtaamassaan asiassa suorittaa toimenpiteen ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Rajavartiolaitoksella on oikeus suorittaa turvatarkastuksia Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla rajavartiolaitain 67—70 §:n mukaisesti.

Rajavartiolaitoksen oikeus aloittaa itsenäisesti yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon liittyvät toimenpiteet on rajattu ainoastaan rajanylityspaikoille. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista nopeasti ja yllättäen etenevissä tilanteissa, jotka voivat vakavimmillaan uhata Rajavartiolaitoksen toimintakykyä rajaturvallisuuden ylläpitäjänä taikka Rajavartiolaitoksen sotilaallisen valmiuden ja alueloukkausten torjuntavalmiuden kohottamista. Rajavartiolaitoksen tulisi voida hoitaa poliisin estyneenä ollessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotehtäviä myös Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla. Toimivaltuudet täydentäisivät jo voimassa olevia toimivaltuuksia.

Rajavartiolaitoksen toimenpiteet rajanylityspaikoilla on rajoitettu tiettyihin poliisilain 2 luvun toimivaltuuksiin. Toimivaltuuksien käyttöä olisi tarkoituksenmukaista laajentaa, koska Rajavartiolaitos on esimerkiksi itärajan rajanylityspaikoilla ainoa turvallisuusviranomainen, joka on jatkuvasti paikalla ja joka kykenee tarvittaessa uhkatilanteiden hallintaan ja voimakeinojen käyttöön. Poliisi ei myöskään ole pysyvästi läsnä Rajavartiolaitoksen toimitiloissa tai sen hallinnassa olevilla alueilla.

2.3.2 Salaiset tiedonhankintakeinot vaaran torjumiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi

Rajavartiolaitoksen tehtävistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä säädetään edellä kuvatulla tavalla rajavartiolaitain 20 ja 21 §:ssä. Lain 22 §:ssä säädetään Rajavartiolaitoksen avusta poliisille terrorismintorjunnassa ja muissa erityistilanteissa.

Rajavartiolain 32 §:n mukaan rajavartiomiehen oikeudesta toimenpiteisiin rajanylityspaikalla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sovelletaan, mitä poliisilain 2 luvun 2, 5 ja 6 §:ssä, 8 §:n 1 momentissa sekä 10 §:ssä säädetään. Lain 33 §:n mukaan rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitetuissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävissä sekä 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi sekä eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetussa laissa (485/2004) tarkoitettussa Rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä poliisimiehelle poliisilain 2 ja 3 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Poliisilain 5 luvussa säädetään salaisista tiedonhankintakeinoista. Luvun säännösten mukaan muun muassa tekninen kuuntelu ja tekninen katselu ovat tietyin edellytyksin mahdollisia myös vaaran torjumiseksi tai toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi. Rajavartiolaitoksella olisi perusteltua olla käytössään nämä toimivaltuudet silloin, kun Rajavartiolaitos suorittaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tehtäviä tai poliisitehtäviä taikka antaa poliisille apua rajavartiolain 22 §:n nojalla. Toimivaltuuksilla parannettaisiin Rajavartiolaitoksen kykyä toimia tehokkaasti henkeä ja terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi sekä varmistettaisiin Rajavartiolaitoksen virkamiesten työturvallisuus ja toimenpiteen kohteena olevien henkilöiden turvallisuus. Toimivaltuuksilla mahdollistettaisiin myös se, että poliisi saa Rajavartiolaitoksen avusta täysimääräisen hyödyn johtamassaan tilanteessa.

2.3.3 Sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät

Sotilaallisen maanpuolustuksen päävastuuviranomainen on Puolustusvoimat. Rajavartiolaissa säädetään Rajavartiolaitoksen osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen. Laissa ei kuitenkaan nimenomaisesti säädetä siitä, mitä toimivaltuuksia tehtävässä voidaan käyttää. Sääntely on säilynyt asiasisällöllisesti muuttumattomana Suomen itsenäisyyden alkua ajoista lähtien. Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien on katsottu seuraavan suoraan tehtäväsäännöksestä ja pitävän sisällään myös mahdollisuuden sotilaallisten voimakeinojen käyttämiseen Puolustusvoimien tavoin. Tätä voidaan pitää ongelmallisena nykyisen perustuslain kannalta, koska perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Puolustusvoimista annettuun lakiin lisättiin vuonna 2007 täsmälliset säännökset Puolustusvoimien tehtävistä ja toimivaltuuksista kansan elinmahdollisuuksien ja valtiojohtoon toimintavapauden turvaamiseksi sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi (HE 264/2006 vp). Lain 4 §:n mukaan Puolustusvoimat käyttää tässä tarkoituksessa tarvittaessa sotilaallisia voimakeinoja aseellisen hyökkäyksen tai sitä vastaavan ulkoisen uhan kohdistuessa Suomeen. Mainittua muutosta ennen myös Puolustusvoimien toimivaltuudet perustuivat vain tehtäväsäännökseen.

Rajajoukot tai niiden osia voidaan puolustusvalmiuden vaatiessa liittää Puolustusvoimiin. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole tarkoituksenmukaista kriisin alkuvaiheessa, jolloin rajavartiomiehen toimivaltuuksista on merkittävää lisäarvoa tilanteen hallinnassa. Kriisi voi samanaikaisesti sisältää monimuotoisia häiriötilanteita ja nopeasti kehittyvän sotilaallisen uhan. Tällöin on tärkeää, että Rajavartiolaitos kykenee tehokkaasti hallitsemaan tilannetta normaaliolojen toimivaltuuksin sekä kohottamaan myös sotilaallista puolustusvalmiutta yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kanssa esimerkiksi varautumalla sotavarusteiden tapahtuvaan asevoiman käyttöön.

Kriisin edetessä rajajoukkoja voi olla tarkoituksenmukaista liittää Puolustusvoimiin joustavasti uhkaa vastaavilla alueilla tai tilanteen vaatiessa kaikilla suunnilla taikka jatkaa joillakin alu-

eilla tilanteen hallintaa Rajavartiolaitoksen johdossa. Laajamittainen sotilaallisen voimankäyttö tapahtuu aina Puolustusvoimien johdolla, mutta muuttunut turvallisuustilanne edellyttää, että Rajavartiolaitos voi valmistautua ja aloittaa sotilaallisen voimankäytön riippumatta siitä, onko rajajoukkojen liittämistä toteutettu sotatoimien alkaessa vai ei. Edellä mainitun vuoksi Rajavartiolaitoksen toimivaltuudet sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä olisi tarpeen täsmentää Puolustusvoimia vastaavalla tavalla.

Sotilaallista maanpuolustustehtävää koskeva päätös on sotilaskäskyasia. Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 7 §:n mukaan tasavallan presidentti päättää rajajoukkojen puolustusvalmiuden merkittävistä muutoksista sekä muista Rajavartiolaitoksen sotilaallisia maanpuolustustehtäviä koskevista laajakantoisista tai periaatteellisesti merkittävistä Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista. Tasavallan presidentin ratkaistavat Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiat esittelee sisäministeri. Asiaa esiteltäessä pääministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä siitä.

Rajavartiolaitoksen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät antaa yksiselitteisesti Puolustusvoimat. Rajavartiolaitoksen tehtävät ja toiminta on yhteen sovitettu Puolustusvoimien joukkojen kanssa. Sääntelyä olisi tämän vuoksi tarpeen muuttaa niin, että Rajavartiolaitoksen sotilaallisten voimakeinojen käyttöä koskeva sotilaskäskyasia käsiteltäisiin rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain mukaisen päätöksenmenettelyn sijaan puolustusvoimista annetun lain mukaisessa päätöksentekomenettelyssä. Menettelyä täydennettäisiin kuitenkin siten, että pääministerin ja puolustusministerin lisäksi sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä olisi oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

2.3.4 Virka-apusäännökset

Rajavartiolaitos voi antaa rajavartiolain 77 a §:n nojalla poliisille sotilaallista asevoimaa sisältävää virka-apua terrorismin torjunnassa merialueella. Maa-alueilla poliisilla on oikeus saada vastaavaa virka-apua ainoastaan Puolustusvoimilta. Myös Rajavartiolaitoksella on sotilaallista suorituskykyä maa-alueilla, minkä vuoksi säännöksen soveltamisalan laajentaminen olisi taroituksenmukaista. Muutoksella parannettaisiin viranomaisten joustavaa yhteistyötä vaativissa erityistilanteissa.

Rajavartiolain 79 §:ssä säädetään Rajavartiolaitoksen oikeudesta saada virka-apua Puolustusvoimilta. Virka-apu on rajattu vain tiettyihin Rajavartiolaitoksen tehtäviin ja virka-avun muotoihin, eikä se esimerkiksi sisällä voimakeinojen käyttöä. Sääntelyä tulisi kehittää siten, että virka-apua voidaan antaa joustavasti eri tilanteissa ja sitä antavalla olisi erittäin tärkeässä ja kiireellisessä tehtävässä oikeus myös voimakeinojen käyttämiseen.

2.3.5 Asevelvollisten toimivaltuudet

Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 30 §:n mukaan asevelvollisia ja vapaaehtoiseen asepalvelukseen otettuja naisia voidaan tarvittaessa käyttää Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena. Säännös on informatiivinen, eikä sisällä mahdollisuutta itsenäiseen toimivaltuuksien käyttöön. Rajavartiolakiin olisi tarpeen lisätä täsmälliset ja tarkkarajaiset säännökset palveluksessa olevien asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien toimivaltuuksista. Sääntely parantaisi varusmiesten ja reserviläisten käytettävyyttä poikkeuksellisissa tilanteissa ja vapauttaisi rajavartiomiehiä vaativien toimivaltuuksien käyttöä edellyttäviin tehtäviin.

2.3.6 Tekninen valvonta

Rajavartiolain 29 §:n mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus rajavalvonnan yhteydessä kohdistaa teknistä valvontaa rajan läheisyydessä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä muualle kuin kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Rajavartiolaitoksen toiminnan tehostamiseksi olisi selkeytettävä teknisen valvonnan toimivaltaperusteita merialueilla.

2.3.7 Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen

Ilmailulain 167 §:n mukaan rajavartiomies voi rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi sekä meripelastustehtävien hoitamiseksi välttämättömästä syystä kieltää ilma-aluksen lähdön, määrätä ilma-aluksen laskeutumaan, vaatia tunnistamista, määrätä lentosuunnan ja -korkeuden taikka muutoin puuttua ilma-aluksen kulkuun. Miehittämättömän ilma-aluksen osalta toimivaltuuksia on usein haastavaa käyttää. Toimivaltuudet eivät myöskään kata lennokkeja, eikä toimivaltuuksia voida käyttää turvaamistehtävissä tai Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamisella tarkoitetaan esimerkiksi kiireellisiksi tai välttämättömiksi luokiteltavien Rajavartiolaitoksen tehtävien, kuten sotilaallisen valmiuden kohottamisen, aluevalvontatehtävien ja pelastustehtävien suorittamisen turvaamista, Rajavartiolaitoksen johtamisen turvaamista sekä kriittisen kaluston ja materiaalin sekä salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaamista.

Rajavartiomiehen tulisi pystyä turvaamaan Rajavartiolaitoksen kohteet ja erittäin tärkeä toiminta esimerkiksi miehittämättömällä ilma-aluksella tai lennokilla suoritettavalta tiedustelulta, haitan- tai vahingonteoilta ja hyökkäyksiltä. Rajavartiomiehellä tulisi olla oikeus puuttua lennokin kulkuun vastaavalla tavalla kuin miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun.

Rajavartiomiehen oikeutta kohdistaa voimakeinoja ja toimenpiteitä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmään tulisi täydentää. Toimivaltuuksien tulisi mahdollistaa muun muassa ilma-aluksen tai lennokin haltuun ottaminen, käytön estäminen, pudottaminen tai sen kulkuun muulla tavalla puuttuminen esimerkiksi fyysisiä tai teknisiä keinoja käyttäen.

Rajavartiomiehellä tulisi lisäksi olla oikeus käsitellä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kauko-ohjaukseen liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseksi sekä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmän osan yksilöimiseksi ja sijainnin määrittämiseksi.

2.3.8 Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen tai rajoittaminen

Rajavartiolakiin olisi perusteltua lisätä säännös, jonka mukaan sisäministeriöllä olisi oikeus vesiliikenteen tilapäiseen keskeyttämiseen tai rajoittamiseen rajoitetulla Suomen aluevesien osalla ja Saimaan kanavalla, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä. Säännös olisi tarpeellinen esimerkiksi tilanteessa, jossa Rajavartiolaitos on havainnut saaristossa tunnistamatonta toimintaa, jonka selvittäminen voi vaarantaa muuta vesiliikennettä tai jonka selvittämistä muu vesiliikenne häiritsee.

2.3.9 Kiinteistöjen käyttöoikeus ja liikkumisrajoitukset

Rajavartiolaitoksella on rajavartiolain 39 §:n 3 momentin nojalla oikeus käyttää tilapäisesti muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä silloin, kun se on sotilaallisen harjoitus-toiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä. Olisi perusteltua, että Rajavartiolaitoksella olisi sama oikeus myös silloin, kun se on rajaturvallisuuden ylläpitämi-

seksi välttämätöntä. Välttämätön tarve voisi liittyä esimerkiksi haastavan rajaturvallisuustilanteen hallitsemiseksi muodostettujen Rajavartiolaitoksen lisäjoukkojen tarpeisiin tai laajamittaisen maahantulon tilanteen hallintaan liittyviin tarpeisiin.

Rajavartiolain 71 §:n mukaan sisäministeriön asetuksella voidaan säätää Rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai kielto, jos se on välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimintavalmiuden suojaamiseksi olisi perusteltua lisätä lakiin valtuus säätää liikkumisrajoituksia myös niihin kohteisiin, jotka Rajavartiolaitos on ottanut tilapäisesti käyttöönsä lain 39 §:n mukaisesti.

2.3.10 Rajavyöhykeluvat ja rajavyöhykeilmoitus

Rajavartiolain 54 §:ssä säädetään edellytyksistä, jolloin rajavyöhykelupa voidaan peruuttaa. Säännöstä olisi perusteltua täydentää siten, että kaikkien muiden kuin maanomistajien ja rajavyöhykkeellä elinkeinoa tai ammattia harjoittavien rajavyöhykeluvat voitaisiin peruuttaa määrääjäksi myös Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä, jos luvan peruuttaminen on välttämätöntä rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Tällainen tilanne voisi syntyä esimerkiksi laajamittaisen laittoman maahantulon taikka kansallista turvallisuutta vaarantavan nopeasti kehittyvän uhan yhteydessä. Mainitussa tilanteessa tulisi lisäksi voida edellyttää rajavyöhykeilmoituksen tekemistä rajavyöhykkeellä oleskelusta niiltä henkilöiltä, joiden rajavyöhykelupa jäisi voimaan. Ilmoitusvelvollisuutta tulisi voida käyttää myös vaihtoehtoisena menettelynä rajavyöhykelupien peruuttamiselle.

2.3.11 Liikenteenharjoittajien velvollisuudet

Ulkomaalaislain 11 luvun mukaiset liikenteenharjoittajien velvollisuudet koskevat vain ulkorajaliikennettä eli Schengen-alueen ulkopuolista liikennettä. Vaikka rajavalvonnan väliaikainen palauttaminen sisärajoille merkitsee tosiasiallisesti Schengenin rajasäännösten ulkorajaa koskevien säännösten soveltamista myös sisärajoilla, se ei muuta sisärajaa ulkorajaksi. Rajavalvonnan väliaikainen palauttamien ei siten suoraan velvoita liikenteenharjoittajia matkustajien maahantuloon oikeuttavien asiakirjojen tarkistamiseen tai henkilöiden takaisinkuljettamiseen eikä se mahdollista liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä. Jotta rajavalvonnan väliaikaisen palauttamisen tavoitteet voitaisiin saavuttaa täysimääräisesti, 11 luvun sääntely olisi ulotettava näissä tilanteissa myös sisärajaliikenteeseen. Sääntely ehkäisisi tehokkaasti jo ennalta Suomeen ilma- ja meriteitse kohdistuvaa laitonta maahantuloa.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19, 20 ja 20 a §:n mukaisesti Rajavartiolaitoksella on oikeus saada matkustajatiedot ulkorajan ylittävässä liikenteessä. Juna-, alus- ja lentoliikenteen liikenteenharjoittajan on toimitettava matkustajaluettelot ennen rajatarkastukseen saapumista liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun uhalla. Tilanteessa, jossa rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille, liikenteenharjoittajalla tulisi olla velvollisuus toimittaa matkustajatiedot myös sisärajan ylittävästä liikenteestä seuraamusmaksun uhall. Ennalta saatavat matkustajatiedot ovat edellytyksenä rajatarkastusten kohdentamiselle ja siten rajavalvonnan tehokkaalle toteuttamiselle.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet ja toteuttamisvaihtoehdot

Esityksen tavoitteena on kehittää Rajavartiolaitoksen ja rajavartiomiehen toimivaltuuksia siten, että Rajavartiolaitos voi varautua sekä nopeasti ja tehokkaasti vastata Suomen turvalli-

suusympäristössä havaittuihin uhkiin sekä itsenäisesti että yhteistyössä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa. Esityksen tarkoituksena on erityisesti täydentää rajavartiomiehen toimivaltuuksia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden, Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Rajavartiolaitokselle ei voida antaa lisätoimivaltuuksia valmiuslain perusteella. Lisäksi tavoitteena on parantaa Rajavartiolaitoksen ja sitä kautta myös muiden viranomaisten kriisinsietokykyä ja kykyä hallita laajoja häiriötilanteita.

Lähtökohdaksi on valittu Rajavartiolaitoksen ja rajavartiomiehen normaaliolojen toimivaltuuksien täydentäminen. Tämä on perusteltua, koska normaaliolojen toimivaltuuksien käyttäminen yllättävissä ja nopeasti kehittyvissä uhkatilanteissa on tehokasta ja nopeaa. Valmiuslain poikkeusolojen toteamiselle asetettu kynnys on korkea ja tiettyihin perusteisiin rajattu. Valmiuslain mahdollistamat toimivaltuudet voidaan ottaa käyttöön vain, jos mainittu kynnys ylittyy. Esityksessä tarkoitetuissa tilanteissa ei ole kyse välttämättä valmiuslain tarkoittamista poikkeusoloista, vaan esityksessä ehdotettavilla toimivaltuuksilla on tarkoitus tarvittaessa puuttua myös normaaliolojen häiriötilanteisiin.

Nykyajan laaja-alaiset ja monimuotoiset uhat edellyttävät usean viranomaisen yhteistyötä. Tässä esityksessä sääntelyn lähtökohdaksi on valittu rajavartiolainsäädäntö ja eräät siihen kiinteästi liittyvät lait. Valmistelun yhteydessä on katsottu, että muita viranomaisia ja toimijoita koskevat mahdolliset muutostarpeet, joilla ei ole suoraa liittymäpintaa Rajavartiolaitoksen toimintaan, on tarkoituksenmukaisinta käsitellä kunkin hallinnonalan omassa hankkeessa.

3.2 Keskeiset ehdotukset

3.2.1 Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

Rajavartiolaitoksen tehtäviä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi ehdotetaan laajennettavaksi. Rajavartiolaitos huolehtisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikkojen lisäksi vastedes myös Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Rajavartiomies voisi käyttää yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotilanteessa toimivaltuuksia, jotka vastaavat poliisin toimivaltuuksia samanlaisessa tilanteessa.

3.2.2 Salaiset tiedonhankintakeinot vaaran torjumiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi

Rajavartiolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset Rajavartiolaitoksen oikeudesta käyttää teknistä kuuntelua ja teknistä katselua silloin, kun kyse on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitiloissa tai Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla, poliisin pyynnöstä suoritettavasta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon tehtävästä taikka poliisin tukemisesta terrorismintorjunnassa tai muussa erityistilanteessa. Toimivaltuuksilla parannettaisiin Rajavartiolaitoksen kykyä toimia tehokkaasti henkeä ja terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi sekä varmistettaisiin Rajavartiolaitoksen virkamiesten työturvallisuus ja toimenpiteen kohteena olevien henkilöiden turvallisuus. Toimivaltuuksilla mahdollistettaisiin myös se, että poliisi saa Rajavartiolaitoksen avusta täysimääräisen hyödyn johtamassaan tilanteessa.

3.2.3 Sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät

Rajavartiolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä. Rajavartiolaitoksella olisi sellaisessa sotilaallisen

maanpuolustuksen tehtävässä, jonka Puolustusvoimat Rajavartiolaitokselle antaa, Suomen alueen, kansan elinmahdollisuuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaamiseksi sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi oikeus tarvittaessa käyttää muualla laissa säädetyn lisäksi virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaampaa sotavarustein tapahtuvaa asevoimaa aseellisen hyökkäyksen tai sitä vastaavan ulkoisen uhan kohdistuessa Suomeen. Sääntely vahvistaisi lain tasolla jo nykyisin voimassa olevan käytännön.

Toimivaltuuksista päätetään sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettelysäännösten mukaisesti. Tältä osin sääntelyä muutettaisiin niin, että sotilaallisten voimakeinojen käyttöä koskeva sotilaskäskyasia käsiteltäisiin rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain mukaisen päätöksentekomenettelyn sijaan puolustusvoimista annetun lain mukaisessa päätöksentekomenettelyssä. Menettelyä täydennettäisiin kuitenkin siten, että pääministerin ja puolustusministerin lisäksi sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä olisi oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

3.2.4 Rajavartiolaitoksen virka-apu poliisille

Rajavartiolain mukaan Rajavartiolaitos voi antaa poliisille sotilaallista asevoimaa sisältävää virka-apua terrorismin torjunnassa vain merialueella. Koska Rajavartiolaitoksella on sotilaallista suorituskykyä myös maa-alueilla, säännöksen soveltamisalaa laajennettaisiin Suomen merialueen ja talousvyöhykkeen lisäksi rajanylityspaikoille ja rajan läheisyyteen. Poliisilla olisi vastedes tilanteesta ja alueesta riippuen mahdollisuus pyytää maa-alueilla virka-apua joko Puolustusvoimilta tai Rajavartiolaitokselta. Muutoksella parannettaisiin viranomaisen joustavaa yhteistyötä vaativissa erityistilanteissa. Virka-apua koskeva päätöksenteko ja muut edellytykset olisivat vastaavat kuin merialueella annettavassa virka-avussa.

3.2.5 Puolustusvoimien virka-apu Rajavartiolaitokselle

Puolustusvoimien Rajavartiolaitokselle antamaa virka-apua koskevaa sääntelyä ehdotetaan täydennettäväksi. Yksityiskohtaisesta tehtäväluettelosta luovuttaisiin ja virka-aputilanteet kuvattaisiin yleisluontoisemmin. Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada Puolustusvoimilta virka-apuna rajaturvallisuuden ylläpitoon kotimaassa liittyvän tehtävän sekä merenkulun turvatoimilaissa Rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi tarpeellista kalustoa, henkilöstöä ja erityisasiantuntemusta, jos virka-avun antaminen voisi tapahtua vaarantamatta Puolustusvoimille säädettyjen muiden tehtävien suorittamista.

Voimassa olevan sääntelyn mukaan Puolustusvoimien virka-apu ei voi sisältää ampumaaseiden tai sotilaallisten voimakeinojen käyttöä. Sääntelyä muutettaisiin siten, että virka-apua antavalla olisi erittäin tärkeässä ja kiireellisessä tehtävässä oikeus rajavartiomiehen ohjauksessa käyttää sellaisia tehtävän suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joihin rajavartiomies hänet toimivaltansa nojalla valtuuttaa ja joita tilanne huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Virka-avun päätöksentekomenettely säilyisi ennallaan. Lakiin lisättäisiin uusi säännös virka-avun kustannusten korvaamisesta.

3.2.6 Asevelvollisten toimivaltuudet

Rajavartiolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset asevelvollisten toimivaltuuksista Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena. Palveluksessa olevilla asevelvollisilla ja vapaaehtoisilla asepalvelusta suorittavilla olisi, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä perustellusta syystä tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä, tilapäisesti oikeus selvittää henkilöllisyys ja ottaa henkilötuntemerkit pakkokeinoja käyttämättä, pysäyttää kulkuneuvo ja ohjata liikennettä, suorittaa rajavartiomiehen toimenpiteeseen liittyvä

turvallisuustarkastus, valvoa rajavartiomiehen kiinni ottaman, pidättämän, säilöön ottaman tai henkilökohtaiseen vapauteen kohdistaman muun toimenpiteen kohteena olevan henkilön taikka lain mukaan muutoin läsnäolovelvollisen henkilön läsnäoloa sekä suorittaa näihin tehtäviin liittyviä kuljetuksia sekä suorittaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen tai Rajavartiolaitokselle säädettyyn hallinnolliseen tehtävään liittyvä kirjaamistehtävä.

Palveluksessa olevat asevelvolliset ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat olisivat rajavartiomiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa. Päätöksen palveluksessa olevan asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan määräämisestä tehtävään tekisi sen alueellisen rajavartioviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia koskee. Palveluksessa oleva asevelvollinen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittava voitaisiin määrätä vain sellaiseen tehtävään, johon hänellä on riittävä koulutus. Palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla ei olisi toimivaltuuksia käyttäessään oikeutta saada tietoja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tarkoitetuista Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä eikä muista viranomaistarkoituksia varten perustetuista rekistereistä tai tietojärjestelmistä.

Palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla ei olisi tässä esityksessä ehdotettavia toimivaltuuksia käyttäessään oikeutta itsenäiseen voimakeinojen käyttämiseen. Hätävarjelusta, oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen aluevalvontatehtävässä sekä sotilaan ja sotilasesimiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään erikseen.

Palveluksessa olevat asevelvolliset ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat toimisivat julkisia hallintotehtäviä suorittaessaan virkavastuulla, ja heihin sovellettaisiin viranomaistoimintaa koskevia hallinnon yleislakeja. Vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen sovellettaisiin rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain täydentävää sääntelyä ja vahingonkorvausvastuuseen rajavartiolain sääntelyä vahingonkorvauslain ohella.

Ehdotettu sääntely parantaisi rajajoukkojen käytettävyyttä poikkeuksellisissa tilanteissa, kuten normaaliolojen laajoissa ja vakavissa häiriötilanteissa sekä vapauttaisi rajavartiomiehiä merkittävää julkisen vallan käyttöä ja vaativien toimivaltuuksien käyttöä edellyttäviin tehtäviin. Sääntely koskisi myös Raja- ja merivartiokoulun opiskelijoita, jotka on määrätty vakavien erityistilanteiden tehtäviin rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain mukaisesti.

3.2.7 Tekninen valvonta

Rajavartiolaitoksen suorittaman teknisen valvonnan toimivaltuusperusteita merialueilla selkeytettäisiin lisäämällä rajavartiolain säännökseen nimenomainen maininta merialueista.

3.2.8 Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen

Rajavartiolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus puuttua miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun sekä kohdistaa voimakeinoja ja teknisiä toimenpiteitä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmään, jos se on välttämätöntä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi, turvaamistehtävän tai meripelastustehtävän suorittamiseksi taikka Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Toimivaltuudet mahdollistaisivat muun muassa miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin haltuun ottamisen, käytön estämisen, pudottamisen tai laitteen kulkuun puuttumisen muulla tavoin. Toimenpiteillä ei saisi aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa muulle radioviestinnälle tai viestintäverkon laitteille tai palveluille. Säännökset täydentäisivät ilmailulain sääntelyä sekä rajavartiomiehen voimankäyttöä koskevaa rajavartiolain sääntelyä.

Rajavartiomiehelle ehdotetaan lisäksi oikeutta käsitellä miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kauko-ohjaukseen liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseksi sekä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmän osan yksilöimiseksi ja sijainnin määrittämiseksi. Radioviestinnän, välitystietojen ja sijaintitietojen avulla ei saisi yksilöidä luonnollista henkilöä, jollei muualla toisin säädetä.

3.2.9 Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen tai rajoittaminen

Rajavartiolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan sisäministeriöllä olisi oikeus vesiliikenteen tilapäiseen keskeyttämiseen tai rajoittamiseen rajoitetulla Suomen aluevesien osalla ja Saimaan kanavalla, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä. Säännös on tarpeellinen esimerkiksi tilanteessa, jossa Rajavartiolaitos on havainnut saaristossa tunnistamatonta toimintaa, jonka selvittäminen voi vaarantaa muuta vesiliikennettä tai jonka selvittämistä muu vesiliikenne häiritsee. Rajaturvallisuutta välittömästi vaarantavassa kiireellisessä tilanteessa päätöksen voisi tehdä sen alueellisen rajavartioviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia pääosin koskee, kuultuaan muita alueellisia rajavartioviranomaisia, joiden toimialuetta asia koskee. Alueellisen rajavartioviranomaisen päällikön päätöksestä olisi viipymättä ilmoitettava sisäministeriölle, joka voisi päättää vesiliikenteen keskeytyksen tai rajoituksen jatkamisesta tai lopettamisesta.

3.2.10 Kiinteistöjen käyttöoikeus ja liikkumisrajoitukset

Voimassa olevan sääntelyn mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus käyttää tilapäisesti muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä silloin, kun se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä. Rajavartiolaitokselle ehdotetaan vastaavaa oikeutta myös silloin, kun se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä. Välttämätön tarve voisi liittyä esimerkiksi haastavan rajaturvallisuustilanteen hallitsemiseksi muodostettujen Rajavartiolaitoksen lisäjoukkojen tarpeisiin tai laajamittaisen maahantulon tilanteen hallintaan liittyviin tarpeisiin.

Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää Rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai kieltö, jos se on välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimintavalmiuden suojaamiseksi rajavartiolakiin lisättäisiin vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoiselle rajavartiomiehelle oikeus määrätä liikkumisrajoitus kohteeseen, jonka Rajavartiolaitos on ottanut tilapäisesti käyttöönsä.

3.2.11 Rajavyöhykeluvat ja rajavyöhykeilmoitus

Rajavyöhykeluvan peruuttamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan täydennettäväksi. Kaikkien muiden kuin maanomistajien ja rajavyöhykkeellä elinkeinoa tai ammattia harjoittavien rajavyöhykeluvat voitaisiin peruuttaa määräaikaisesti enintään kuukaudeksi kerrallaan Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä, jos luvan peruuttaminen olisi välttämätöntä rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Säännös olisi sovellettavissa ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa, jotka edellyttäisivät rajavyöhykkeellä olevan tietyn alueen rauhoittamista viranomaistoimia varten. Tällainen tilanne voisi syntyä esimerkiksi laajamittaisen laittoman maahantulon taikka kansallista turvallisuutta vaarantavan nopeasti kehittyvän uhan yhteydessä. Rajavyöhykelupien suuren määrän ja tilanteen mahdollisen kiireellisyyden vuoksi lupien peruuttaminen voitaisiin antaa tiedoksi hallintolain mukaisella yleistiedoksiannolla.

Rajavyöhykelupien peruuttamiseen voitaisiin yhdistää rajavyöhykeilmoituksen edellyttäminen niiltä henkilöiltä, joiden rajavyöhykelupa jäisi voimaan. Ilmoitusvelvollisuutta rajavyöhykkeellä oleskelusta voitaisiin käyttää myös ainoana toimenpiteenä, jolloin se olisi rajavyöhykelupien peruuttamista lievempi toimenpide. Ilmoitusvelvollisuus voitaisiin määrätä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Päätös ilmoitusvelvollisuudesta voitaisiin antaa tiedoksi hallintolain mukaisella yleistiedoksiannolla.

3.2.12 Liikenteenharjoittajien velvollisuudet

Ulkomaalaislakiin ehdotetaan uutta säännöstä, jonka mukaan 11 luvun mukaiset liikenteenharjoittajien velvollisuudet koskisivat myös sisärajaliikennettä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännöstön ja rajavartiolain mukaisesti. Liikenteenharjoittajalla olisi siten myös näissä tilanteissa velvollisuus tarkastaa matkustajien maahantuloon oikeuttavat asiakirjat sekä kuljettaa takaisin ulkomaalainen, joka käännytetään tai jonka maahanpääsy evätään. Velvoitteiden rikkomisesta määrättäisiin liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu. Sääntely olisi välttämätön, jotta rajavalvonnan väliaikaisen palauttamisen tavoitteet voitaisiin saavuttaa täysimääräisesti. Sääntely ehkäisisi tehokkaasti jo ennalta Suomeen ilma- ja meriteitse kohdistuvaa laitonta maahantuloa.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain mukaiset liikenteenharjoittajan velvollisuudet toimittaa matkustajatiedot ulotettaisiin koskemaan myös sisärajaliikennettä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännöstön ja rajavartiolain mukaisesti. Juna-, alus- ja lentoliikenteen liikenteenharjoittajan olisi toimitettava matkustajaluettelot ennen rajatarkastukseen saapumista liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun uhallla vastaavasti kuin ulkorajaliikenteessä. Ennalta saatavat matkustajatiedot ovat edellytyksenä rajatarkastusten kohdentamiselle ja siten rajavalvonnan tehokkaalle toteuttamiselle.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset voidaan toteuttaa julkisen talouden suunnitelman ja hyväksytyn valtion talousarvion puitteissa. Toimivaltuuksien käytöstä syntyvät menot maksettaisiin lähtökohtaisesti viranomaisten omien toimintamenomomenttien määrärahojen puitteissa tarvittaessa momenttien käyttötarkoitusta tarkistamalla. Uusien toimivaltuuksien käyttökoulutus sisällytettäisiin Raja- ja merivartiokoulun suunniteltuun opintokokonaisuuksiin sekä toteutettaisiin muutoinkin niin, ettei siitä aiheudu lisäkustannuksia.

Rajavartiolaitoksen oikeus ottaa kiinteistöjä käyttöönsä myös rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä syystä lisäisi mahdollisuutta tähän liittyvien valtion menojen syntymiseen. Korvauksista pyritäisiin ensisijaisesti sopimaan kiinteistön omistajan tai haltijan kanssa niin, että korvaukset yleensä vastaisivat suuruudeltaan täyttä korvausta. Jos sopimukseen ei päästä, korvausten maksamisessa noudatettaisiin valtionavustuslain 6 §:ää kuitenkin siten, että lähtökohtana olisi yleensä täysi korvaus. Koska kiinteistöjen käyttöönotto olisi tarpeen vain poikkeuksellisissa tilanteissa, mahdollista määrärahatarvetta ei tässä yhteydessä pystytä arvioidaan. Mahdollisista vahingoista aiheutuvat menot maksettaisiin toimintamenomomentin määrärahalta.

Sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella annettava virka-apu poliisille terrorismintorjunnassa rajanylityspaikoilla ja rajan läheisyydessä toteutettaisiin Rajavartiolaitoksen päätehtävien edellyttämällä valmiudella sekä kalustolla, jonka Puolustusvoimat on osoittanut Rajavartiolaitokselle sen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviä varten. Kaluston käyttövalmius perustuu

Rajavartiolaitoksen sotilaallisten tehtävien valmiusvaatimuksiin, joten ehdotetusta sääntelystä ei aiheutuisi lisäkustannuksia Puolustusvoimille tai Rajavartiolaitokselle.

Esityksessä Puolustusvoimien virka-apua Rajavartiolaitokselle laajennettaisiin siten, että se kattaisi kaikki keskeiset Rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvat häiriötilanteet. Yksi Puolustusvoimien lakisääteisistä tehtävistä on muiden viranomaisten tukeminen. Tämän tarkoituksena on tehostaa Puolustusvoimille hankitun materiaalin käyttämistä sekä sen käytössä olevien resurssien hyödyntämistä eri uhkatilanteissa muiden viranomaisten tukemiseksi silloin kun näiden voimavarat ovat tilanteen vakavuuteen nähden riittämättömät. Rajavartiolaitos käyttäisi Puolustusvoimien virka-apua poikkeuksellisissa tilanteissa, jolloin virka-apu olisi Puolustusvoimien laissa säädetyn tehtävän mukaista. Ehdotetun sääntelyn mukaan virka-avun antamisen edellytyksenä olisi myös, ettei se vaarantaisi Puolustusvoimien tehtävien suorittamista. Virka-avun sitoessa Puolustusvoimien suuria voimavaroja tai sen pitkittyessä olisi Puolustusvoimilla oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Tällaisessa tilanteessa harkittaisiin myös virka-avun vastaanottamista uudelleen. Vastaava sääntely on voimassa poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen kesken.

Miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumisessa käytettäisiin Rajavartiolaitoksen olemassa olevia voimankäyttövälineitä. Teknisten toimenpiteiden hyödyntäminen edellyttäisi teknisten laitteiden hankintaa, joiden kustannukset katettaisiin Rajavartiolaitoksen määrärahoista. Kyseinen teknologia on kehittymässä, ja sen kustannukset vaihtelevat laitteista riippuen 10 000—300 000 euroon.

Yrityksiin kohdistuvat taloudelliset vaikutukset on selostettu jäljempänä.

4.2 Yritysvaikutukset

Miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseen liittyvät toimivaltuudet vaikuttaisivat yritystoimijoihin ja yksittäisiin harrastajiin silloin, kun näiden harjoittama ilmailutoiminta tapahtuisi Rajavartiolaitoksen kohteiden ja toimintojen läheisyydessä. Pääsääntöisesti Rajavartiolaitoksen toiminta kohdentuu rajan läheisyyteen ja merialueille. Toiminnan luonteesta johtuen maantieteellistä aluetta ei kuitenkaan voida etukäteen kattavasti määrittää. On arvioitavissa, että yritystoiminta ei ensisijaisesti kohdistu niille alueille, joilla Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia käytettäisiin. Esitetyistä toimivaltuuksista ei myöskään arvioida aiheutuvan merkittävää haittaa ilmailuharrastajille, joiden tulee kuitenkin entistä tarkemmin huomioida Rajavartiolaitoksen tarpeista johtuvat toiminnan rajoitukset. Lisäksi on huomattava, että osa Rajavartiolaitoksen toiminta-alueesta on jo nykyisin pysyvästi ilmailulta rajoitettua aluetta. Voimassa oleva lainsäädäntö sisältää myös säännökset, joilla aiheettomasta puuttumisesta johtuva vahinko korvataan.

Liikenteenharjoittajien uudet velvollisuudet sisärjaliikenteessä kohdistuisivat yhdenvertaisesti kaikkiin Suomen rajan yli liikennöiviin liikenteenharjoittajiin. Koska sisärjavalvonta voidaan palauttaa joko kokonaan tai osittain, velvoitteiden käytännön toteutuminen riippuisi siitä, minne sisärjavalvonta kussakin tilanteessa palautettaisiin. Kaikilta liikenteenharjoittajilta edellytettäisiin varautumista tällaisia poikkeustilanteita varten, mutta velvoitteet saattaisivat konkretisoitua vain osalle liikenteenharjoittajista.

Liikenteenharjoittajien velvollisuudet sisärjaliikenteessä eivät lähtökohtaisesti edellyttäisi yrityksiltä merkittäviä uusia investointeja, koska matkustaja- ja miehistöluetteloiden toimitustapa on pääsääntöisesti vapaamuotoinen. Uudet velvollisuudet saattaisivat kuitenkin aiheuttaa jossakin määrin esimerkiksi henkilöstön koulutuskustannuksia ja muita varautumiskustannuksia.

Liikenteenharjoittajien uusilla velvollisuuksilla olisi eniten vaikutusta niihin liikenteenharjoittajiin, joilla on tällä hetkellä ainoastaan sisärajaliikennettä Suomeen. Sääntelyllä olisi niin ikään merkittävä vaikutus niihin liikenteenharjoittajiin, jotka eivät jo voimassa olevan lainsäädännön perusteella ole velvollisia laatimaan matkustaja- ja miehistöluetteloita. Tällaisia olisivat esimerkiksi bussit, taksit ja muut tilausautot. Suomeen ei suuntaudu tällä hetkellä sisärajat ylittävää junaliikennettä. Matkustaja- ja miehistöluetteloiden laatimisesta alus- ja lentoliikenteessä säädetään erikseen. Matkustaja- ja miehistöluetteloilta ei kuitenkaan alus- ja lentoliikennettä lukuun ottamatta edellytettäisi erityisiä muotovaatimuksia. Samoin tietojen ennakkotoimitusvelvollisuus koskisi ainoastaan alus- ja lentoliikennettä.

Rajavalvonta voidaan palauttaa sisärajoille ainoastaan tilanteessa, jossa muut viranomaisten keinot eivät ole riittäviä hallitsemaan tilannetta. Uudet velvoitteet tulisivat siten sovellettaviksi vain poikkeuksellisissa ja pääsääntöisesti suhteellisen lyhytaikaisissa tilanteissa.

4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoa koskeva sääntely sekä virka-apusäännöksiin ehdotettavat muutokset parantaisivat Rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten mahdollisuuksia puuttua nopeasti ja tehokkaasti vakaviin ja vaarallisiin häiriötilanteisiin. Rajavartiolaitoksen virka-apua poliisille ja Puolustusvoimien virka-apua Rajavartiolaitokselle koskevat säännökset mahdollistaisivat viranomaisten henkilö- ja materiaaliressurssien tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen käytön toisen viranomaisen tukemiseksi. Poliisi voisi terrorismintorjuntatilanteessa pyytää sotilaallista voimakeinoapua joko Rajavartiolaitokselta tai Puolustusvoimilta. Rajavartiolaitoksella olisi puolestaan mahdollisuus pyytää Puolustusvoimilta virka-apua nykyistä laajemmin erilaisissa häiriötilanteissa. Rajavartiolaitoksen sotilaallisen maanpuolustustehtävään liittyvät toimivaltuudet selkiyttäisivät yhteistoimintaa nopeissa tilanteissa ja tehostaisivat puolustusjärjestelmän valmiutta, eivätkä muuttaisi voimassa olevaa toimivallanjakoa Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen välillä.

Asevelvollisille ehdotettavat toimivaltuudet tehostaisivat asevelvollisten käyttömahdollisuuksia Rajavartiolaitoksen tukena laajassa häiriötilanteessa. Asevelvolliset tukisivat Rajavartiolaitosta häiriötilanteen hallinnassa rutiiniluonteisten tehtävien hoitamisessa, mikä mahdollistaisi toimivaltaisten rajavartiomiesten keskittymisen vaativimpiin tehtäviin. Asevelvollisten uudet toimivaltuudet olisi otettava tarkoituksenmukaisella tavalla huomioon asevelvollisten koulutuksessa. Tämä ei kuitenkaan edellyttäisi muutoksia koulutuksen rakenteeseen tai sen pääasialliseen sisältöön.

Teknistä valvontaa koskevan sääntelyn täsmentäminen selkeyttäisi teknisen valvonnan toimivaltaperusteita merialueella sekä teknisen valvonnan tallenteiden hyödyntämistä Rajavartiolaitoksen lakisääteisissä tehtävissä. Liikenteenharjoittajien velvollisuus toimittaa matkustaja- ja miehistöluettelot sisärajaliikenteessä helpottaisi rajatarkastustyötä sekä muuta rajavalvontaa, koska laittoman maahantulon riski vähenisi. Sääntelyllä voidaan arvioida olevan myös ennalta estävää vaikutusta.

Rajavartiolaitokselle ehdotettavat muut uudet toimivaltuudet parantaisivat Rajavartiolaitoksen mahdollisuuksia havaita, ennalta ehkäistä ja selvittää erilaisia häiriötilanteita. Rajavyöhykelupien peruuttamista ja rajavyöhykeilmoitusten tekemistä koskevien ehdotusten hallinnolliset vaikutukset Rajavartiolaitokselle olisivat melko vähäisiä. Mahdollisuus päätösten antamiseen tiedoksi yleistiedoksiantona nopeuttaisi ja helpottaisi asioiden käsittelyä. Uusien toimivaltuuksien käyttöönotto edellyttäisi henkilöstön täydennyskoulutusta. Koulutus voitaisiin sisällyttää Raja- ja merivartiokoulun suunniteltuihin opintokokonaisuuksiin.

Poliisille ehdotettava oikeus ohjata ja rajoittaa rajanylityspaikalla matkustajien ja liikennevälineiden henkilökunnan liikkumista helpottaisi poliisin vastuulla olevien rajatarkastustehtävien suorittamista, koska poliisin ei tarvitsisi pyytää Rajavartiolaitokselta virka-apua tähän toimenpiteeseen.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Kaikki tässä esityksessä ehdotetut muutokset parantaisivat Rajavartiolaitoksen kykyä puuttua nopeasti ja tehokkaasti sen vastuualueella syntyviin häiriötilanteisiin sekä kykyä tukea muita viranomaisia niiden päävastuualueilla. Lisäksi ehdotukset parantaisivat Rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten kriisinsietokykyä ja niiden mahdollisuuksia hallita laajoja hybridivaikuttamisen tilanteita. Tämän voidaan osaltaan arvioida vähentävän hybridivaikuttamisella saatavia hyötyjä ja toimivan myös tällaista vaikuttamista ennalta ehkäisevästi. Virka-apusäännöksiin ehdotettavilla muutoksilla voitaisiin varmistaa viranomaisten henkilö- ja materiaaliresurssien tehokas käyttö haastavissa tilanteissa.

Liikenteenharjoittajien uudet velvollisuudet sisärajaliikenteessä vähentäisivät laitonta maahan-tuloa ja muita turvallisuusuhkia silloin, kun rajavalvonta olisi väliaikaisesti palautettu sisärajoille. Matkustaja- ja miehistöluetteloiden ennakkotoimitusvelvollisuus parantaisi rajatarkastusviranomaisen mahdollisuuksia varautua toimenpiteitä edellyttäviin tehtäviin rajatarkastuksen yhteydessä. Miehistämättömien ilma-alusten ja lennokkien kulkuun puuttumisella sekä rajavyöhykelupien peruuttamisella voitaisiin puolestaan vähentää riskiä turvallisuutta vaarantavaan toimintaan. Miehistämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumisessa teknisiä toimenpiteitä käyttäen saatettaisiin aiheuttaa haittaa myös muulle radioviestinnälle, mutta haitta ei olisi vähäistä suurempaa.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Hallituksen esitys on valmisteltu sisäministeriön rajavartio-osastolla. Työtä ohjasi sisäministeriön 28 päivänä huhtikuuta 2016 asettama ohjausryhmä. Ohjausryhmässä olivat edustettuina sisäministeriön poliisi-, maahanmuutto- ja pelastusosastot, sisäministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö, puolustusministeriö, Poliisihallitus, suojelupoliisi, Tulli, Pääesikunta ja Rajavartiolaitoksen henkilöstöjärjestöt. Ohjausryhmä kokoontui kolme kertaa. Valmistelun kuluessa on käyty myös kahdenvälisiä keskusteluja sidosryhmien kanssa.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Hallituksen esityksestä pyydettiin lausunnot 83 viranomaiselta, organisaatiolta ja järjestöltä.

Lausunnon antoivat sisäministeriön poliisiosasto, liikenne- ja viestintäministeriö, oikeusministeriö, puolustusministeriö yhteistyössä Pääesikunnan kanssa, ulkoasiainministeriö, valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Kaakkois-Suomen rajavartiosto, Liikennevirasto, Länsi-Suomen merivartiosto, Maahanmuuttovirasto, Poliisihallitus, Raja- ja merivartiokoulu, suojelupoliisi, tietosuojaavaltuutetun toimisto, Tulli, Viestintävirasto, Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK, Maanomistajain Liitto ry, Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto, Päälystöliitto ry, Suomen Asianajajaliitto ry ja Suomen Kuntaliitto.

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi, Suomen riistakeskus, Auto- ja kuljetusalan työntekijäliitto AKT ry, Linja-autoliitto, Suomen poliisijärjestöjen liitto ry, Suomen Varustamot ry, Suomen Yrittäjät ry, Tullivirkkamiesliitto ry ja Suomen syyttäjähdistys ry ilmoittivat, ettei niillä ole ehdotuksesta lausuttavaa.

Lausuntotiivistelmä on luettavissa valtioneuvoston hankesivuilla (SM013:00/2016).

Lausunnonantajat pitivät yleisesti esitystä tarpeellisenä ja kannatettavana. Useissa lausunnoissa korostettiin muuttuneen turvallisuustilanteen tuomaa tarvetta lainsäädännön kehittämiseksi. Sisäministeriön poliisiosaston, oikeusministeriön, eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ja Poliisihallituksen lausuntojen perusteella 1. lakiehdotuksen 20 §:stä poistettiin säännös Rajavartiolaitoksen toimivaltuudesta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen rajanylityspaikan läheisyydessä. Sisäministeriön poliisiosaston ja Poliisihallituksen lausuntojen perusteella sääntelyä täsmennettiin myös niin, että Rajavartiolaitoksen olisi ilmoitettava poliisille vähäistä vakavammasta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon liittyvästä toimenpiteestä rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella.

Sisäministeriön poliisiosaston, Poliisihallituksen, suojelupoliisin ja Suomen Asianajajaliiton, lausuntojen perusteella 1. lakiehdotuksessa luovuttiin viittaustekniikasta poliisilakiin, ja rajavartiomiehelle ja Rajavartiolaitokselle ehdotettavat toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla kirjoitettiin auki. Toimivaltuuksiin lisättiin Tullin lausunnon perusteella velvollisuus kuulla ennen toimenpiteen suorittamista julkisrauhan suojaaman tilan tai alueen haltijaa, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista. Muilta osin toimivaltuuksiin ei tehty asiasisällöllisiä muutoksia.

Poliisihallitus esitti harkittavaksi, että Rajavartiolaitokselle lisättäisiin rajanylityspaikalla poliisin kanssa yhtenäinen toimivaltuus räjähteiden lähtöaineiden valvomiseksi. Ehdotuksen toettiin vaativan lisävalmistelua, joten sitä ei voitu toteuttaa tässä hankkeessa.

Sisäministeriön poliisiosaston, oikeusministeriön, eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen, Poliisihallituksen ja suojelupoliisin lausuntojen perusteella 1. lakiehdotuksesta poistettiin ehdotukset televalvontaa, tukiasematietojen hankkimista, teknistä seurantaa sekä teleosoitteiden ja telepäätelaitteiden sulkemista koskevista toimivaltuuksista 20 §:ssä tarkoitetun yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä 33 §:n mukaisissa poliisia tukevissa toimenpiteissä. Salaiset tiedonhankintakeinot vaaran torjumiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi rajoitettiin tekniseen kuunteluun ja tekniseen katseluun.

Oikeusministeriön lausunnon perusteella täsmennettiin teknistä valvontaa koskevaa säännöshdotusta.

Oikeusministeriön, sisäministeriön poliisiosaston, puolustusministeriön, eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen, Poliisihallituksen, suojelupoliisin ja Suomen Asianajajaliiton lausuntojen perusteella muotoiltiin uudelleen 1. lakiehdotuksen säännökset asevelvollisten toimivaltuuksista Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena sekä poistettiin ehdotus rikoslain niskoittelua rajavartiomiestä vastaan koskevan säännöksen muuttamisesta. Lisäksi arvioitiin tarkemmin ehdotusten suhdetta perustuslakiin.

Liikenne- ja viestintäministeriön ja Viestintäviraston lausuntojen perusteella 1. lakiehdotuksen säännöstä miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttumisesta täsmennettiin erityisesti siltä osin kuin kyse on muulle radioviestinnälle ja viestintäverkkojen laitteille tai

palveluille aiheutuvasta haitasta. Lisäksi täsmennettiin säännöstä radioviestinnän, välitystietojen ja sijaintitietojen käsittelyoikeudesta. Sisäministeriön poliisiosasto, Poliisihallitus ja eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoivat, että toimivaltuuksia olisi tarpeen rajoittaa alueellisesti, mutta valmistelussa todettiin, että se ei ole mahdollista Rajavartiolaitoksen toiminnan luonne huomioon ottaen.

Liikenne- ja viestintäministeriön ja oikeusministeriön lausuntojen perusteella 1. lakiehdotuksen säännöstä vesiliikenteen tilapäisestä keskeyttämisestä tai rajoittamisesta täsmennettiin niin, että päätös on välittömästi peruutettava tai sitä on rajoitettava, kun toimenpiteet eivät ole enää välttämättömiä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Lisäksi Tullin lausunnon perusteella lisättiin säännös, jonka mukaan Tullille olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi, ellei tilanteen kiireellisyys välttämättä edellytä päätöksen välitöntä toimeenpanoa. Vastaavasti rajavyyhyteluvan peruuttamista ja rajavyyhykeilmoitusta koskevaan sääntelyyn lisättiin säännökset päätöksen peruuttamisesta välittömästi, kun se ei ole enää välttämätön.

Puolustusministeriön lausunnon perusteella muutettiin säännöstä poliisille annettavasta sotilaallista asevoimaa sisältävästä virka-apusta niin, että maa-alueilla virka-apu olisi mahdollista vain rajanylityspaikoilla ja rajan läheisyydessä.

Puolustusministeriö esitti lausunnossaan sotilaallisen maanpuolustuksen toimivaltuuksia koskevia huomioita, jotka selvitettiin jatkovalmistelun yhteydessä. Lisäksi esityksen osiota ”suhde perustuslakiin ja sääätämisyjärjestys” täydennettiin sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettelyn osalta.

Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnon perusteella 3. lakiehdotuksesta poistettiin säännös Rajavartiolaitoksen yleisestä oikeudesta sisärajaliikenteen tietojen käsittelyyn. Asia siirrettiin ratkaistavaksi erillisessä matkustajarekisteritietodirektiivin ((EU) 2016/681) täytäntöönpanoa koskevassa säädöshankkeessa.

Valtiovarainministeriön ja puolustusministeriön lausuntojen perusteella esityksen taloudellisten vaikutusten arviointia täsmennettiin erityisesti virka-avun, miehittämättömän ilmailun ja koulutuksen osalta.

Ahvenanmaan maakuntahallituksen lausunnon perusteella täsmennettiin kuvausta ehdotettavien toimivaltuuksien sovellettavuudesta Ahvenanmaalla.

Lausunnoissa esitetyt säädöstekniset muutokset ja perustelujen täsmennykset on otettu huomioon esityksen viimeistelyssä.

6 Ahvenanmaan asema

Rajavartiolaitoksen tehtävät Ahvenanmaan maakunnassa määräytyvät Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991), rajavartiolain, meripelastuslain (1145/2001) sekä rajavartiolaitoksen tehtävistä Ahvenanmaalla annetun tasavallan presidentin asetuksen (309/2017, jäljempänä sopimusasetus) mukaan. Rajavartiolaitokselle kuuluvat Ahvenanmaalla rajavalvontatehtävät ja meripelastustehtävät sekä Tullin ohella tullitehtäviä. Lisäksi Rajavartiolaitos suorittaa Ahvenanmaan poliisin pyytämiä virka-aputehtäviä.

Rajavalvonta ja Rajavartiolaitosta koskeva muu sääntely kuuluvat itsehallintolain 27 §:n 34 kohdan nojalla valtakunnan toimivaltaan. Tämän esityksen ehdotukset teknisestä valvonnasta, miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttumisesta, vesiliikenteen tilapäisestä keskeyttämisestä tai rajoittamisesta, kiinteistöjen käyttöoikeudesta, liikkumisrajoituksista sekä

liikenteenharjoittajien velvollisuuksista sisärajalienteessä liittyvät rajavalvontaan ja Rajavartiolaitoksen toiminnan turvaamiseen, joten niitä sovellettaisiin myös Ahvenanmaalla. Liikenteenharjoittajien velvollisuudet liittyvät myös ulkomaalaislainsäädäntöön, joka kuuluu niin ikään valtakunnan lainsäädäntövaltaan itsehallintolain 27 §:n 26 kohdan nojalla.

Itsehallintolain 18 §:n 6 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskevista asioista eräin poikkeuksin. Esityksessä ehdotetaan Rajavartiolaitoksen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä koskevien toimivaltuuksien sekä Rajavartiolaitoksen poliisitehtäviä koskevien toimivaltuuksien laajentamista. Ehdotetut toimitukset eivät koskisi maakunnan aluetta.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi palveluksessa olevien asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien toimivaltuuksista Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena. Sääntelyn sovellettavuutta Ahvenanmaalla olisi arvioitava aina tapauskohtaisesti ja otettava huomioon jäljempänä mainitut demilitarisointia ja neutralisointia koskevat sopimukset.

Itsehallintolain 27 §:n 34 kohdan mukaan järjestysvallan toiminta valtion turvallisuuden varmistamiseksi kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan (HE 73/1990 vp) käsite kattaa muun muassa terrorismintorjuntaa koskevan lainsäädännön. Tässä esityksessä ehdotettavat terrorismintorjuntaan liittyvät valtakunnan viranomaisten väliset virka-apusäännökset olisivat jäljempänä mainitut sopimukset huomioon ottaen voimassa myös kyseisten viranomaisten toimiessa maakunnan alueella.

Ahvenanmaa on kansainvälisten sopimusten perusteella demilitarisoitu ja neutralisoitu alue. Maakunnan demilitarisointi ja neutralisointi perustuvat Ahvenanmaansaarten linnoittamattomuutta ja puolueettomuutta koskevaan sopimukseen (SopS 1/1922, jäljempänä vuoden 1921 sopimus) ja sopimukseen Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä Ahvenanmaan saarista (SopS 24/1940). Demilitarisoinnilla ja neutralisoinnilla katsotaan olevan myös tapaoikeudellinen asema. Edellä mainitut sopimukset estävät sotilaallisen henkilöstön, sotilaallisten ajoneuvojen ja sotilaallisen kaluston sijoittamisen Ahvenanmaalle sekä näiden läpikulun Ahvenanmaan kautta, kuitenkin tietyin poikkeuksin Suomen osalta. Vuoden 1921 sopimuksen 4 artiklan a kohdan mukaan poikkeuksellisten olosuhteiden vaatiessa Suomi saa viedä alueelle ja pitää siellä väliaikaisesti vakituisen poliisihenkilöstön lisäksi sellaisia aseellisia voimia, jotka ovat välttämättömän tarpeelliset järjestyksen ylläpitämiseksi. Tässä esityksessä ehdotettava terrorismintorjuntaan liittyvä virka-apu voisi sisältää myös sotilaallisen asevoiman käyttöä. Terrorismintorjuntaa voidaan pitää edellä tarkoitettuna poikkeuksellisena tilanteena, mutta säännösten sovellettavuutta Ahvenanmaalla olisi kuitenkin aina arvioitava tapauskohtaisesti. Päätös sotilaallista asevoimaa sisältävästä virka-avusta tehtäisiin tai vahvistettaisiin viimekädessä valtioneuvoston yleisistunnossa, jossa nimenomaisesti otettaisiin huomioon toiminnan oikeutus demilitarisointia ja neutralisointia koskevien sopimusten kanssa sekä asian muut ulkopoliittiset ulottuvuudet.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta vuonna 2012 annetun valtioneuvoston selonteon (VNS 6/2012 vp) mukaan valtioneuvosto selvittää, kuinka Ahvenanmaan maakunnan erityisasema huomioidaan jatkossakin mahdollisissa öljyonnettomuuksissa ja muissa kriisitilanteissa ja miten asianomaisten viranomaisten riittävä valmius varmistetaan. Peruslakivaliokunta on lausunnossaan 19/2005 pitänyt asianmukaisena, että valtioneuvosto yhteistyössä itsehallinto- viranomaisten kanssa laatii suunnitelman sellaisia uhkaavia tilanteita varten, jollaisissa Rajavartiolaitos voisi tarvita Puolustusvoimien virka-apua Ahvenanmaan demilitarisoidulla alueella. Valiokunta on uudistanut huomionsa lausunnossaan 9/2014 ja pitänyt tarpeellisena, että Ahvenanmaan erityisasemasta johtuvat vaikutukset viranomaisten virka-apuun selvitetään ja sääntelyä tarvittaessa täydennetään. Selvitystä ei ole toistaiseksi aloitettu.

Tällä esityksellä täydennetään Rajavartiolaitoksen osalta virka-apua koskevaa sääntelyä myös Ahvenanmaan maakunnassa. Viranomaisten on toiminnassaan otettava huomioon edellä mainitut Ahvenanmaan demilitarisointia ja neutralisointia koskevat kansainväliset sopimukset.

7 Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunta on hyväksynyt muutoksia rajavartiolain 20 §:ään sekä henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 14 a §:ään, joita ehdotetaan muutettavaksi myös tässä esityksessä (EV 175/2017 vp — HE 41/2017 vp). Hyväksytyt muutokset on otettu huomioon tässä esityksessä. Lisäksi tässä esityksessä viitataan rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettavan uuden lain säännöksiin (rajavartiolakiin ehdotettava uusi 33 a §) sekä rajavartiolaitoksen hallinnosta annettuun lakiin ehdotettaviin uusiin 17 a—17 d §:ään (rajavartiolakiin ehdotettava uusi 34 f §).

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Rajavartiolaki

20 §. *Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella.* Voimassa olevan pykälän mukaan Rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Tehtävään liittyvistä toimivaltuuksista säädetään 32 §:ssä. Pykälän soveltamisala ehdotetaan laajennettavaksi Rajavartiolaitoksen toimitiloihin ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa oleviin alueisiin. Pykälän otsikkoa muutettaisiin vastaavasti. Uudenlaisten uhkakuvien luonteeseen kuuluu eräänä keskeisenä piirteenä vaikuttaminen viranomaistoiminnan rajapintoihin. Muutoksen tavoitteena on varautua ja tehokkaasti puuttua yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavaan toimintaan alueilla, joilla poliisi ei ole säännönmukaisesti läsnä. Rajavartiolaitoksella olisi pykälässä tarkoitetuilla alueilla oikeus puuttua vakaviin ja nopeasti eteneviin tilanteisiin ilman poliisin erillistä pyyntöä. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon ensisijainen johtovastuu säilyisi kuitenkin edelleen poliisilla.

Häiriötilanteen aiheuttajalla saattaa olla esimerkiksi pyrkimys vaikeuttaa tai estää Rajavartiolaitoksen toimintaa ja häiritä siten Rajavartiolaitoksen toimintakykyä rajaturvallisuuden ylläpitäjänä ja Suomen puolustusjärjestelmän osana. Tämä voi aiheuttaa vakavan vaaran valtakunnan yleiselle turvallisuudelle. Tilanne voisi syntyä esimerkiksi silloin, kun laittomalla toiminnalla estettäisiin Rajavartiolaitoksen valmiuden tehostaminen tai puolustusvalmiuden kohottaminen. Laiton toiminta voi kohdistua Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja sen hallinnassa olevilla alueilla oleviin tietojärjestelmiin, henkilöstöön ja materiaaliin.

Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja sen hallinnassa olevilla alueilla voi syntyä kiireellinen tarve 67—70 §:ssä säädettyjä turvatarkastustoimivaltuuksia laajempien toimivaltuuksien käyttöön. Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla tarkoitetaan esimerkiksi Rajavartiolaitoksen esikunta- ja varuskunta-alueita, raja- ja merivartioasemia sekä Rajavartiolaitoksen tilapäisesti käyttöön ottamia kiinteistöjä. Toimivaltuudet olisivat käytettävissä ainoastaan alueiden sisäpuolella. Vastaavasti Rajavartiolaitoksen toimitiloilla tarkoitetaan ainoastaan rakennusten sisätiloja.

Pykälässä mainittujen kohteiden voidaan katsoa olevan yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen — sisäisen turvallisuuden ja puolustuskyvyn — kannalta tärkeitä kohteita, joihin kohdistuva turvallisuusuhka horjuttaisi myös valtakunnan yleistä turvallisuutta. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että Rajavartiolaitos voi aloittaa välittömästi toimenpiteet tilanteessa, jossa poliisi on estynyt sitä tekemästä. Poliisin este voi olla riippuvainen alueellisista olosuhteista. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ja suurimmissa kaupungeissa poliisi on lähtökohtaisesti erittäin nopeasti käytettävissä toisin kuin sellaisilla itärajan rajanylityspaikoilla, joilla poliisi ei ole säännönmukaisesti läsnä.

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan Rajavartiolaitoksen olisi viipymättä ilmoitettava poliisille vähäistä vakavammista yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvistä toimenpiteistään. Ilmoitusvelvollisuus voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa ilmenee aggressiivista yleistä tai yksityistä etua loukkaavaa käytöstä, joka on jo aiheuttanut tai joka mahdollisesti uhkaa aiheuttaa henkilö- tai omaisuusvahinkoja. Lisäedellytyksenä olisi, että tilanteen työturvallinen ja tarkoituksenmukainen hoitaminen edellyttää useamman virkamiehen työpanosta. Tavanomaiset järjestyksen ylläpitämisen toimenpiteet, kuten esimerkiksi lievien järjestyshäiriöiden hoitaminen, eivät kuuluisi ilmoitusvelvollisuuden piiriin. Ilmoituksen saatuaan poliisilla on tapauskohtaisesti ja kokonaistilanne huomioiden mahdollisuus arvioida, pystyykö se ottamaan tehtävän heti hoidettavakseen vai suorittaako Rajavartiolaitos asiassa tarpeelliset toimenpiteet. Ilmoitusvelvollisuutta koskevalla nimenomaisella säännöksellä varmistettaisiin se, että Rajavartiolaitoksen toiminta ei aiheuta sekaannusta poliisin toiminnan kanssa ja että päällekkäisistä toimivaltuuksista huolimatta johtosuhteet säilyvät selvinä.

Jos poliisi ottaa Rajavartiolaitoksen alkutoimenpiteiden jälkeen tilanteen johtovastuun, Rajavartiolaitos voi tarvittaessa tukea poliisia 22 §:n mukaisesti, jos kyse on terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen torjumisesta, vaarallisen henkilön kiinniottamisesta, kokoontumisellaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavan tai liikenteelle esteenä oikeudettomasti olevan väkijoukon hajottamisesta taikka rikoksilta tai häiriöiltä suojaamisesta. Mikäli tilanne täyttää rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terrorismitarkoituksen tunnusmerkistön, poliisilla on mahdollisuus pyytää Rajavartiolaitokselta myös sotavarusteeksi hankitun asevoiman käyttöä sisältävää virka-apua 77 a—77 d §:n perusteella. Jos tilanne kehittyy edelleen aluevalvontalain mukaiseksi alueloukkauksen torjunnaksi, Rajavartiolaitos jatkaa tilanteen hallintatoimia yhteistyössä ensisijaisesti Puolustusvoimien kanssa.

Pykälän sanamuodossa on otettu huomioon rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettava laki.

21 §. *Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeelliset poliisin toimenpiteet.* Pykälässä säädetään Rajavartiolaitoksen poliisin pyynnöstä suorittamista toimenpiteistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä sekä rajavartiomiehen osallistumisesta yhteispartioon poliisimiehen kanssa. Voimassa olevan pykälän mukaan Rajavartiolaitos voi pykälän mukaisissa tehtävissä suorittaa poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä. Säännöksestä poistettaisiin tarpeettomana viittaus poliisilain 2 ja 3 lukuun, koska rajavartiomiehen toimivaltuuksista pykälän mukaisissa tehtävissä säädetään tyhjentävästi 33 §:ssä.

29 §. *Rajavalvontaan liittyvä tekninen valvonta.* Pykälässä säädetään rajavalvontaan liittyvästä teknisestä valvonnasta. Schengenin rajasäännösten mukaan rajavalvonnalla tarkoitetaan rajalla toteutettavia toimia, jotka suoritetaan rajanylitysaikomuksen tai rajanylityksen perusteella. Rajavalvonnan käsite kattaa sekä rajatarkastukset että rajojen valvonnan. Voimassa olevassa pykälässä viitataan teknisen valvonnan määritelmän osalta poliisilakiin. Poliisilain 4 luvun 1 §:n

1 momentin mukaan teknisellä valvonnalla tarkoitetaan jatkuvaa tai toistuvaa ajoneuvoihin, ajoneuvojen kuljettajiin, jalankulkijoihin tai yleisöön kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista. Koska viittaustekniikka ei ole säännöksen luettavuuden kannalta perusteltua, teknisen valvonnan määritelmä kirjoitettaisiin auki. Määritelmä vastaisi sisällöltään oleellisin osin poliisilain määritelmää sekä tullilain (304/2016) 28 §:n 1 momenttia. Kulkuneuvoilla tarkoitettaisiin myös aluksia.

Rajavartiolaitoksen suorittamasta teknisestä valvonnasta säädetään myös aluevalvontalain 30 §:ssä. Säännöksen mukaan Rajavartiolaitoksella on hallinnassaan olevalla alueella sekä meren rannikolla, merellä ja ilmatilassa oikeus suorittaa muuhun kuin vakituisena asuntona olevaan rakennukseen tai muutoin kotirauhan piiriin kuuluvaan rakennukseen tai alueeseen kohdistuvaa teknistä valvontaa osana aluevalvontaa sekä aluevalvontalain 44 §:ssä ja rikoslain 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, sanotuista rikoksista epäiltyjen tunnistamiseksi sekä erityisten valvontakohteiden vartioimiseksi. Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista rikostorjunnassa, mukaan luettuna teknisen valvonnan käyttäminen, säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettavassa laissa.

Voimassa olevan 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus suorittaa teknistä valvontaa rajan läheisyydessä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy. Säännös kattaa myös merialueet siltä osin kuin kyse on rajanylityspaikkana toimivasta satamasta tai merivartioasemasta ja sen välittömästä läheisyydestä. Rajavalvontaa on kuitenkin joissakin tapauksissa tarpeen tehdä mainittua aluetta laajemmin, jotta voidaan varmistaa rajanylitystä koskevien säännösten noudattaminen. Merialueilla rajanveto rajavartiolain ja aluevalvontalain mukaisen teknisen valvonnan välillä ei myöskään aina ole selkeä. Ehdotuksessa olisi kyse aluevalvontaan käytettävän teknisen laitteiston hyödyntämisestä myös rajavalvonnan tarkoituksessa, joten muutos ei merkitsisi merialueen teknisen valvonnan alueellisen kattavuuden laajentumista. Mainituista syistä teknisen valvonnan soveltamisalueeseen lisättäisiin Suomen merialue. Merialueen tekninen valvonta kohdistuu myös paikkoihin, joihin yleisöllä ei ole pääsyä, kuten alusten kannelle. Tästä syystä maininta paikoista, joihin yleisöllä on pääsy, poistettaisiin. Teknistä valvontaa ei kuitenkaan jatkossakaan saisi kohdistaa kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan merialueella tapahtuvasta teknisestä valvonnasta ei ilmoitettaisi erikseen. Säännös on tarpeen, koska valvonnasta ilmoittaminen etukäteen olisi käytännön syistä vaikeaa ja epätarkoituksenmukaista. Aluevalvontalain 30 §:ssä on vastaava säännös. Merialueen valvonta voi tapahtua myös rannikolta merelle suunnatuilla teknisillä laitteilla.

Pykälän 3 momentti säilyisi sisällöltään muuttumattomana. Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin selkeyden vuoksi informatiiviset viittaukset aluevalvontalakiin sekä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettavaan lakiin.

32 §. *Rajavartiomiehen toimivaltuudet ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään rajavartiomiehen toimivaltuuksista rajanylityspaikalla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Pykälän soveltamisala laajennettaisiin 20 §:ään ehdotettavan muutoksen vuoksi myös Rajavartiolaitoksen toimitiloihin ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa oleviin alueisiin. Pykälän otsikko muutettaisiin vastaavasti.

Voimassa olevan pykälän mukaan rajavartiomiehen oikeudesta toimenpiteisiin sovelletaan, mitä poliisilain 2 luvun 2, 5 ja 6 §:ssä, 8 §:n 1 momentissa sekä 10 §:ssä säädetään. Poliisilain 2 luvun 2 §:ssä säädetään kiinniottamisesta henkilön suojaamiseksi, 5 §:ssä julkisrauhan ja ko-

tirauhan suojaamisesta, 6 §:ssä sisäänpääsystä ja etsinnästä vaara- ja vahinkotilanteissa, 8 §:n 1 momentissa yleisesti käytetyn paikan tai alueen eristämisestä ja 10 §:ssä rikoksilta ja häiriöiltä suojaamisesta. Pykälää muutettaisiin niin, että rajavartiomiehen toimivaltuuksista säädetäisiin täsmällisesti viittaamatta poliisilain säännöksiin. Lisäksi rajavartiomiehen toimivaltuudet laajennettaisiin asiasisällöllisesti kattamaan myös ne poliisin toimivaltuudet, joista säädetään poliisilain 2 luvun 7 §:ssä, 8 §:n 2 momentissa sekä 9 ja 16 §:ssä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka ohjata, kieltää tai rajoittaa liikkumista. Säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 8 §:n 1 momenttia. Rajavartiolaitoksella on kyseinen toimivaltuus jo voimassa olevan lain perusteella.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus eristää tai tyhjentää rikoslain 24 luvun 3 §:ssä tarkoitettu julkisrauhan tai 11 §:ssä tarkoitettu kotirauhan suojaama tila tai alue, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi eikä alueella olevia voida muuten suojata. Toimivaltuus olisi uusi ja vastaisi poliisilain 2 luvun 8 §:n 2 momenttia. Säännös on tarpeellinen, koska se mahdollistaisi esimerkiksi matkailuautojen taikka 20 §:ssä tarkoitetuilla alueilla olevien muiden majoitustilojen tai muiden viranomaisten toimipisteiden eristämisen tai tyhjentämisen. Rajavartiolaitoksella olisi perusteltua olla kyseinen toimivaltuus ilman poliisin erillistä pyyntöä silloin, kun poliisi on estynyt suorittamasta tehtävää. Poliisilain sääntelystä poiketen ennen toimenpiteen suorittamista olisi kuultava julkisrauhan suojaaman tilan tai alueen haltijaa, jos se tilanteen kiireellisyys huomioiden ottaen on mahdollista. Tällä tarkoitettaisiin esimerkiksi Tullia, jonka toimitiloja on rajanylityspaikoilla.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus päästä julkisrauhan tai kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan taikka tilaan tai muuhun paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä, taikka kulkuneuvon ja suorittaa siellä tarvittaessa etsintä, jos henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä. Edellytyksenä olisi lisäksi, että toimenpide on välttämätön vaaran tai vahingon estämiseksi taikka räjähdysaineiden, aseiden tai muiden vaarallisten aineiden ja esineiden etsimiseksi ja haltuun ottamiseksi. Säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 6 §:ää, mutta olisi kokonaisuutena sitä suppeampi. Rajavartiolaitoksella on kyseinen toimivaltuus jo voimassa olevan lain perusteella.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus määrätä väkijoukko hajaantumaa tai siirtymään, jos kokoontuminen vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai on esteenä liikenteelle taikka jos väkijoukossa olevat uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti syylistyisivät henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Toimenpiteet tulisi mahdollisuuksien mukaan rajata koskemaan niitä henkilöitä, joiden menettelystä väkijoukon hajottamisen tai siirtämisen tarve aiheutuu. Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus hajottaa 4 kohdassa tarkoitettu väkijoukko voimakeinoin sekä ottaa niskoitteleva henkilö kiinni, jollei hajaantumis- tai siirtymismääräystä noudateta. Toimivaltuudet olisivat uusia ja vastaisivat poliisilain 2 luvun 9 §:ää. Väkijoukon hajottamista koskeva toimivaltuus on keskeinen esimerkiksi tilanteessa, jossa rajanylityspaikalle kokoontuva suuri väkijoukko häiritsee rajanylityskennettä ja Rajavartiolaitoksen toimintaa rajaturvallisuuden ylläpitäjänä. Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja hallinnassa olevilla alueilla väkijoukon toiminta voi olla esteenä Rajavartiolaitoksen valmiuden kohottamiselle ja johtamistoiminnalle. Rajavartiolaitoksen tulisi voida puutua tilanteeseen ilman poliisin erillistä pyyntöä.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin. Säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 2 §:ää. Rajavartiolaitoksella on kyseinen toimivaltuus jo voimassa olevan lain perusteella.

Pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus julkisrauhan tai kotirauhan suojaaman tilan tai muun paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu, menee salaa tai toista harhauttamalla taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä. Säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 5 §:n 1 momenttia. Rajavartiolaitoksella on kyseinen toimivaltuus jo voimassa olevan lain perusteella.

Pykälän 1 momentin 8 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus poistaa julkisrauhan tai kotirauhan suojaamasta tilasta tai muusta paikasta siellä luvallisesti oleskeleva henkilö, jos tämä häiritsee muiden henkilöiden kotirauhaa tai julkisrauhaa taikka aiheuttaa siellä muulla tavoin huomattavaa häiriötä ja on perusteltua syytä epäillä, että häirintä toistuu. Säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 5 §:n 2 momenttia. Rajavartiolaitoksella on kyseinen toimivaltuus jo voimassa olevan lain perusteella.

Pykälän 1 momentin 9 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus ottaa kiinni 7 ja 8 kohdassa tarkoitettu häiritsijä, jos poistamisella ei todennäköisesti voitaisi estää häiriön toistumista. Säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 5 §:n 3 momenttia. Rajavartiolaitoksella on kyseinen toimivaltuus jo voimassa olevan lain perusteella.

Pykälän 1 momentin 10 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus avata huone, säilytyspaikka tai muu vastaava toimenpiteen kohde tarvittaessa voimakeinoja käyttäen 3 ja 7—9 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa. Toimenpiteen päätyttyä sen kohde on sopivalla tavalla suljettava. Mainittujen kohtien nojalla suoritetuista toimenpiteistä olisi laadittava pöytäkirja tai tehtävä vastaava merkintä muuhun asiakirjaan (3 momentti). Toimivaltuus olisi uusi ja vastaisi poliisilain 2 luvun 7 §:ää. Säännös on tarpeellinen, koska Rajavartiolaitoksella on jo voimassa olevan lain perusteella oikeus 3 ja 7—9 kohdassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin.

Pykälän 1 momentin 11 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syöllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 10 §:n 1 momenttia. Rajavartiolaitoksella on kyseinen toimivaltuus jo voimassa olevan lain perusteella.

Pykälän 1 momentin 12 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus ottaa 11 kohdassa tarkoitettu henkilö kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 10 §:n 2 momenttia. Rajavartiolaitoksella on kyseinen toimivaltuus jo voimassa olevan lain perusteella.

Pykälän 1 momentin 13 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus suojella henkilöä tai vartioida paikkaa 11 kohdassa tarkoitettun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi. Säännös vastaisi poliisilain 2 luvun 10 §:n 3 momenttia. Rajavartiolaitoksella on kyseinen toimivaltuus jo voimassa olevan lain perusteella.

Pykälän 1 momentin 14 kohdan mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus ottaa kiinni ja viimesijaisena keinona lopettaa eläin, joka aiheuttaa vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle taikka vakavasti vaarantaa liikennettä. Eläin saataisiin lopettaa myös, jos sen hengissä pitäminen olisi ilmeistä julmuutta sitä kohtaan. Toimivaltuus olisi uusi ja vastaisi poliisilain 2 luvun 16 §:ää. On perusteltua, että Rajavartiolaitoksella on säännöksen mukaiset oikeudet 20 §:ssä tarkoitetuilla alueilla myös ilman poliisin erillistä pyyntöä. Sääntely täydentäisi 35 §:ää, jossa säädetään rajavartiomiehen voimakeinoista.

Pykälän perusteella kiinniotetut henkilöt luovutettaisiin viipymättä poliisille voimassa olevan 62 §:n perusteella.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua alueen eristämisestä tai tyhjentämisestä sekä 3 kohdassa tarkoitettua pääsystä vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan päättäisi vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioiden ottaen on mahdollista. Käytännössä tämä tarkoittaisi raja- tai merivartioston yleisjohtajaa. Vastaavista poliisilain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä päättää poliisissa päällystöön kuuluva poliisimies.

Pykälässä tarkoitettut toimivaltuudet täydentäisivät muualla laissa rajavartiomiehelle säädettyjä toimivaltuuksia, kuten rajavalvontaa koskevia toimivaltuuksia sekä turvallisuustarkastuksiin ja turvatarkastuksiin liittyviä toimivaltuuksia. Ehdotettujen muutosten myötä rajavartiomiehen toimivaltuudet olisivat käytännössä samat kuin poliisin pyynnöstä tai kiiretilanteessa itsenäisesti suoritettavissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotehtävissä sekä Rajavartiolaitoksen tukiessa poliisia terrorismintorjunnassa ja muissa erityistilanteissa (33 §).

Kaikkien ehdotettujen uusien toimivaltuuksien käyttöedellytykset olisivat samat kuin poliisilla. Tämä on viranomaistoiminnan ennustettavuuden ja systemaattisuuden kannalta tarkoituksenmukaista. Toimivaltuuksien yhdenmukaisuuden voidaan arvioida myös helpottavan poliisin ja Rajavartiolaitoksen yhteistyötä silloin, kun tilanteen hallinta siirtyy Rajavartiolaitoksen alkutoimenpiteiden jälkeen poliisille.

Pykälässä tarkoitettut toimivaltuudet olisivat 20 §:n mukaisesti käytettävissä silloin, kun poliisi on estynyt suorittamasta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotehtävää pykälässä tarkoitetuilla paikoilla. Toimivaltuudet olisivat sellaisia, joiden käyttämisestä Rajavartiolaitoksella on jo kokemusta poliisin lukuun suoritettavien tehtävien tai virka-avun antamisen yhteydessä. On mahdollista, että tilanne kehittyi edelleen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi, jossa Rajavartiolaitos on Puolustusvoimien ja poliisin ohella itsenäinen toimivaltainen viranomainen.

32 a §. *Tekninen kuuntelu ja tekninen katselu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella.* Pykälä on uusi. Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksella olisi, sen lisäksi, mitä 32 §:ssä ja muualla laissa säädetään, oikeus 20 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, toimitilassa ja hallinnassaan olevalla alueella rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettavan lain 25 §:ssä tarkoitettuun tekniseen kuunteluun ja 27 §:ssä tarkoitettuun tekniseen katseluun mainittujen pykälien 2 momenttien estämättä, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

Tekninen kuuntelu voisi tulla kyseeseen, jos esimerkiksi ennen kotietsinnän tai kiinnioton toteuttamista on toimenpiteen suorittajien turvallisuuteen liittyvistä syistä tarpeen varmistua,

onko tilassa virkatoimen kohteena olevan henkilön lisäksi muita henkilöitä. Teknisellä katselulla voitaisiin varmistaa teknisen kuuntelun lisäksi, ettei tila ole vaarallinen.

Pykälän 2 momentin mukaan pykälässä tarkoitetun teknisen kuuntelun ja teknisen katselun käyttämisestä päättäisi Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies. Sääntely vastaisi poliisin päätöksentekotasoa vastaavissa asioissa. Uudessa 33 a §:ssä säädettäisiin tarkentavasti salaista tiedonhankintaa koskevasta menettelystä.

33 §. *Rajavartiomiehen toimivaltuus poliisitehtävissä.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitetuissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävissä sekä 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi sekä merenkulun turvatoimilaissa tarkoitetussa Rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä poliisimiehelle poliisilain 2 ja 3 luvussa säädetyt toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita. Toimivaltuuksiin lisättäisiin poliisilain 5 luvun mukainen tekninen kuuntelu ja tekninen katselu vaaran torjumiseksi tai toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi. Toimivaltuuksilla parannettaisiin Rajavartiolaitoksen kykyä toimia tehokkaasti henkeä ja terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi sekä varmistettaisiin Rajavartiolaitoksen virkamiesten työturvallisuus ja Rajavartiolaitoksen toimenpiteiden kohteina olevien henkilöiden turvallisuus. Toimivaltuuksilla mahdollistettaisiin myös se, että poliisi saa Rajavartiolaitoksen avusta täysimääräisen hyödyn johtamassaan tilanteessa.

Rajavartiomiehellä olisi oikeus poliisilain 5 luvun 17 §:n mukaiseen tekniseen kuunteluun ja 19 §:n tekniseen katseluun, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi tai toimenpiteen suorittavan virkamiehen, kiinni otettavan tai muun henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Tekninen kuuntelu voisi tulla kyseeseen, jos esimerkiksi ennen kotietsinnän tai kiinnioton toteuttamista on toimenpiteen suorittajien turvallisuuteen liittyvistä syistä tarpeen varmistua, onko tilassa virkatoimen kohteena olevan henkilön lisäksi muita henkilöitä. Teknisellä katselulla voitaisiin varmistaa teknisen kuuntelun lisäksi, ettei tila ole vaarallinen.

Teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskevista toimenpiteistä päättäisi Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies. Päätöksentekotasoa vastaisi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettavan lain ja poliisilain päätöksentekotasoa. Uudessa 33 a §:ssä säädettäisiin tarkentavasti teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskevasta menettelystä.

Niiden pykälässä tarkoitettujen toimivaltuuksien, joista poliisissa päättää päällystöön kuuluva poliisimies, päätöksenteko-oikeus nostettaisiin samalla vähintään luutnantin arvoiselta rajavartiomieheltä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoiselle rajavartiomiehelle. Käytännössä tämä tarkoittaisi raja- tai merivartioston yleisjohtajaa. Sääntely olisi yhdenmukainen 32 §:ään ehdotettavan päätöksentekotason kanssa.

33 a §. *Teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskeva menettely.* Pykälä on uusi ja siinä säädettäisiin tarkentavasti 32 ja 33 §:ään ehdotettavia teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskevasta menettelystä.

Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen käyttäessä 32 a §:ssä tarkoitetussa tilanteessa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 25 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua tai 27 §:ssä tarkoitettua teknistä katselua toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi sovellettaisiin lisäksi, mitä mainitun lain 3 luvussa säädetään ky-

seisten toimivaltuuksien käytön edellytyksistä ja menettelytavoista sekä toimivaltuuksilla saatujen tietojen käsittelystä.

Pykälän 2 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen käyttäessä 33 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa poliisilain 5 luvun 17 §:n 5 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua tai 19 §:n 5 momentissa tarkoitettua teknistä katselua toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi sovellettaisiin lisäksi, mitä mainitussa 5 luvussa säädetään kyseisten toimivaltuuksien käytön edellytyksistä ja menettelytavoista sekä toimivaltuuksilla saatujen tietojen käsittelystä.

Viittausten myötä ja kulloisenkin tilanteen mukaisesti tulisivat sovellettaviksi ainakin rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvun ja poliisilain 5 luvun säännökset salaisten tiedonhankintakeinojen käytön yleisistä edellytyksistä, laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta ja poisottamisesta, kuuntelu- ja katselukielloista, tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisesta, tallenteiden tutkimisesta, ylimääräisen tiedon käyttämisestä, tietojen hävittämisestä, teknisen kuuntelun keskeyttämisestä, salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamisesta, pöytäkirjan pitämisestä ja asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta eräissä tapauksissa.

Teknisen kuuntelun ja teknisen katselun valvonnasta säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettavan lain 62 §:ssä. Mainitun pykälän mukaan Rajavartiolaitoksen salaista tiedonhankintaa valvovat Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaisia tiedonhankintakeinoja käyttävät Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt. Rajavartiolaitos antaa sisäministeriölle vuosittain selvityksen salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta Rajavartiolaitoksessa. Eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavista salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja koskevista kertomuksista säädetään poliisilaissa ja pakkokeinolaissa.

34 c §. *Toimivaltuudet sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä.* Pykälä on uusi ja siinä säädetäisiin Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista sille säädettyssä sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä. Lain 25 §:n mukaan Rajavartiolaitos osallistuu valtakunnan puolustamiseen ja antaa tässä tarkoituksessa henkilöstölleen ja Rajavartiolaitoksen palvelukseen määrätyille asevelvollisille samoin kuin vapaaehtoisesti asepalvelusta suorittamaan otetuille naisille sotilas-koulutusta sekä ylläpitää ja kehittää puolustusvalmiutta yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kanssa. Säännös on säilynyt asiasisällöllisesti muuttumattomana Suomen itsenäisyyden alkua ajoista lähtien. Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä ei kuitenkaan ole säädetty nimenomaisesti, vaan niiden on katsottu seuraavan suoraan tehtäväsäännöksestä. Tätä voidaan pitää ongelmallisena nykyisen perustuslain kannalta, jonka 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Rajavartiolaitoksella olisi sellaisessa sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä, jonka Puolustusvoimat Rajavartiolaitokselle antaa, Suomen alueen, kansan elinmahdollisuuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaamiseksi sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi oikeus tarvittaessa käyttää muualla laissa säädetyn lisäksi virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaampaa sotavarustein tapahtuvaa asevoimaa aseellisen hyökkäyksen tai sitä vastaavan ulkoisen uhan kohdistuessa Suomeen. Tällä tarkoitettaisiin sellaista Rajavartiolaitoksen käytössä olevaa aseistusta, jota ei ole tarkoitettu Rajavartiolaitoksen muiden lakisääteisten tehtävien, esimerkiksi rajaturvallisuustehtävien hoitamiseen. Sotavarustein tapahtuvan asevoiman käytön tulisi olla sopusoinnussa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Niitä ovat esimerkiksi sodan oikeussääntöjä koskevat kansainväliset sopimukset, yleiset ihmisoikeussopimukset sekä kansainväliseen humanitaariseen tapaoikeuteen liittyvät rajoitteet. Sotari-

koksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan säädetään rikoslain (39/1889) 11 luvussa. Sääntely vastaisi asiasisällöllisesti puolustusvoimista annetun lain 4 §:ää ja se vahvistaisi lain tasolla jo nykyisin voimassa olevan käytännön.

Rajajoukot tai niiden osia voidaan puolustusvalmiuden vaatiessa liittää Puolustusvoimiin. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole tarkoituksenmukaista kriisin alkuvaiheessa, jolloin rajavartiomiehen toimivaltuuksista on merkittävää lisäarvoa tilanteen hallinnassa. Kriisi voi samanaikaisesti sisältää monimuotoisia häiriötilanteita ja nopeasti kehittyvän sotilaallisen uhan. Tällöin on tärkeää, että Rajavartiolaitos kykenee tehokkaasti hallitsemaan tilannetta normaaliolojen toimivaltuuksin sekä kohottamaan myös sotilaallista puolustusvalmiutta yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kanssa esimerkiksi varautumalla sotavarusteiden tapahtuvaan asevoiman käyttöön. Kriisin edetessä rajajoukkoja voi olla tarkoituksenmukaista liittää Puolustusvoimiin joustavasti uhkaa vastaavilla alueilla tai tilanteen vaatiessa kaikilla suunnilla taikka jatkaa joillakin alueilla tilanteen hallintaa Rajavartiolaitoksen johdossa. Edellä mainitun vuoksi Rajavartiolaitoksella tulee olla Puolustusvoimien ohella mahdollisuus sotilaallisen voiman käyttöön Puolustusvoimien Rajavartiolaitokselle antamassa maanpuolustustehtävässä. Tarve korostuu erityisesti nopeasti kehittyvässä tilanteessa, jossa sotilaallinen voimankäyttö joudutaan aloittamaan ennen kuin rajajoukkoja on liitetty Puolustusvoimiin.

Pykälässä olisi nimenomaisesti kyse toimivaltuuksista sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä. Alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen liittyvistä toimivaltuuksista säädetään aluevalvontalaissa. Aluevalvontalain 33 §:n mukaan Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos voivat käyttää Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi tarpeellisia sotilaallisia voimakeinoja. Sotilaallisten voimakeinojen käyttämisestä päättää puolustusministeriö, jollei Puolustusvoimien ylipäällikön toimivallasta muuta johdu taikka lain 34 §:ssä toisin säädetä. Lain 34 §:n mukaan Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen tehtävänä on ryhtyä viivytyksettä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin valtakunnan turvallisuutta välittömästi ja vakavasti vaarantavan vihamielisen toiminnan torjumiseksi. Tällöin on tarvittaessa käytettävä sellaisia sotilaallisia voimakeinoja, joita toiminnan vaarallisuus ja muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Toimenpiteeseen ryhtymisestä on viipymättä ilmoitettava puolustusministeriölle.

Voimankäytön tilanteet maanpuolustustehtävässä alkavat yksittäisen virkamiehen voimankäytöstä ja ulottuvat aina raskaimman aseistuksen tai asejärjestelmien käyttämiseen saakka. Rajavartiolaitos käyttää sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä niitä sotilaallisen voimankäytön välineitä, jotka Puolustusvoimat Rajavartiolaitokselle ja rajajoukoille kyseistä tehtävää varten antaa. Tämän pykälän mukainen sotilaalliseen maanpuolustustehtävään liittyvä voimankäyttö ei rajoittaisi rajavartiomiehelle säädettyjä muita toimivaltuuksia, vaan täydentäisi niitä.

Sotilaallista voimankäyttöä koskeva päätös on sotilaskäskyasia. Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa. Lain 7 §:n mukaan tasavallan presidentti päättää rajajoukkojen puolustusvalmiuden merkittävistä muutoksista sekä muista Rajavartiolaitoksen sotilaallisia maanpuolustustehtäviä koskevista laajakantoisista tai periaatteellisesti merkittävistä Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista. Laajamittaisesta voimankäytöstä ensi kertaa tehtävällä päätöksellä on merkittäviä vaikutuksia sisä- ja ulkopoliittisesti. Tällaisen asian katsotaan kuuluvan periaatteellisesti merkittävien sotilaskäskyasioiden kategoriaan (vrt. HE 264/2006 vp).

Sotilaallisen maanpuolustuksen vastuuviranomainen on Puolustusvoimat. Puolustusvoimat antaa sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät Rajavartiolaitokselle. Rajavartiolaitoksen tehtävät ja toiminta on yhteen sovitettu Puolustusvoimien joukkojen kanssa. Tämän vuoksi rajavartiolaitoksen hallinnosta annettua lakia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että sotilaallisten voi-

makeinojen käyttöä koskeva sotilaskäskyasia käsiteltäisiin puolustusvoimista annetun lain mukaisessa päätöksentekomenettelyssä kuitenkin niin, että sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä olisi oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta. Tämä myös selkeyttäisi joukkojen yhteistoimintaa nopeassa tilanteessa.

34 d §. *Asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan toimivaltuudet Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena.* Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 30 §:n mukaan asevelvollisia sekä naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettuun asepalvelukseen otettuja voidaan tarvittaessa käyttää Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena. Säännöksen perusteluiden (HE 6/2005 vp) mukaan asevelvollisia ei käytettäisi korvaamaan rajavartiomiehiä, vaan tukitehtävissä tai rajavartiomiehen apuna välittömän johdon ja jatkuvan valvonnan alaisena. Asevelvollisia voidaan käyttää apuna kaikkien Rajavartiolaitoksen lakisääteisten tehtävien hoitamisessa ja Rajavartiolaitoksen toimintaan liittyvissä tukitehtävissä, jotka eivät sisällä julkisen vallan käyttöä. Säännös ei kuitenkaan ole toimivaltuussäännökseksi riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen.

Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin palveluksessa olevien asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten toimivaltuuksista heidän toimiessaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 30 §:ssä tarkoitettulla tavalla Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena. Pykälän 1 momentin mukaan toimivaltuuksien käyttö edellyttäisi sitä, että se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä perustellusta syystä tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä. Tällainen välttämätön tarve voisi ilmetä esimerkiksi laajoissa häiriötilanteissa tai Rajavartiolaitoksen sotilaallista valmiutta kohotettaessa. Palveluksessa olevat asevelvolliset ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat toimisivat rajavartiomiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa, ja heidän käyttämisensä pykälässä säädettyissä tehtävissä olisi tilapäistä. Kyse olisi perustuslain 124 §:ssä tarkoitetuista julkisista hallintotehtävistä, jotka voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaarana perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Perustuslain esitöiden (HE 1/1998 vp) mukaan tarkoituksenmukaisuusarvioinnissa tulee hallinnon tehokkuuden ja muiden hallinnon sisäisiksi luonnehdittavien tarpeiden lisäksi kiinnittää erityistä huomiota yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen tarpeisiin. Myös hallintotehtävän luonne on otettava huomioon (esim. PeVL 5/2014 vp ja PeVL 65/2010 vp). Tässä pykälässä ehdotettujen rutiiniluonteisten toimenpiteiden antaminen asevelvollisten tehtäväksi parantaisi rajajoukkojen käytettävyyttä poikkeuksellisissa tilanteissa ja vapauttaisi rajavartiomiehiä vaativien toimivaltuuksien käyttöä edellyttäviin tehtäviin. Tämä olisi välttämätöntä esimerkiksi laajamittaisissa normaaliolojen häiriötilanteissa, jotka edellyttävät tavallista enemmän toimivaltaisten viranomaisten henkilövoimavaroja. Kyse voisi olla esimerkiksi laajamittaisesta maahantulosta, joka edellyttää rajanylityspaikalla samanaikaisesti lukuisten henkilöiden henkilöllisyyden selvittämistä ja ylös kirjaamista, henkilöiden läsnäolon valvontaa ja kuljetuksia, heille tehtäviä turvallisuustarkastuksia sekä muun liikenteen ohjausta.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla olisi oikeus selvittää henkilöllisyys ja ottaa henkilötuntomerkit pakkokeinoja käyttämättä noudattaen, mitä 36 §:n 1 ja 2 momentissa ja ulkomaalaislain 131 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään. Lain 36 §:n 1 momentin mukaan rajavartiomiehellä on Rajavartiolaitokselle säädetyn yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa. Jos henkilö kieltäytyy antamasta mainittuja tietoja tai henkilöllisyyttä ei muuten voida selvittää, rajavartiomiehellä on pykälän 2 momentin mukaan oikeus selvittää henkilöllisyys henkilötuntomerkkien perusteella. Tällöin on soveltuvin

osin noudatettava, mitä pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 2—4 momentissa säädetään henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisesta. Ehdotetun sääntelyn mukaan palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla ei kuitenkaan olisi oikeutta pakko-keinojen käyttämiseen.

Ulkomaalaislain 131 §:n 1 momentin mukaan poliisi tai rajatarkastusviranomainen saa henkilöllisyyden todentamiseksi, ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekeä koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa varten ja valtion turvallisuuden suojaamiseksi ottaa sormenjäljet, valokuvan sekä muut henkilötuntemerkit ulkomaalaisesta: 1) joka on hakenut turvapaikkaa tai oleskelulupaa toissijaisen suojelun tai tilapäisen suojelun perusteella; 2) joka on hakenut oleskelulupaa perhesiteen perusteella; 3) joka on saanut oleskeluluvan pakolaiskiintiössä Suomeen otettuna ulkomaalaisena; 4) joka on päätetty käännyttää tai maasta karkottaa; taikka 5) jonka henkilöllisyys on epäselvä. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitetut henkilötuntemerkit tallennetaan poliisin ylläpitämään rekisteriin.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatus yksityiselämän suojan kannalta tärkeänä, että yksityisellä toimijalla ei ole avustavia tehtäviä suorittaessaan pääsyä viranomaisen henkilörekistereihin ja että tästä on laissa nimenomainen säännös (PeVL 22/2014 vp). Tämän pykälän 2 momentin mukaan palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla ei olisi tehtäviä suorittaessaan oikeutta saada tietoja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tarkoitetuista Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä eikä muista viranomaistarkoituksia varten perustetuista rekistereistä tai tietojärjestelmistä. Palveluksessa olevien asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien keräämien henkilötietojen syöttämisestä viranomaisten tietojärjestelmiin vastaisi siten toimivaltainen virkamies.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla olisi oikeus pysäyttää kulkuneuvo ja ohjata liikennettä noudattaen, mitä 38 §:ssä säädetään. Lain 38 §:n mukaan rajavartiomiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se on tarpeen rajavalvonnan, poliisitehtävän, ulkomaalaisvalvonnan tai turvaamistehtävän suorittamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, liikenneonnettomuuden vuoksi taikka Rajavartiolaitoksen toimialallaan suorittaman kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan tai metsästyksenvalvonnan suorittamiseksi tai rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla olisi oikeus suorittaa 65 §:ssä tarkoitettuun rajavartiomiehen toimenpiteeseen liittyvä turvallisuustarkastus noudattaen, mitä 65 a §:ssä säädetään. Lain 65 §:n mukaan rajavartiomiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisenä taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Rajavartiomies voi virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tehdä henkilölle tarkastuksen tällaisten esineiden tai aineiden löytämiseksi muussakin tapauksessa, jos se on perustellusta syystä tarpeen rajavartiomiehen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi. Henkilö tai hänen mukanaan olevat tavarat voidaan vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi. Tarkastuksessa löydetty vaaralliset esineet tai aineet on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois. Pois on otettava myös esineet tai aineet,

joiden hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

Lain 65 a §:n mukaan turvallisuustarkastus toimitetaan käsin tunnustelemalla, koulutettua koiraa käyttäen, metallinilmaisinta tai muuta vastaavaa teknistä laitetta käyttäen taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla. Tarkastuksella ei saa puuttua tarkastettavan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen enempää kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Lisäksi tarkastuksessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla olisi oikeus estää rajavartiomiehen kiinni tai säilöön ottaman henkilön tai sellaisen henkilön, jonka henkilökohtaiseen vapauteen rajavartiomies on kohdistanut muun toimenpiteen, poistuminen sekä suorittaa näihin tehtäviin liittyviä kuljetuksia. Kyse olisi henkilöstä, joka on suoraan lain nojalla taikka toimivaltaisen rajavartiomiehen päätöksellä velvoitettu olemaan läsnä tietyssä paikassa. Esimerkiksi rajavartiolain 27 §:n 2 momentissa säädetään läsnäolovelvollisuudesta rajatapahtumaa sekä maahantulo- ja maastalähtöedellytyksiä koskevassa tutkinnassa ja 28 §:n 2 momentissa läsnäolovelvollisuudesta rajatarkastuksen toimittamista varten. Kyse voisi myös olla esimerkiksi rekisteröimättömän turvapaikanhakijan lyhytaikaisesta vartiointi- tai kuljetustehtävästä, ja poistumisen estäminen toteutettaisiin käskyin ja kehotuksin rajavartiomiehen ohjauksessa.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla olisi oikeus suorittaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen tai Rajavartiolaitokselle säädettyyn hallinnolliseen tehtävään liittyvä kirjaamistehtävä. Kirjaamistehtävällä tarkoitettaisiin esimerkiksi rajavartiomiehen kiinniottaman henkilön tietojen kirjaamista, takavarikkojen tai muiden rikostorjuntaan liittyvien toimenpiteiden kirjaamista taikka turvapaikka-asioihin liittyvien kirjausten tekemistä. Myös tältä osin olisi otettava huomioon 2 momentin mukainen kielto saada tietoja viranomaiskäyttöön perustetuista henkilörekistereistä.

Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Tämän pykälän mukaisia toimivaltuuksia ei ole katsottava merkittäväksi julkisen vallan käytöksi, koska ne ovat lähinnä rutiiniluonteisia, eikä niillä puututa merkittävästi henkilöiden perusoikeuksiin. Tehtävät suoritettaisiin toimivaltaisen rajavartiomiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa ja päätöksen toimenpiteen suorittamisesta tekisi aina toimivaltainen virkamies.

Palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla ei olisi itsestä oikeutta voimakeinojen käyttämiseen, jollei asiasta muualla toisin säädetä. Pykälän 3 momentti sisältäisi informatiiviset viittaukset rajavartiolain 35 §:n 2 momenttiin, rikoslain hätävarjelusääntelyyn, aluevalvontalakiin sekä sotilaan ja sotilasesimiehen voimankäyttöä koskevaan sääntelyyn. Ehdotetut tehtävät eivät kuitenkaan lähtökohtaisesti edellyttäisi voimakeinojen käyttöä, eivätkä ne olisi asevelvollisuuslain (1438/2007) 78 §:n 1 momentin mukaisia vaarallisia tehtäviä, joita asevelvolliset eivät saa suorittaa.

Rajavartiolain 35 §:n 2 momentissa säädetään rajavartiomiehen tilapäisestä avustamisesta tämän pyynnöstä tai suostumuksella tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen voimakeinoapuun erittäin tärkeän ja kiireellisen Rajavartiolaitoksen tehtävän suorittamisessa. Tällöin sivullisella on oikeus sellaisten välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen, joihin rajavartiomies toimivaltansa rajoissa hänet valtuuttaa.

Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 23 §:n 1 momentin mukaisesti vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla, rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettulla sotilaalla on vastarintaa

kohdatessaan oikeus käyttää vastarinnan murtamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon joukon tai vartioitavan kohteen tai alueen turvallisuus, virka- tai palvelustehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus. Edellä mainituin edellytyksin vartiomiehellä on oikeus voimakeinojen käyttöön myös, kun joku hänen pysähtymiskäskystään huolimatta lähestyy vartioitavaa kohdetta tai aluetta, jonne tuleminen on kielletty. Säännöksen perusteluiden (HE 264/2006 vp) mukaan toimivaltuus ei ole alueellisesti rajoitettu. Rajavartiolaitoksen osalta kyseeseen voivat siten tulla kaikki Rajavartiolaitoksen hallinnassa pysyvästi tai tilapäisesti olevat tilat ja alueet. Säännökseen ei kuitenkaan sisälly kohteesta tai alueella olevien henkilöiden vartiointi. Lain 23 b §:ssä säädetään varautumisesta voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittamisesta ja 23 c §:ssä ampuma-aseen käytöstä.

Rikoslain 45 luvun 27 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan sotilaalla tarkoitetaan asevelvollisuuttaan aseellisenä tai aseettomana suorittavaa tai asevelvollisuuslain 79 §:ssä tarkoitetussa palveluksessa olevaa sekä naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettua palvelusta suorittavaa. Asevelvollisuuslain 2 §:n 2 momentin mukaan asevelvollisuuden suorittamiseen kuuluu varusmiespalvelus, kertausharjoitus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus sekä osallistuminen kutsuntaan ja palveluskelpoisuuden tarkastukseen. Edellä mainittua palvelusta suorittavalla asevelvollisella on siten vartio- ja päivystystehtävää suorittaessaan itsenäisesti oikeus tarpeellisten voimakeinojen käyttämiseen.

Aluevalvontalaissa säädetään alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen liittyvistä toimivaltuuksista. Aluevalvontalain mukaisissa alueloukkausten ja vihamielisen hyökkäyksen torjunnan tehtävissä voidaan käyttää myös asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavia asevelvollisia heidän koulutustasonsa huomioon ottaen. Näissä tilanteissa olisi kyse maanpuolustusvelvollisuuden toteuttamisesta.

Rajavartiolaitos ei laajamittaisen maahantulon tilanteessa vastaa tilanteessa perustettavien järjestelykeskusten toiminnasta. Näin ollen asevelvollisia ja vapaaehtoisia asepalvelusta suorittavia ei käytettäisi järjestelykeskuksissa viranomaisen toiminnan tukemiseen tämän lain nojalla.

34 e §. *Päätöksenteko asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan toimivaltuuksista.* Pykälä on uusi. Pykälän 1 momentin mukaan päätöksen palveluksessa olevan asevelvollisen tai vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan määräämisestä 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia edellyttävään tehtävään tekisi sen alueellisen rajavartiioviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia koskee. Tällä tarkoitettaisiin sitä raja- tai merivartiostoa, jonka toimialueella asevelvollisia ja vapaaehtoisia asepalvelusta suorittavia olisi tarkoitus käyttää. Päätöksessä olisi yksilöitävä palveluksessa olevien asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien suorittamat toimenpiteet sekä niiden alueellinen ja ajallinen ulottuvuus. Toimenpiteet eivät saisi ylittää sitä, mikä on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä. Säännöksellä täsmennettäisiin ehdotetusta 34 d §:stä seuraavaa edellytystä siitä, että palveluksessa olevia asevelvollisia ja vapaaehtoisia asepalvelusta suorittavia voidaan käyttää 34 d §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä vain tilapäisesti. Päätöksen tekeminen edellyttäisi alueellisen rajavartiioviranomaisen päälliköltä myös tietoisuutta kokonaistilanteesta ja arviota siitä, että 34 d §:n 1 momentissa tarkoitetut toimenpiteet eivät kyseisessä tilanteessa tosiasiaassa ole sellaisia vaarallisia tehtäviä, joita asevelvolliset ja vapaaehtoisia asepalvelusta suorittavat eivät saa suorittaa asevelvollisuuslain 78 §:n 1 momentin mukaan.

Jos Rajavartiolaitoksen tukena olisi tarpeen käyttää myös Puolustusvoimien asevelvollisia, kyse olisi Puolustusvoimien virka-avusta Rajavartiolaitokselle, jonka pyytämisestä ja antamisesta päätetään 79 §:n mukaisesti.

Perustuslain 124 §:n säännös perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten turvaamisesta korostaa julkisia hallintotehtäviä hoitavien henkilöiden koulutuksen ja asiantuntemuksen merkitystä sekä sitä, että näiden henkilöiden julkisen valvonnan on oltava asianmukaista. Lisäksi merkitystä on sääntelyn tarkkuudella ja muulla asianmukaisuudella (esim. PeVL 22/2014 vp, PeVL 10/2006 vp, PeVL 20/2002 vp, PeVL 28/2001 vp ja PeVL 24/2001 vp). Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että palveluksessa oleva asevelvollinen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittava voitaisiin määrätä vain sellaiseen 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia edellyttävään tehtävään, johon hänellä on riittävä koulutus. Riittävän koulutuksen arvioinnissa otettaisiin huomioon henkilön asevelvollisuuslain mukainen palvelus ja koulutuksen kesto sekä muu kokemus. Käytännössä tämä tarkoittaisi tukitehtävien vaativuuden mukaista arviointia. Muu kokemus voi olla esimerkiksi muun koulutuksen tai vapaa-ajan toiminnan tuoma kokemus, josta on etua tehtävän suorittamisessa.

34 f §. *Asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan velvollisuudet ja vastuu.* Pykälä on uusi. Pykälään otettaisiin säännös siitä, että palveluksessa oleviin asevelvollisiin ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittaviin sovellettaisiin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Julkista valtaa käyttävän henkilön rikosoikeudellisesta virkavastuusta säädetään rikoslain 40 luvun 11 §:n 5 kohdassa.

Hallinnon yleislakeja, kuten hallintolakia, julkisuuslakia ja kielilakia, sovelletaan niiden sisältämien soveltamisalaa, viranomaisten määritelmää tai yksityisen kielellistä palveluvelvollisuutta koskevien säännösten nojalla myös yksityisiin niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä, eikä niihin ole välttämätöntä viitata (esim. PeVL 23/2013 vp, PeVL 15/2012 vp, PeVL 13/2010 vp ja PeVL 42/2005 vp). Pykälässä säädettäisiin kuitenkin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) täydentävästi, että tukitehtävissä toimivan asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen sovelletaan vastaavia säännöksiä kuin Rajavartiolaitoksen virkamieheen ja Raja- ja merivartiokoulun opiskelijaan. Momentissa on otettu huomioon rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettava laki.

Vakiintuneen käytännön mukaisesti julkista tehtävää hoitavan henkilön vahingonkorvausvastuusta otetaan informatiivinen säännös lakiin. Pykälässä viitattaisiin tältä osin rajavartiolain 80 ja 80 a–80 d §:ään sekä vahingonkorvauslakiin (412/1974).

34 g §. *Rajavartijan peruskurssin opiskelijat.* Pykälä on uusi. Pykälän mukaan palveluksessa olevia asevelvollisia ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavia koskevia 34 d—34 f §:ää sovellettaisiin myös rajavartijan peruskurssin opiskelijaan silloin, kun hänet määrätään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 26 b §:n 1 momentissa tarkoitettuun opiskelun ulkopuoliseen tehtävään. Säännös muodostaisi kokonaisuuden mainitun 26 b §:n 1 momentin kanssa, jota ehdotetaan myös muutettavaksi tässä esityksessä.

38 §. *Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen.* Pykälää täydennettäisiin 20 ja 32 §:ään ehdotettavien muutosten vuoksi. Kulkuneuvon pysäyttäminen sekä siirtäminen tai siirrettäväksi määrääminen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotehtävään liittyen olisi mahdollista rajanylityspaikan lisäksi myös Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla. Sääntely täydentäisi turvatarkastuksia koskevaa säätelyä (67–70 §).

38 a §. *Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen.* Pykälä on uusi. Ilmailulain (864/2014) 167 §:n mukaan rajavartiomies voi rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi sekä meripelastustehtävien hoitamiseksi välttämättömästä syystä kieltää ilma-aluksen lähdön, määrätä ilma-aluksen laskeutumaan, vaatia tunnistamista, määrätä lentosuunnan ja -korkeuden taikka muutoin puuttua ilma-aluksen kulkuun. Miehitettömän ilma-aluksen osalta toimi-

valtuuksia on usein haastavaa käyttää. Toimivaltuudet eivät myöskään kata lennokkeja, eikä toimivaltuuksia voida käyttää turvaamistehtävissä tai Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Ilmailulain 2 §:n 1 momentin 22 kohdan mukaan miehittämättömällä ilma-aluksella tarkoitetaan ilma-alusta, joka on tarkoitettu lentämään ilman ilma-aluksessa mukana olevaa ohjaajaa. Saman momentin 21 kohdan mukaan lennokilla tarkoitetaan lentämään tarkoitettua laitetta, jonka mukana ei ole ohjaajaa ja jota käytetään harraste- tai urheilutarkoitukseen.

Miehittämättömien ilma-alusten ja lennokkien määrä on kasvanut viime vuosina. Niitä voidaan käyttää vaarallisella tavalla tai ne voivat olla itsessään vaaraa aiheuttavia esimerkiksi ominaisuuksiensa, käyttötapansa, rakenteensa tai kuormansa vuoksi. Miehittämättömiä ilma-aluksia ja lennokkeja on mahdollista käyttää tietoisesti viranomaisen toiminnan esteenä tai niiden käyttö voi muodostaa tahattomasti esteen sekä fyysisesti että radiotaajuuksien käytön vuoksi. Niitä voidaan käyttää myös viranomaisen toiminnan paljastamiseen.

Miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin lennättämisellä voidaan syyllistyä laittomaan tekkoon. Kyseeseen voi tulla esimerkiksi ilmailulain 178 §:ssä säädetty ilmailurikkomus, aluevalvontalain 44 §:ssä säädetty aluerikkomus, rikoslain 12 luvun 5 §:ssä säädetty vakoilu, 7 §:ssä säädetty turvallisuussalaisuuden paljastaminen tai 9 §:ssä säädetty laiton tiedustelutoiminta, 17 luvun 7 §:ssä säädetty valtionrajarikos, 17 luvun 7 b §:ssä säädetty alueloukkaus, 21 luvun 13 §:ssä säädetty vaaran aiheuttaminen, 23 luvun 1 §:ssä säädetty liikenneturvallisuuden vaarantaminen tai 2 §:ssä säädetty törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen.

Alueloukkauksen ja aluerikkomuksen esitutkinnan suorittaa poliisi tai Rajavartiolaitos. Rajavartiolaitos on toimivaltainen tutkimaan myös valtionrajarikoksen rajavartiolain 42 §:n mukaan. Muiden edellä mainittujen rikkomusten ja rikosten tutkintavastuu kuuluu ensisijaisesti poliisille. Rajavartiolaitos voi kuitenkin suorittaa esitutkinnan, jos kyse on rajavartioviranomaiseen kohdistuvasta rikoksesta. Rajavartiolain 43 §:n mukaan Rajavartiolaitos voi toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa esitutkinnan myös silloin, jos asia liittyy Rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan ja sitä koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä Rajavartiolaitoksen tutkittavana olevaa rikosta koskevan syyteen kanssa. Rajavartiolaitoksella on lisäksi poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009) 2 §:n 2 momentin mukaan oikeus suorittaa toisen viranomaisen tehtäväalueeseen kuuluva yksittäinen rikostorjuntaan liittyvä toimenpide, jos toimenpidettä ei voida viivyttää.

Ilmailulain 11 §:n nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa (930/2014) säädetyt ilmailun kielto- ja rajoitusalueet koskevat myös miehittämättömiä ilma-aluksia ja lennokkeja. Rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta keskeinen on itäinen rajoitusalue (R 100), joka kattaa Venäjän vastaiselta valtakunnan rajalta keskimäärin noin kolmen kilometrin syvyyteen sisämaahan ja maan tai merenpinnasta rajoittamattomaan korkeuteen ulottuvan ilmatilan osan. Tämän lisäksi Rajavartiolaitoksen kohteisiin ja Rajavartiolaitoksen tehtävien toteuttamiseksi ja toiminnan turvaamiseksi voidaan säätää tai määrätä pysyviä tai tilapäisiä kielto- tai rajoitusalueita ilmailulain 11 §:n mukaisesti.

Pykälän 1 momentin mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus puuttua miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun, jos se on välttämätöntä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi, turvaamistehtävän tai meripelastustehtävän suorittamiseksi taikka Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamisella tarkoitetaan esimerkiksi kiireellisiksi tai välttämättömiksi luokiteltavien Rajavartiolaitoksen tehtävien, kuten sotilaallisen valmiuden kohottamisen, aluevalvontatehtävien ja pelastustehtävien suorittamisen turvaamista, Rajavartiolaitoksen johtamisen turvaamista sekä kriittisen kaluston ja materiaalin sekä salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaamista.

Sääntelyllä estettäisiin myös miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin lennättäjää suorittamasta tai jatkamasta laittomia tekoja. Sääntely täydentäisi ilmailulain 167 §:ää.

Rajavartiomiehen toimenpiteet voisivat käsittää esimerkiksi suullisesti, kirjallisesti, opastein tai merkein lennättäjälle annettavia miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkua koskevia kieltoja, määräyksiä tai ohjeita. Kulkusuunnan muuttamista tai laskeutumista koskevan käskyn viestittäminen miehittämättömälle ilma-alukselle tai lennokille taikka lennättämiseen muulla tavoin puuttuminen käskyin ja ohjein voi olla vaikeaa, jos miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kauko-ohjauspaikkaa ei ole paikallistettu. On myös mahdollista, että rajavartiomiehen antamaa käskyä ei noudateta. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin rajavartiomiehen oikeudesta kohdistaa lyhytaikaisesti miehittämättömään ilma-alukseen tai lennokkiin ja sen kauko-ohjauslaitteisiin ja ohjaus- ja seurantayhteyksiin sekä muihin sen käytön edellyttämiin järjestelmän osiin (*kokonaisjärjestelmä*) sellaisia tarpeellisia voimakeinoja ja teknisiä toimenpiteitä, joita voidaan pitää puolustettavina. Sanamuoto vastaisi keskeisiltä osiltaan Liikenteen turvallisuusvirasto Trafín antaman määräyksen (OPS M1-32) kauko-ohjatun ilma-aluksen käytön kokonaisjärjestelmää koskevaa määritelmää.

Pykälän 2 momentin sääntely täydentäisi 35 §:ää, jonka mukaan rajavartiomiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus muun muassa esteen poistamiseksi ja välittömästi uhkaavan vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi oikeus käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen ja toimenpiteiden puolustettavuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon virkatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin toiminnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Jos voimakeinojen tai teknisten toimenpiteiden käyttäminen olisi välttämätöntä, olisi niitä käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka, kun 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi välttämättä on tarpeen.

Toimenpiteillä ei saisi aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa muulle radioviestinnälle tai viestintäverkon laitteille tai palveluille. Käytännössä tämä tarkoittaisi lähinnä lyhytkestoista häiriötä viestintäverkon toiminnassa. Teknisen laitteen aiheuttaman häiriön sallittavuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon muun muassa häiriön piiriin tulevien ihmisten ja muiden toimijoiden määrä. Teknisen laitteen käyttö pyrittäisiin kohdistamaan niin, että tahattomat häiriötekijät vähenevät. Siltä osin kuin Rajavartiolaitoksen toiminta kohdentuu rajan läheisille alueille, häiriöitä aiheuttavien teknisten laitteiden käytössä olisi huomioitava, että radiotaajuuksien häirintä tai viestinnän estäminen voi aiheuttaa häiriötä esimerkiksi taajuuksien käytössä naapurimaassa. Erityisesti raja-alueella toimittaessa olisi otettava huomioon kansainväliset ja valtioiden väliset sopimukset ja velvoitteet taajuuksien käytöstä. Miehittämättömien ilma-alusten ja lennokkien torjunnassa käytettäisiin radiolähettäjiä, joilla on tietoyhteiskuntakaaren mukainen radiolupa. Toimenpiteissä ei olisi kyse rikoslain 38 luvun 5—7 §:ssä tarkoitetuista tietoliikenteen häirintärikoksista.

Toimivaltuudet mahdollistaisivat miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumisen esimerkiksi ottamalla miehittämätön ilma-alus tai lennokki tilapäisesti haltuun, estämällä sen käyttö tai puuttumalla muulla tavoin sen kulkuun. Kyseeseen voisi tulla miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin määräysvallan ottaminen niin, ettei laitteen alkuperäinen lennättäjä pysty sitä enää kontrolloimaan. Rajavartiolaitos voisi esimerkiksi estää miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin ohjailun ja antaisi sille käskyn laskeutua hallitusti maahan teknisen laitteen avulla. Kyse voisi olla myös toimenpiteistä, joilla pyritään estämään miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin nouseminen ilmaan tai keskeyttämään sen lennättäminen. Miehittämättömään ilma-alukseen tai lennokkiin olisi mahdollista vaikuttaa esimerkiksi siten, että sen virran syöttö sulkeutuu tai niin, että sen lennättämiselle välttämättömät osat esytyvät toimimasta, eikä sitä voida lennättää sen ohjaukseen tarkoitetulla laitteella.

Miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun voitaisiin puuttua myös kohdistamalla laitteeseen tai sen kokonaisjärjestelmän osaan häirintää, joka estää laitteen lennätyksen häirinnällä suojattavalle alueelle, mutta ei estä laitteen käyttöä alueen ulkopuolella.

Voimakeinoja ja teknisiä toimenpiteitä käytettäisiin vain, jos muut keinot ovat tilanteessa riittämättömiä tai tehottomia. Ampuma-aseen käyttämiseen sovellettaisiin samoja säännöksiä kuin muutoinkin ampuma-aseen käyttämiseen Rajavartiolaitoksen toiminnassa. Lain 35 c §:n mukaan ampuma-asetta voidaan käyttää esimerkiksi kiireellistä ja tärkeää tehtävää suorittaessa esineen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi. Mainitussa pykälässä säädetään myös ampuma-aseen käyttöä koskevasta päätöksenteosta.

Rajavartiolaitoksen mahdollinen vahingonkorvausvastuu aiheuttomasta toimenpiteestä määräytyy joko vahingonkorvauslain tai rajavartiolaitain 80 ja 80 a—80 d §:n mukaisesti.

Kauko-ohjattavien miehittämättömien ilma-alusten ja lennokkien ohjauskäskyjen välitys kauko-ohjauspaikalta miehittämättömään ilma-alukseen tai lennokkiin voidaan toteuttaa esimerkiksi suoralla radioyhteydellä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin ja sen kontrollointiin tarkoitetun ohjauslaitteen välillä tai epäsuorasti radiolinkin kautta. Ohjausyhteys voidaan toteuttaa myös esimerkiksi yleisen viestiverkon kautta, jolloin miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin ohjaus voi tapahtua matkapuhelimella tai tietokoneella.

Pykälän 3 momentin mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus käsitellä miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kauko-ohjaukseen liittyvää radioviestintää, ja sen välitystietoja ja sijaintitietoja miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseksi sekä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmän osan yksilöimiseksi ja sijainnin määrittämiseksi. Hankittavia tietoja voisivat olla esimerkiksi laitteen ohjaukseen käytettävä radiotaajuus tai IP-osoite.

Tietojen käsittely olisi tarpeen etenkin miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kauko-ohjauspaikan selvittämiseksi. Rajavartiomies voisi siten ensisijaisesti pyrkiä löytämään miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin lennättäjän ja puuttua laittomaan tai Rajavartiolaitoksen toimintaa vaarantavaan tai häiritsevään lennättämiseen käskyin ja määräyksin. Laitteen sijainnin selvittäminen olisi lievempi toimenpide kuin miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttuminen voimakeinoin tai teknisiä toimenpiteitä käyttäen. Edellä on käsitelty mahdollisia rikoksia ja rikkomuksia, joihin miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin lennättämisellä voi syyllistyä. Kauko-ohjauspaikan selvittäminen edesauttaisi rikoksentehtäjän vastuuseen saattamista sekä laittoman toiminnan estämistä tai keskeyttämistä.

Mikäli miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun olisi välttämätöntä puuttua teknisin toimenpitein, radioviestinnän, välitystietojen ja sijaintitietojen käsittelyllä saataisiin tietoja, joiden avulla toimenpiteet pystyttäisiin kohdentamaan mahdollisimman tarkasti ainoastaan kohteena olevaan miehittämättömään ilma-alukseen tai lennokkiin tai sen kokonaisjärjestelmän osaan mahdollisimman kapealla radiotaajuusalueella, lievimmällä tehokkaalla lähetysteholla ja mahdollisimman lyhytaikaisesti. Siten ehkäistäisiin myös muiden radioaaltoja käyttävien laitteiden tarpeetonta häirintää. Tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) 136 §:ssä säädetään viestin ja välitystietojen luottamuksellisuudesta. Pykälän mukaan viestinnän osapuoli voi käsitellä omia sähköisiä viestejään ja niihin liittyviä välitystietoja, jollei laissa toisin säädetä. Tämä tarkoittaa, että myös radioviestintä ja sen välitystiedot ovat lähtökohtaisesti luottamuksellisia. Radioviestinnän välitystietoja ovat tietoyhteiskuntakaaren 3 §:n 40 kohdan mukaan tiedot radioaseman tunnistuksesta ja radiolähtetimen käyttäjästä sekä tiedot radiolähettyksen alkamisajankohdasta, kestosta ja lähetyspaikasta. Määritelmä kattaa myös miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kauko-ohjausjärjestelmän ja kauko-ohjauspaikan.

Yllä mainitusta pääsäännöstä poiketen yleisesti vastaanotettavaksi tarkoitettua radioviestintää ja sen välitystietoja saa tietoyhteiskuntakaaren 136 §:n 2 momentin mukaan käsitellä muutoinkin kuin viestinnän osapuolena, jollei laissa toisin säädetä. Tällaisena radioviestintänä pidetään esimerkiksi televisio- ja radio-ohjelmistojen lähetyksiä ja yleisellä kutsukanavalla harjoitettavaa radioviestintää. Miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kauko-ohjaukseen liittyvä radioviestintä ei ole tarkoitettu yleisesti vastaanotettavaksi. Pykälän 3 momentin mukaan muita sähköisiä viestejä ja välitystietoja saa käsitellä viestinnän osapuolen suostumuksella tai jos laissa niin säädetään. Hallituksen esityksen (HE 67/2016 vp) mukaan tämä mahdollistaa esimerkiksi viranomaisen toimivaltuuksien säätämisestä erikseen muussa lainsäädännössä.

Miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin ja sen kauko-ohjauspaikan välinen radioviestintä on useimmiten sellaista, joka ei sisällä tietoja, jotka olisivat yhdistettävissä luonnolliseen henkilöön. Mikäli laitetta ei ohjata henkilöön yhdistyvällä ohjauslaitteella, kuten matkapuhelimella tai tietokoneella, yksinomaan radioviestinnän avulla voidaan ainoastaan selvittää miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kauko-ohjauspaikan sijainti, mutta ei sitä, kenelle kauko-ohjauslaite kuuluu tai kuka sitä käyttää. Tällaisen kauko-ohjauslaitteen käyttäjän yksilöinti edellyttää lisäksi muuta aistinvaraista tai teknistä havainnointia, esimerkiksi partion lähettämistä kauko-ohjauspaikalle taikka teknisen valvonnan suuntaamista kyseiseen paikkaan. Kyse ei siten ole sellaisesta luonnollisen henkilön yksilöinnistä, jossa pelkän viestinnän käsittelyn avulla saadaan selville henkilön henkilöllisyys. Henkilöllisyyden selvittäminen yhdistelemällä radioviestinnän tietoja ja muita toimenpiteitä ei myöskään ole aukotonta. Se voidaan myös katsoa sellaiseksi toiminnaksi, joka ei merkittävällä tavalla rajoita perustuslain 10 §:ssä turvattua yksityiselämän suojaa.

Jos miehittämätöntä ilma-alusta tai lennokkia ohjataan matkapuhelimen, tietokoneen tai muun luonnolliseen henkilöön yhdistettävän telepäätelaitteen avulla, radioviestinnän ja välitystietojen käsittely sisältää väistämättä tietoja, joilla henkilö on mahdollista yksilöidä. Kyse on perustuslain 10 §:n 2 momentissa turvatusta luottamuksellisen viestin suojasta, josta voidaan poiketa vain tietyillä edellytyksillä. Koska ehdotetut toimivaltuudet miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseksi eivät edellyttäisi minkään rikoksen tunnusmerkistön täyttymistä, pykälän 3 momentin mukaan radioviestinnän, välitystietojen ja sijaintitietojen avulla saatu luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä oleva tieto olisi hävitettävä viipymättä, jollei laissa toisin säädetä. Mikäli tilanteessa kuitenkin selvittäisiin rikosta, joka oikeuttaa puuttumisen luottamuksellisen viestin suojaan, sovellettaisiin asiaa koskevaa muuta lainsäädäntöä.

Pykälässä tarkoitettuja voimakeinoja ja teknisiä toimenpiteitä käyttäville virkamiehille annettaisiin toimivaltuuksien sekä käytettävien voimakeinojen ja teknisten toimenpiteiden käyttöä koskeva koulutus, jolla voidaan ehkäistä toimista aiheutuvaa vaaraa sivullisille sekä tarpeetonta häiriötä muille radiolaitteille tai viestintäverkon laitteille tai palveluille.

38 b §. *Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen ja rajoittaminen.* Pykälä on uusi. Pykälän 1 momentin mukaan sisäministeriö voisi enintään seitsemäksi vuorokaudeksi kerrallaan kieltää vesiliikenteen tai rajoittaa sitä rajoitetulla Suomen aluevesien osalla ja Saimaan kanavalla, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä. Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen tai rajoittaminen olisi välttämätöntä esimerkiksi tilanteessa, jossa Rajavartiolaitos on havainnut alueella tunnistamatonta toimintaa, jonka selvittäminen voi vaarantaa muuta vesiliikennettä tai jonka selvittämistä muu vesiliikenne häiritsee. Kyse voisi olla esimerkiksi meri-alueella saaristossa tapahtuvasta toiminnasta, jota ei voida vielä tunnistaa aluevalvontalain mukaiseksi toiminnaksi. Vesiliikenteen keskeyttäminen tai rajoittaminen Saimaan kanavalla voisi olla tarpeen esimerkiksi Nuijamaan rajanylityspaikan läheisyydessä. Toimivaltuudet ulottuisivat luonnollisesti vain Saimaan kanavan Suomen puoleiseen osaan. Vesiliikenteen ra-

joittaminen olisi keskeyttämistä lievempi toimenpide. Alueella liikkuminen voitaisiin sallia tapauskohtaisesti esimerkiksi lähistöllä vakituisesti asuville, viranomaisaluksille tai yksittäisille kauppa-aluksille.

Vieraan valtion aluksilla on sekä keskeisissä merioikeussopimuksissa että tavanomaisessa oikeudessa tunnustettu oikeus viattomaan kauttakulkuun. Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimuksen (SopS 50/1996) 25 artiklan 3 kohdan mukaan rantavaltio voi kuitenkin tilapäisesti keskeyttää viattoman kauttakulun joissakin aluemerensä osissa, jos keskeyttäminen on olennaisen tärkeää valtion turvallisuuden suojelemiseksi. Keskeyttäminen tulee voimaan vasta, kun siitä on asianmukaisesti ilmoitettu. Rajaturvallisuuden ylläpitämisen voidaan katsoa kuuluvan merioikeusyleissopimuksessa tarkoitettuun valtion turvallisuuden suojelemiseen.

Vesiliikennelain (463/1996) 15 §:ssä säädetään alueellisista kielloista ja rajoituksista. Säännöksen mukaan vesikulkuneuvolla liikkuminen voidaan kieltää määräajaksi tai toistaiseksi määrätyllä vesialueella tai rajoittaa sitä, jos kiello tai rajoitus harkitaan tarpeelliseksi liikenteen, ympäristön, kalastuksen tai muun elinkeinon suojaamiseksi taikka yleisen luonnon virkistyskäytön tai muun yleisen edun vuoksi. On jossain määrin tulkinnanvaraista, voidaanko yleisenä etuna pitää myös rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä syitä. Yleisiä kulkuväyliä koskevista kielloista ja rajoituksista päättää Liikennevirasto ja muita vesialueita koskevista kielloista ja rajoituksista toimivaltainen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Pykälässä säädetään myös henkilöistä ja viranomaistoiminnasta, joita kiellot ja rajoitukset eivät koske. Kyseisen pykälän ei ole katsottu tarkoittavan merioikeusyleissopimuksen 25 artiklan mukaista viattoman kauttakulun keskeyttämistä valtion turvallisuuden suojelemiseksi (HE 38/2000 vp).

Aluevalvontalain 26 §:n 1 momentin mukaan puolustusministeriö voi valtakunnan turvallisuuden kannalta välttämättömistä syistä kieltää vesiliikenteen, jos aluevalvontaviranomaisen sotilaallisten voimakeinojen käyttö tai niiden käyttöön liittyvät vaikutuksiltaan merkittävät harjoitukset voivat vaarantaa vesillä liikkuvien turvallisuutta. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämättömän vesiliikenteen tilapäisen keskeyttämisen tai rajoittamisen edellytyksenä ei olisi sotilaallisten voimakeinojen käyttö.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lisäksi, että kiireellisessä tilanteessa päätöksen vesiliikenteen tilapäisestä keskeyttämisestä tai rajoittamisesta voisi tehdä sen alueellisen rajavartiolaitosviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia pääosin koskee, kuultuaan muita alueellisia rajavartiolaitosviranomaisia, joiden toimialuetta asia koskee. Menettely vastaisi 56 §:ssä säädettyä rajavartiolaitosviranomaisiin koskevien asioiden käsittelyä. Päätöksestä olisi viipymättä ilmoitettava sisäministeriölle, joka voisi päättää vesiliikenteen keskeytyksen tai rajoituksen jatkamisesta tai lopettamisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan ennen vesiliikenteen keskeyttämistä tai rajoittamista koskevan päätöksen tekemistä olisi Liikennevirastolle ja Tullille varattava tilaisuus tulla kuulluiksi, ellei tilanteen kiireellisyys välttämättä edellytä päätöksen välitöntä toimeenpanoa. Kuuleminen olisi tarkoituksenmukaista, koska Liikennevirasto vastaa meriliikenteen ohjauksesta ja Tulli kauppamerenkulun väylämaksujen toimittamisesta ja valvonnasta. Liikennevirasto vastaisi 1 momentissa tarkoitettujen päätösten tiedottamisesta asianomaisille ja osallistuisi päätöksen toimeenpanoon.

Pykälän 3 momentin mukaan vesiliikenteen keskeyttämistä tai rajoittamista koskeva päätös olisi peruutettava välittömästi tai sen laajuutta olisi rajoitettava, kun toimenpiteet eivät enää ole välttämättömiä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi.

39 §. *Oikeus liikkua toisen kiinteistöllä.* Voimassa olevan pykälän 3 momentin mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus käyttää tilapäisesti muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä silloin, kun se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä. Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että Rajavartiolaitoksella olisi vastaava oikeus myös silloin, kun se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä. Välttämätön tarve voisi liittyä esimerkiksi haastavan rajaturvallisuustilanteen hallitsemiseksi muodostettujen Rajavartiolaitoksen lisäjoukkojen tarpeisiin tai laajamittaisen maahantulon tilanteen hallintaan liittyviin tarpeisiin.

Voimassa olevan 3 momentin mukaan kiinteistön käyttöönottonenettelyyn sovelletaan puolustusvoimista annetun lain 14 §:ää. Kiinteistön omistajalle tai haltijalle maksettavista korvauksista pyritäisiin ensisijaisesti sopimaan niin, että korvaukset yleensä vastaisivat suuruudeltaan täyttä korvausta. Jos sopimukseen ei päästä, korvausten maksamisessa noudatettaisiin valtionavustuslain (688/2001) 6 §:ää kuitenkin siten, että lähtökohtana olisi yleensä täysi korvaus.

Voimassa olevassa 3 momentissa ei säädetä päätöksentekotahoista Rajavartiolaitoksessa silloin, kun kiinteistön käyttämisestä ei päästä sopimukseen kiinteistön omistajan tai haltijan kanssa tai silloin, kun Rajavartiolaitos tarvitsee samalla kertaa käyttöönsä laajan alueen, jolla on huomattava määrä kiinteistöjä tai kiinteistöillä on huomattava määrä omistajia tai haltijoita. Puolustusvoimista annetun lain 14 §:n 3 ja 4 momentin mukaan päätöksen voi tällaisissa tilanteissa tehdä Puolustusvoimien puolustushaaraesikunta, paikallishallintoviranomainen, varuskunnan päällikkö tai harjoituksen johtaja. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan Rajavartiolaitoksessa vastaavat päätöksentekotahot olisivat Rajavartiolaitoksen esikunta, hallintoyksikön komentaja ja vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

54 §. *Rajavyöhykeluvan raukeaminen ja peruuttaminen.* Pykälässä säädetään rajavyöhykeluvan peruuttamisen edellytyksistä. Voimassa olevan 2 momentin 3 kohdan mukaan rajavyöhykelupa voidaan peruuttaa, jos perustetta luvan antamiseen ei enää ole. Säännös on yleisluonteinen, mutta se on tarkoitettu lähtökohtaisesti henkilön henkilökohtaisista olosuhteista johtuviin muutostilanteisiin, kuten rajavyöhykkeellä asumisen tai työskentelyn päättymiseen. Rajavyöhykeluvan peruuttaminen voi kuitenkin olla tarpeen myös rajajärjestyksestä tai rajaturvallisuutta vakavasti vaarantavien tilanteiden vuoksi.

Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä rajavyöhykelupa voitaisiin peruuttaa enintään kuukaudeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Säännös olisi sovellettavissa ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa, jotka edellyttäisivät rajavyöhykkeellä olevan tietyn alueen rauhoittamista viranomaistoimia varten. Tällainen tilanne voisi syntyä esimerkiksi laajamittaisen laittoman maahantulon taikka kansallista turvallisuutta vaarantavan nopeasti kehittyvän uhan yhteydessä. Luvan peruuttamista koskeva päätös olisi peruutettava välittömästi, kun se ei ole enää välttämätön.

Pykälän 4 momentin säännös ei koskisi 53 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja henkilöitä eli rajavyöhykkeellä asuvaa tai siellä asuinrakennusta taikka kiinteistöä hallitsevaa ja hänen läheistensä eikä rajavyöhykkeellä työskentelevää tai siellä ammattia, elinkeinoa taikka liikettä harjoittavaa. Kyseiset luvat on pääsääntöisesti myönnetty toistaiseksi voimassa olevina. Rajavartioviranomainen voisi kuitenkin tarvittaessa sisällyttää 53 §:n 2 momentin nojalla edellä mainittujen luvanhaltijoiden rajavyöhykelupaan rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä ehtoja, jotka koskevat 52 §:n 1 momentin mukaista toimintaa ja liikkumista rajavyöhykkeellä.

Rajavyöhykelupien peruuttaminen voisi koskea samanaikaisesti yhtä tai useampaa maantieteellistä aluetta. Rajavyöhykeluvan peruuttamista koskevan asian ratkaisee 56 §:n 3 momentin perusteella se alueellinen rajavartiolaitos, jonka toimialuetta asia pääosin koskee, kuultuaan muita alueellisia rajavartiolaitoksia, joiden toimialuetta asia koskee. Määräaikaisten rajavyöhykelupien peruuttaminen rajaturvallisuuteen liittyvien syiden perusteella voitaisiin antaa tiedoksi hallintolain (434/2003) 55 §:ssä tarkoitetulla yleistiedoksiannolla. Tämä olisi perusteltua rajavyöhykelupien suuren määrän ja asian mahdollisen kiireellisyyden vuoksi.

Rajavyöhykelupia myönnetään vuosittain noin 10 000. Näistä 53 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan perusteella myönnettäviä lupia on noin 400—500. Voimassa olevia määräaikaista rajavyöhykelupia saattaa olla alueesta riippuen useita satoja. Lupien peruuttamiseen johtava tilanne saattaa myös syntyä nopeasti ja ennakoimattomasti. Rajavyöhykeluvan peruuttamista koskevaan päätökseen saa hakea muutosta lain 60 §:n mukaisesti valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Rajavyöhykelupien peruuttamiseen 4 momentin säännöksen perusteella voitaisiin yhdistää myös rajavyöhykeilmoituksen edellyttäminen 53 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuilta henkilöiltä, joiden rajavyöhykelupa jäisi voimaan. Ilmoitusvelvollisuudesta säädettäisiin 57 §:n uudessa 2 momentissa.

57 §. Rajavyöhykeilmoitus. Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä rajavartiolaitos voisi edellyttää, että rajavyöhykkeellä oleskelusta tehdään ennakolta rajavyöhykeilmoitus, jos ilmoitus on välttämätön rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Säännös olisi sovellettavissa ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa, jotka edellyttäisivät rajavyöhykkeellä olevan tietyn alueen tarkempaa seurantaa. Tällainen tilanne voisi syntyä esimerkiksi laajamittaisen laittoman maahantulon taikka kansallista turvallisuutta vaarantavan nopeasti kehittyvän uhan yhteydessä.

Ilmoitusvelvollisuutta voitaisiin käyttää ainoana toimenpiteenä, jolloin se olisi 54 §:n 4 momenttiin ehdotettavaa määräaikaisten rajavyöhykelupien peruuttamista lievempi toimenpide. Ilmoitusvelvollisuus voitaisiin myös yhdistää 54 §:n uuden 4 momentin mukaiseen määräaikaisten rajavyöhykelupien peruuttamiseen, jolloin ilmoitusvelvollisuus koskisi niitä henkilöitä, joiden rajavyöhykelupa olisi edelleen voimassa. Näitä olisivat 53 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut henkilöt eli rajavyöhykkeellä asuvat tai siellä asuinrakennusta taikka kiinteistöä hallitsevat ja heidän läheisensä sekä rajavyöhykkeellä työskentelevät tai siellä ammatia, elinkeinoa taikka liikettä harjoittavat. Ilmoitusvelvollisuus voitaisiin määrätä enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Säännöksen tarkoittamissa poikkeuksellisissa tilanteissa ilmoitusvelvollisuus olisi tarpeen, jotta rajavartiolaitoksilla olisi ajantasainen tieto rajavyöhykkeellä oleskelevista henkilöistä. Henkilöille voitaisiin tarvittaessa antaa viranomaisen toiminnan turvaamiseksi taikka henkilöiden oman turvallisuuden takaamiseksi tarkempia ohjeita rajavyöhykkeellä liikkumisesta. Ilmoitusvelvollisuus olisi peruutettava välittömästi, kun se ei ole enää välttämätön.

Päätös 2 momentin mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta voitaisiin antaa tiedoksi hallintolain mukaisella yleistiedoksiannolla. Tämä olisi perusteltua rajavyöhykelupien suuren lukumäärän ja asian mahdollisen kiireellisyyden vuoksi. Rajavyöhykelupia myönnetään vuosittain noin 10 000, ja tietyllä hetkellä voimassa olevia lupia saattaa olla alueesta riippuen useista sadoista yli tuhanteen. Ilmoitusvelvollisuuteen johtava tilanne saattaa myös syntyä nopeasti ja ennakoimattomasti.

Pykälän 3 momenttia täsmennettäisiin ehdotettavan uuden 2 momentin johdosta.

71 §. *Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset.* Voimassa olevan pykälän mukaan Rajavartiolaitoksen sotilaalliselle harjoitusalueelle tai rajaturvallisuu-teen liittyvälle harjoitusalueelle voidaan määrätä tilapäinen liikkumisrajoitus tai -kielto. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoiselle rajavartiomiehelle oikeus määrätä tilapäinen liikkumisrajoitus tai -kielto myös kiinteistölle, jonka Rajavartiolaitos on ottanut käyttöönsä 39 §:n 3 momentin perusteella. Mainitun 39 §:n 3 momentin mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus käyttää tilapäisesti muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä silloin, kun se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä. Tässä esityksessä ehdotetaan käyttöoikeuden laajentamista myös tilanteisiin, joissa se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä.

Tilapäinen liikkumisrajoitus tai -kielto olisi tarpeen erityisesti silloin, kun kiinteistöllä säilytetään Rajavartiolaitoksen materiaalia tai sinne on sijoitettu Rajavartiolaitoksen henkilöstöä. Muutos edellyttäisi myös Rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa ja aluetta koskevista liikkumisrajoituksista ja -kielloista annetun sisäasiainministeriön asetuksen (1323/2011) täsmentämistä.

Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin teknisiä tarkistuksia.

77 a §. *Rajavartiolaitoksen virka-apu ja tuki poliisille terrorismirikoksen torjunnassa.* Voimassa olevan pykälän mukaan poliisilla on oikeus saada Rajavartiolaitokselta merellisessä erityistilanteessa sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terroriteon estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

Sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvalla voimakeinojen käytöllä tarkoitetaan virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaampaa, sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa sellaista asevoiman käyttöä, joka soveltuu poliisitehtävän suorittamiseen. Virkamiehen henkilökohtaista aseistusta, kuten rynnäkkökivääriä, voimakkaammalla aseistuksella tarkoitetaan Rajavartiolaitoksessa käytännössä kevyitä jalkaväen aseita kuten esimerkiksi konekivääriä, ilmatorjuntakonekivääriä tai panssarintorjuntaan tarkoitettua asetta. Sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella ei tarkoiteta rajaturvallisuuden ylläpitoa varten hankittua voimankäyttövälineistöä, kuten esimerkiksi välinettä, jonka voimankäyttövaikutus perustuu ääneen, valoon tai lamauttaviin aineisiin.

Sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvalla voimakeinojen käyttöä sisältävä Rajavartiolaitoksen virka-apu rajoittuu Suomen merialueelle ja Suomen talousvyöhykkeelle. Tämä on katsottu perustelluksi sen vuoksi, että Rajavartiolaitoksella on erityistä toimintakykyä meri-alueella aluevalvontatehtävään liittyen sekä korkea ympärivuotinen toimintavalmius meripe-lustusvalmiuden ylläpitämiseksi.

Rajavartiolaitoksen yksiköillä on nopeasti käyttöön otettavissa sotavarusteeksi hankittua aseistusta, jota Rajavartiolaitos voi käyttää aluevalvontatehtäviin, sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin sekä antaakseen virka-apua tai tukea poliisille terroriteon estämiseksi tai keskeyttämiseksi tämän pykälän nojalla.

Koska Rajavartiolaitoksella on kyky sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvan virkaavun antamiseen myös maa-alueilla, pykälän 1 momentin soveltamisalaa laajennettaisiin Suomen merialueen ja talousvyöhykkeen lisäksi rajanylityspaikoille ja rajan läheisyyteen. Ra-

javartiolain 4 §:n mukaan Rajavartiolaitoksen toimintaa ei ole alueellisesti rajoitettu virka-aputehtävissä. Käytännössä sotavarusteen hankitulla aseistuksella tapahtuvan virka-avun antaminen on kuitenkin tarkoituksenmukaista kohdentaa vain rajanylityspaikoille ja rajan läheisyyteen, jotta virka-apua voidaan antaa vaarantamatta Rajavartiolaitoksen muiden lakisääteisten tehtävien suorittamista.

Sotavarusteen hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä sisältävää virka-apua voitaisiin antaa silloin, kun terroristisia tekoja toteuttavat henkilöt olisivat varustautuneet vahvoin tai tehokkain suoja- ja hyökkäysvälinein, joiden torjumiseksi ja niiltä suojautumiseksi tarvittaisiin mainittuja voimakeinoja. Tällaisia voimakeinoja voitaisiin tarvita myös silloin, kun on pysäytettävä kaapattu kulkuneuvo. Pykälässä tarkoitetuissa teoissa tekijöinä olisivat sellaiset toimijat, joita ei voitaisi tunnistaa vieraan valtion asevoimiin kuuluviksi taikka vieraan valtion lukuun, puolesta tai suostumuksella toimiviksi. Vieraan valtion sotilaiden, asevoimien tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän muodostamaan uhkaan sovelletaan aluevalvontalakia. Soveltamisalan laajennus ei muuttaisi voimassa olevaa tilannetta Suomen lainkäyttövaltaan kuuluvilla merialueilla, eikä laajennus koskisi toiselle Euroopan unionin jäsenvaltiolle annettavaa tukea.

Poliisilla on voimassa olevan lainsäädännön mukaan oikeus pyytää myös Puolustusvoimilta sotilaallisten voimakeinojen käyttöä sisältävää virka-apua terrorismirikosten torjunnassa. Poliisi arvioisi tilanteen perusteella, pyytääkö se Puolustusvoimien vai Rajavartiolaitoksen tai molempien virka-apua. Rajavartiolaitoksen antama virka-apu voisi olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun Puolustusvoimien kalusto ja henkilövoimavarat ovat kaukana tapahtumapaikasta taikka sidottuja muihin tehtäviin. Tällainen tilanne voisi syntyä esimerkiksi rajanylityspaikalla tai muutoin rajan läheisyydessä, jossa Rajavartiolaitos muutoinkin toimii.

Pykälään ei tehtäisi muita muutoksia. Virka-avun yleiset edellytykset säilyisivät ennallaan. Vastaavasti virka-avun päätöksentekoa, johtamista ja kustannuksia koskevat säännökset (77 b—77 d §) säilyisivät muuttumattomina. Lisäksi viranomaisen on toiminnassaan otettava huomioon Ahvenanmaan demilitarisointia ja neutralisointia koskevat kansainväliset sopimukset.

79 §. Puolustusvoimien virka-apu Rajavartiolaitokselle. Voimassa olevan pykälän mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus saada Puolustusvoimilta virka-apuna: 1) etsintään käytettävää kalustoa sekä etsintään ja liikenteen ohjaamiseen käytettäviä henkilövoimavaroja, jos se on tarpeen valtakunnanrajan ilmeisesti laittomasti ylittäneen Suomessa olevan henkilön vereksi löytämiseksi; 2) Rajavartiolaitoksen vaarallisen tehtävän turvalliseksi suorittamiseksi tarvittavaa suojakalustoa; 3) rajavalvontatehtävän suorittamiseksi tai rajatapahtuman tutkimiseksi tarpeellista erityisasiantuntemusta; 4) merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettua merellä olevaan alukseen tai siinä oleviin matkustajiin kohdistuvan turvauhan torjumiseksi tarpeellista kalustoa sekä erityisasiantuntemusta. Pykälässä tarkoitettuun virka-apuun eivät kuulu ampuma-aseiden käyttäminen tai sotilaalliset voimakeinot. Rajavartiolaitokselle annettavasta virka-avusta säädetään lisäksi lain 78 §:ssä, jonka mukaan viranomaisen on annettava Rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Puolustusvoimista annetun lain 10 §:n mukaan Puolustusvoimat antaa virka-apua Rajavartiolaitokselle siten kuin rajavartiolaissa säädetään.

Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada Puolustusvoimilta virka-apuna tarpeellista kalustoa, henkilöstöä ja erityisasiantuntemusta rajaturvallisuuden ylläpitoon kotimaassa liittyvän tehtävän sekä merenkulun turvatoimilaissa Rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi. Sääntely kattaisi voimassa olevan pykälän mukaiset tilanteet sekä muut mahdolliset rajaturvallisuuden ylläpidon yhteydessä syntyvät ti-

lanteet, joissa Puolustusvoimien virka-apu olisi tarpeen. Virka-avun sisältöä ja ulottuvuutta ei rajattaisi yksityiskohtaisesti etukäteen, koska virka-apua edellyttäviä tilanteita ei ole mahdollista ennakoida kaiken kattavasti. Rajaturvallisuuden ylläpitämisellä tarkoitetaan lain 2 §:n määritelmän mukaan kotimaassa ja ulkomailla suoritettavia toimenpiteitä, joilla pyritään estämään valtakunnanrajan ja ulkorajan ylittämisestä annettujen säännösten rikkominen ja rajat ylittävistä henkilöliikenteestä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuvat uhat, torjumaan rajat ylittävää rikollisuutta sekä varmistamaan rajanylityksen turvallisuus. Edellytyksenä virka-avun antamiselle olisi, että sen antaminen voi tapahtua vaarantamatta Puolustusvoimille säädettyjen muiden tehtävien suorittamista.

Ehdotetulla muutoksella varmistettaisiin, että Puolustusvoimien käytössä olevia resursseja ja materiaalia voidaan tarvittaessa hyödyntää eri uhkatilanteissa Rajavartiolaitoksen tukemiseksi, jos sen omat voimavarat ovat tilanteen vakavuuteen nähden riittämättömät. Muutoksella turvattaisiin samalla Puolustusvoimien omien tehtävien suorittaminen.

Virka-apua antavalla olisi erittäin tärkeässä ja kiireellisessä tehtävässä oikeus rajavartiomiehen ohjauksessa käyttää sellaisia tehtävän suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joihin rajavartiomies hänet toimivaltansa nojalla valtuuttaa ja joita tilanne huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinot voisivat sisältää myös ampuma-aseiden käyttöä. Säännös vastaisi puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 6 §:n 2 momentin sääntelyä.

Virka-avun pyytämistä ja antamista koskeva päätöksenteko säilyisi lähtökohtaisesti entisellään. Puolustusvoimien osalta päätöksentekotahoksi lisättäisiin sotilaslaitoksen päällikkö puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 3 §:n 2 momenttia vastaavasti.

79 b §. Puolustusvoimien virka-avun kustannukset. Pykälä on uusi. Pykälän mukaan Puolustusvoimat vastaisi itse Rajavartiolaitokselle antamansa virka-avun kustannuksista silloin, kun sen antaminen on tehtävän luonne ja kiireellisyys huomioon ottaen välttämätöntä. Virka-avun sitoessa suuria voimavaroja ja pitkittyessä siten, että se haittaa olennaisesti Puolustusvoimien tai virka-apua antavan yksikön perustoimintoja taikka aiheuttaa merkittäviä kustannuksia, Puolustusvoimilla olisi oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Tällaisessa tilanteessa harkittaisiin myös virka-avun vastaanottamista uudelleen. Sääntely vastaisi puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun asetuksen (782/1980) 2 a §:ää, rajavartiolaiton 77 d §:ää sekä poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain 11 §:ää.

1.2 Ulkomaalaislaki

11 luku Liikenteenharjoittajan velvollisuudet ja seuraamusmaksu

184 a §. Liikenteenharjoittajan velvollisuudet sisärajaliikenteessä. Pykälä on uusi. Pykälä lisättäisiin lain 11 lukuun, joka sisältää säännökset liikenteenharjoittajan velvollisuuksista ja seuraamusmaksusta. Säännökset koskevat ainoastaan ulkorajaliikennettä eli Schengen-alueen ulkopuolista liikennettä. Liikenteenharjoittajan keskeisiin velvollisuuksiin kuuluvat maahan-tuloon vaadittavan matkustusasiakirjan sekä vaadittavan viisumin tai oleskeluluvan tarkastus-velvollisuus (173 §), liikennevälineen matkustajia koskeva ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitus- ja valvontavelvollisuus (174 §) sekä takaisinkuljetusvelvollisuus tilanteessa, jossa ulkomaalainen käännytetään tai hänen maahanpääsynsä evätään (175–178 §).

Uuden pykälän mukaan 11 luvun säännöksiä sovellettaisiin myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajajoille Schengenin rajasäännösten ja rajavartiolaiton mukaisesti. Sääntely perustuisi Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvun 32 artik-

laan, jonka mukaan tällaisessa tilanteessa sovelletaan soveltuvin osin Schengenin rajasäännösten ulkorajaa koskevia säännöksiä (II osasto). Schengenin rajasäännösten mukaan rajavaltuutusta voidaan palauttaa väliaikaisesti sisärajaille yleiseen järjestykseen tai sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvan vakavan uhan vuoksi. Liikenteenharjoittajien velvollisuuksien ja seuraamusmaksun ulottaminen sisärajaliikenteeseen olisi käytännön kannalta välttämätöntä, jotta rajavaltuutuksen palauttamisen tavoitteet saavutettaisiin. Ehdotettu sääntely ehkäisisi jo ennalta Suomeen kohdistuvaa laitonta maahantuloa sekä muita yleiseen järjestykseen tai sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia.

Sääntely merkitsisi lukuisia uusia velvoitteita erityisesti niille liikenteenharjoittajille, joilla ei ole nykyisin ulkorajat ylittävää liikennettä Suomeen. Liikenteenharjoittajilla olisi muun muassa velvollisuus tuntea maahantuloon oikeuttavat asiakirjat ja tarkastaa niiden olemassaolo seuraamusmaksun uhall. Käytännössä sääntely todennäköisesti estäisi matkustusasiakirjattomien henkilöiden pääsyn liikennevälineiden kyytiin. Sääntely hillitsisi siten Suomeen tulevien turvapaikanhakijoiden määrää tietyillä reiteillä, mutta ei estäisi turvapaikan hakemista Suomesta kokonaan. Kansainväliset sopimukset tai EU-lainsäädäntö eivät sisällä määräyksiä turvapaikkareiteistä. Valtioilla on oikeus ohjata maahantulovirtaa tietyille rajanylityspaikoille ilman, että sillä loukataan oikeutta kansainvälisen suojelun saamiseen.

Rajavaltuutuksen palauttaminen sisärajaille on poikkeuksellinen toimenpide, joka otetaan käyttöön ainoastaan, jos viranomaisten muut toimet eivät ole riittäviä. Schengenin rajasäännösten mukaan sisärajavaltuutusta voidaan palauttaa joko kokonaan tai osittain. Toimenpiteiden ulottuvuus yksilöidään rajavaltuutuksen palauttamista koskevassa valtioneuvoston päätöksessä. Lain 11 luvun velvoitteet koskisivat vain niitä rajanylityspaikkoja tai reittejä, joille sisärajavaltuutusta olisi palautettu. Kyseisillä rajanylityspaikoilla tai reiteillä säännöllisesti liikennettä harjoittaville liikenteenharjoittajille ilmoitettaisiin säännöksen soveltamisen aloittamisesta.

Lain 179 §:n mukaan liikenteenharjoittajalle, joka rikkoo 173 §:ssä säädetyn tarkastusvelvollisuuden, määrätään liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu. Maksun suuruus on 3000 euroa kuljetettua henkilöä kohden. Uuden pykälän myötä seuraamusmaksu määrättäisiin myös tilanteissa, jossa rajavaltuutusta olisi väliaikaisesti palautettu sisärajaille. Sisärajavaltuutusta on mahdollista palauttaa kiireellisessä tilanteessa hyvin nopeasti, mikä saattaa aiheuttaa viivettä velvoitteiden noudattamisessa. Tämä voitaisiin ottaa tarvittaessa huomioon seuraamusmaksun määräämistä koskevassa harkinnassa 179 §:n 2 momentin mukaisesti. Lähtökohtaisesti voidaan kuitenkin kohtuudella edellyttää, että liikenteenharjoittaja on varautunut myös tällaisia poikkeuksellisia tilanteita varten.

Sääntelyyn liittyy myös henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muutos ehdotus, joka laajentaisi liikenteenharjoittajan velvollisuuden toimittaa matkustajatiedot myös sisärajaliikenteessä silloin, kun sisärajavaltuutusta on palautettu.

1.3 Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa

14 a §. *Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaussäännös poliisilain 5 luvun 54 §:ään, jossa säädetään poliisilain mukaisilla salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittelystä. Säännös on tarpeen rajavartiolaitoslain 33 §:ään ehdotettavien muutosten vuoksi. Momentin sanamuodossa on otettu huomioon rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettava laki.

19 §. *Tiedot ulkorajan ylittävässä kulkuneuvossa olevista henkilöistä.* Voimassa olevan pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään maahan saapuvan ja maasta lähtevän ulkorajan ylittävän ajoneuvon kuljettajan velvollisuudesta toimittaa rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa

olevista henkilöistä sekä liikenteenharjoittajan velvollisuudesta toimittaa matkustaja- ja miehistöluettelo ulkorajaliikenteessä. Sääntelyä täydentävät lain 20 ja 20 a §, jotka velvoittavat lentoliikenteessä sekä juna- ja alusliikenteessä toimittamaan mainitut tiedot ennen rajatarkastukseen saapumista. Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, joka velvoittaisi 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen tietojen toimittamiseen myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännöstön ja rajavartiolain mukaisesti. Sääntely perustuisi Schengenin rajasäännöstön III osaston 2 luvun 32 artiklaan, jonka mukaan tällaisessa tilanteessa sovelletaan soveltuvin osin Schengenin rajasäännöstön ulkorajaa koskevia säännöksiä (II osasto). Schengenin rajasäännöstön mukaan rajavalvonta voidaan palauttaa väliaikaisesti sisärajoille yleiseen järjestykseen tai sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvan vakavan uhan vuoksi.

Säännös merkitsisi uusia velvoitteita erityisesti niille sisärajaliikenteen liikenteenharjoittajille, jotka eivät tällä hetkellä pidä matkustajaluetteloita muiden säädösten nojalla. Tällaisia olisivat esimerkiksi bussit, taksit ja muut tilausautot. Lentoliikenteen ja alusliikenteen matkustajaluetteloista on säädetty erikseen. Suomeen ei suuntaudu tällä hetkellä sisärajat ylittävää junaliikennettä.

Rajavalvonnan palauttaminen sisärajoille on poikkeuksellinen toimenpide, joka otetaan käyttöön ainoastaan, jos viranomaisten muut toimet eivät ole riittäviä. Schengenin rajasäännöstön mukaan sisärajavalvonta voidaan palauttaa joko kokonaan tai osittain. Toimenpiteiden ulottuvuus yksilöidään rajavalvonnan palauttamista koskevassa valtioneuvoston päätöksessä. Käytännössä 4 momentin mukainen velvoite koskisi vain niitä rajanylityspaikkoja tai reittejä, joille sisärajavalvonta olisi palautettu. Kyseisillä rajanylityspaikoilla tai reiteillä säännöllisesti liikennettä harjoittaville liikenteenharjoittajille ilmoitettaisiin säännöksen soveltamisen aloittamisesta.

Sääntely olisi yhdenmukainen 20 ja 20 a §:ään ehdotettavan sääntelyn kanssa. Sääntelyyn liittyy lisäksi ulkomaalaislain muutos ehdotus, joka laajentaisi myös muut liikenteenharjoittajan velvollisuudet sekä seuraamusmaksun sisärajaliikenteeseen silloin, kun sisärajavalvonta on palautettu.

20 §. *Liikenteenharjoittajan velvollisuus lentomatkustajia koskevien tietojen antamiseen.* Voimassa olevan pykälän mukaan liikenteenharjoittajan velvollisuus toimittaa ennakkoon lentomatkustajia koskevia tietoja rajatarkastusviranomaiselle koskee ainoastaan ulkorajaliikennettä. Ulkorajaliikenteellä tarkoitetaan Schengen-alueen ulkopuolista liikennettä. Ennalta saatavat matkustajatiedot ovat edellytyksenä rajatarkastusten kohdentamiselle ja siten rajavalvonnan tehokkaalle toteuttamiselle.

Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, joka velvoittaisi pykälässä tarkoitettujen tietojen toimittamiseen myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännöstön ja rajavartiolain mukaisesti. Sääntely perustuisi Schengenin rajasäännöstön III osaston 2 luvun 32 artiklaan, jonka mukaan tällaisessa tilanteessa sovelletaan soveltuvin osin Schengenin rajasäännöstön ulkorajaa koskevia säännöksiä (II osasto). Schengenin rajasäännöstön mukaan rajavalvonta voidaan palauttaa väliaikaisesti sisärajoille yleiseen järjestykseen tai sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvan vakavan uhan vuoksi. Liikenteenharjoittajien tietojenantovelvollisuuden ulottaminen sisärajaliikenteeseen olisi käytännön kannalta välttämätöntä, jotta rajavalvonnan palauttamisen tavoitteet saavutettaisiin. Ehdotettu sääntely ehkäisisi jo ennalta Suomeen kohdistuvaa laitonta maahantuloa sekä muita yleiseen järjestykseen tai sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia.

Rajavalvonnan palauttaminen sisärajoille on poikkeuksellinen toimenpide, joka otetaan käyttöön ainoastaan, jos viranomaisten muut toimet eivät ole riittäviä. Schengenin rajasäännöstön mukaan sisärajavaltiota voidaan palauttaa joko kokonaan tai osittain. Toimenpiteiden ulottuvuus yksilöidään rajavalvonnan palauttamista koskevassa valtioneuvoston päätöksessä. Uuden 4 momentin säännös merkitsisi uusia velvoitteita niille lentoyhtiöille, joilla on nykyisin vain sisärajaliikennettä Suomeen. Käytännössä tietojenantovelvollisuus koskisi vain niitä rajanylityspaikkoja tai lentoreittejä, joille sisärajavaltiota olisi palautettu. Kyseisillä rajanylityspaikoilla tai reiteillä säännöllisesti liikennettä harjoittaville lentoyhtiöille ilmoitettaisiin säännöksen soveltamisen aloittamisesta. Lentoyhtiöillä on jo voimassa olevan lainsäädännön perusteella velvollisuus matkustaja- ja miehistöluetteloiden laatimiseen myös sisärajaliikenteessä (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 996/2010 siviili-ilmailun onnettomuuksien ja vaaratilanteiden tutkinnasta ja ehkäisemisestä ja direktiivin 94/56/EY kumoamisesta).

Ulkomaalaislain 179 §:n mukaan liikenteenharjoittajalle, joka rikkoo tässä pykälässä säädetyn tietojenantovelvollisuuden, määrätään liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu. Maksun suuruus on 3 000 euroa kutakin sellaista matkaa kohden, jolta ei ole ilmoitettu matkustajatietoja tai ne on ilmoitettu puutteellisesti tai virheellisesti. Seuraamusmaksu määrättäisiin myös uuden 4 momentin säännöksen rikkomisesta. Sisärajavaltiota on mahdollista palauttaa kiireellisessä tilanteessa hyvin nopeasti, mikä saattaa aiheuttaa viivettä velvoitteiden noudattamisessa. Tämä voitaisiin ottaa tarvittaessa huomioon seuraamusmaksun määräämistä koskevassa harkinnassa ulkomaalaislain 179 §:n 2 momentin mukaisesti. Lähtökohtaisesti voidaan kuitenkin kohtuudella edellyttää, että lentoyhtiö on varautunut myös tällaisia poikkeuksellisia tilanteita varten.

Säätely olisi yhdenmukainen 19 ja 20 a §:ään ehdotettavan säätelyn kanssa. Säätelyyn liittyy lisäksi ulkomaalaislain muutosehdotus, joka laajentaisi myös muut liikenteenharjoittajan velvollisuudet sekä seuraamusmaksun sisärajaliikenteeseen silloin, kun sisärajavaltiota on palautettu.

20 a §. *Liikenteenharjoittajan velvollisuus matkustajia ja miehistöä koskevien tietojen antamiseen alus- ja junaliikenteessä.* Pykälässä säädetään juna- ja alusliikenteen matkustajatietojen ennakkotoimitusvelvollisuudesta ulkorajaliikenteessä. Ennalta saatavat matkustajatiedot ovat edellytyksenä rajatarkastusten kohdentamiselle ja siten rajavalvonnan tehokkaalle toteuttamiselle.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, joka velvoittaisi pykälässä tarkoitettujen tietojen toimitamiseen myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännöstön ja rajavartiolaiton mukaisesti. Säätely perustuisi Schengenin rajasäännöstön III osaston 2 luvun 32 artiklaan, jonka mukaan tällaisessa tilanteessa sovelletaan soveltuvin osin Schengenin rajasäännöstön ulkorajaa koskevia säännöksiä (II osasto). Schengenin rajasäännöstön mukaan rajavalvonta voidaan palauttaa väliaikaisesti sisärajoille yleiseen järjestykseen tai sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvan vakavan uhan vuoksi. Liikenteenharjoittajien tietojenantovelvollisuuden ulottaminen sisärajaliikenteeseen olisi käytännön kannalta välttämätöntä, jotta rajavalvonnan palauttamisen tavoitteet saavutettaisiin. Ehdotettu säätely ehkäisisi jo ennalta Suomeen kohdistuvaa laitonta maahantuloa sekä muita yleiseen järjestykseen tai sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia.

Rajavalvonnan palauttaminen sisärajoille on poikkeuksellinen toimenpide, joka otetaan käyttöön ainoastaan, jos viranomaisten muut toimet eivät ole riittäviä. Schengenin rajasäännöstön mukaan sisärajavaltiota voidaan palauttaa joko kokonaan tai osittain. Toimenpiteiden ulottuvuus yksilöidään rajavalvonnan palauttamista koskevassa valtioneuvoston päätöksessä. Säännös merkitsisi uusia velvoitteita niille alusliikenteen liikenteenharjoittajille, joilla on nykyisin

vain sisärajaliikennettä Suomeen. Suomeen ei suuntaudu tällä hetkellä sisärajat ylittävää juna-liikennettä. Kyseisillä rajanylityspaikoilla tai reiteillä säännöllisesti liikennettä harjoittaville liikenteenharjoittajille ilmoitettaisiin säännöksen soveltamisen aloittamisesta. Alusliikenteen liikenteenharjoittajilla on jo nykyisin velvollisuus matkustaja- ja miehistöluetteloiden laatimiseen myös sisärajaliikenteessä matkustaja-aluksen henkilöluetteloista annetun lain (1038/2009) perusteella.

Ulkomaalaislain 179 §:n mukaan liikenteenharjoittajalle, joka rikkoo tässä pykälässä säädetyn tietojenantovelvollisuuden, määrätään liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu. Maksun suuruus on 3 000 euroa kutakin sellaista matkaa kohden, jolta ei ole ilmoitettu matkustajatietoja tai ne on ilmoitettu puutteellisesti tai virheellisesti. Seuraamusmaksu määrättäisiin myös uuden 3 momentin säännöksen rikkomisesta. Sisärajavalvonta on mahdollista palauttaa kiireellisessä tilanteessa hyvin nopeasti, mikä saattaa aiheuttaa viivettä velvoitteiden noudattamisessa. Tämä voitaisiin ottaa tarvittaessa huomioon seuraamusmaksun määräämistä koskevassa har-kinnassa ulkomaalaislain 179 §:n 2 momentin mukaisesti. Lähtökohtaisesti voidaan kuitenkin kohtuudella edellyttää, että liikenteenharjoittaja on varautunut myös tällaisia poikkeuksellisia tilanteita varten.

Säätely olisi yhdenmukainen 19 ja 20 §:ään ehdotettavan säätelyn kanssa. Säätelyyn liittyy lisäksi ulkomaalaislain muutosehdotus, joka laajentaisi myös muut liikenteenharjoittajan velvollisuudet sekä seuraamusmaksun sisärajaliikenteeseen silloin, kun sisärajavalvonta on palautettu.

1.4 Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta

7 §. *Tasavallan presidentin päätöksenteko rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioissa.* Voimassa olevan pykälän mukaan tasavallan presidentin päätettävät Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiat esittelee sisäministeri. Asiaa esiteltäessä pääministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä siitä. Tässä esityksessä rajavartiolaitokseen ehdotetaan lisättäväksi uusi 34 c § Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista sellaisessa sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä, jonka Puolustusvoimat Rajavartiolaitokselle antaa. Toimivaltuuksiin kuuluisi tarvittaessa myös sotilaallisen asevoiman käyttö valtakunnan puolustamiseksi. Sotilaallisen voiman käyttö on tasavallan presidentin päätettävä sotilaskäskyasia.

Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan pääsäännöstä poiketen virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaamman sotavarustein tapahtuvan asevoiman käyttöä koskevaan Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiaan sovellettaisiin puolustusvoimista annetun lain 32 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyä menettelyä. Mainittujen säännösten mukaan tasavallan presidentti ratkaisee sotilaskäskyasian Puolustusvoimain komentajan esittelystä ja päätökset varmentaa Puolustusvoimain komentaja. Sotilaskäskyasiaa presidentille esiteltäessä puolustusministerillä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta. Kun Puolustusvoimain komentaja esittelee puolustusvoimista annetun lain 31 §:n 1 momentissa tarkoitettua sotilaskäskyasiaa, puolustusministerin tulee kuitenkin olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta. Lisäksi pääministeri voi olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta. Mainitun 31 §:n 1 momentin mukaisia sotilaskäskyasioita ovat päätökset valtakunnan sotilaallisen puolustuksen keskeisistä perusteista, sotilaallisen puolustusvalmiuden merkittävistä muutoksista, sotilaallisen puolustuksen toteuttamisen periaatteista sekä muista laajakantoisista ja merkittävistä sotilaskäskyasioista. Tässä momentissa tarkoitettua Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiaa esiteltäessä edellä mainittua päätöksentekoa täydennettäisiin siten, että pääministerin ja puolustusministerin lisäksi myös sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä olisi oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

Muutoksella korostettaisiin Puolustusvoimien asemaa sotilaallisen maanpuolustuksen päävastuuviranomaisena ja sotavarusteiden tapahtuvan asevoiman käytöstä päättämisessä. Rajavartiolaitos osallistuu rajavartiolaitain 25 §:n mukaan sotilaalliseen maanpuolustukseen yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kanssa. Sotilaallisen maanpuolustuksen suunnittelu, koulutus ja harjoittelu tapahtuvat Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen yhteisesti sopimien periaatteiden mukaisesti. Sotilaallisessa uhkatilanteessa valmiuden kohottaminen tapahtuu Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien yhteisen tilannekuvan ja harkinnan perusteella, ja Rajavartiolaitoksen suorittamat toimenpiteet ovat Puolustusvoimien Rajavartiolaitokselle antamien operatiivisten tehtävien mukaisia. Sisäministerin ja Rajavartiolaitoksen päällikön läsnäolo- ja lausuntooikeudella vahvistettaisiin Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien yhteistoimintaa sotilaallisessa maanpuolustuksessa ja varmistettaisiin päätöksenteon yhteydessä viranomaisten toiminnan yhteensovittaminen.

26 b §. *Opiskelijan muut tehtävät.* Pykälän mukaan Rajavartiolaitoksen esikunta voi määrätä riittävän koulutuksen saaneen rajavartijan peruskurssin opiskelijan suorittamaan myös muita tehtäviä kuin koulutukseen liittyviä harjoituksia, jos se on tarpeen Rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvien vakavien erityistilanteiden hoitamiseksi. Opiskelijan suorittaessa tällaista tehtävää häneen sovelletaan, mitä rajavartiolaitain 35 §:n 2 momentissa säädetään rajavartiomiestä avustavan henkilön valtuuksista.

Pykälässä tarkoitetut tilanteet voivat olla esimerkiksi hybridiuhista johtuvia laajakantoisia tilanteita, jotka työllistävät koko Rajavartiolaitoksen henkilöstöä ja muitakin viranomaisia. Rajavartiolaitoksen toiminnan tueksi on myös saatettu kutsua asevelvollisia rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 30 §:n nojalla. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että rajavartijan peruskurssin opiskelijalla olisi 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä suorittaessaan vastaavat toimivaltuudet kuin palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla rajavartiolaikiin ehdotettavan uuden 34 d—34 g §:n mukaan. Tämä olisi tarkoituksenmukaista, jotta rajavartiomiesten ja muiden Rajavartiolaitoksen virkamiesten voimavarat voidaan kohdentaa vaativimpien tehtävien hoitamiseen.

1.5 Poliisilaki

2 luku Yleiset toimivaltuudet

21 §. *Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin poliisimiehelle rajavartiolaitain 30 a §:n mukainen toimivaltuus ohjata ja rajoittaa liikkumista rajanylityspaikalla. Rajavartiolaitain 30 a §:n mukaan rajanylityspaikan esimiehenä toimivalla rajavartiomiehellä ja vähintään luutnantin arvoisella rajavartiomiehellä on oikeus ohjata matkustajien ja liikennevälineiden henkilökunnan liikkumista rajaliikenteen ja rajatarkastusten sujuvuuden helpottamiseksi osoittamalla tarvittavia kulkureittejä liikennevälineestä tai ulkorajalta rajatarkastuksen toimittamispaikkaan sekä rajoittamalla liikkumista ajallisesti. Poliisin osalta vastaava toimivaltuus olisi poliisimiehellä. Säännös on välttämätön poliisille säädettyjen rajatarkastustehtävien vuoksi. Säännöksen sanamuoto vastaisi tullilain (304/2016) 31 §:n sääntelyä.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Rajavartiolaikiin ehdotettava uusi toimivaltuussäännös miehittämättömän ilma-aluksen ja lennonkin kulkuun puuttumisesta edellyttäisi Rajavartiolaitoksen menetelmistä kulkuneuvon pysäyttämässä ja voimakkeinojen käyttämisessä annetun sisäasiainministeriön asetuksen (656/2005) täydentämistä.

Rajavartiolain 71 §:ään ehdotettavat lisäykset edellyttäisivät tarkennuksia Rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa ja aluetta koskevista liikkumisrajoituksista ja -kielloista annettuun sisäasiainministeriön asetukseen (1323/2011).

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 80 §:n 1 momentin perusteella yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla.

Esitystä perustuslain kannalta arvioitaessa merkityksellisimpiä ovat lainsäädäntömuutokset, joilla annettaisiin viranomaisille uusia yksilöön kohdistuvia tai yksilön oikeuksia rajoittavia toimivaltuuksia tai laajennettaisiin jo olemassa olevia toimivaltuuksia taikka joilla muuten rajoitettaisiin yksilön oikeuksia tai toimintavapautta. Esitykseen sisältyy useita perusoikeusjärjestelmän kannalta merkityksellisiä lainkohtia, joista osasta ei ole nykyisin lainkaan säännöksiä tai nykyisiä säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi. Samalla on otettava huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset (PeVM 25/1994 vp).

4.1 Toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi

Rajavartiomiehen toimivaltuuksia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi ehdotetaan laajennettavaksi. Rajavartiolaitos huolehtisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikkojen lisäksi vastedes myös Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Rajavartiomies voisi käyttää yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotilanteessa poliisilain 2 luvun toimivaltuuksia vastaavia toimivaltuuksia nykyistä laajemmin ja lisäksi teknistä kuuntelua ja teknistä katselua vaaran torjumiseksi tai Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi. Teknisen kuuntelun ja teknisen katselun käyttöä on arvioitu jäljempänä.

Ehdotetuilla uusilla toimivaltuuksilla puututaan perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen, 10 §:n 1 momentissa turvattuun yksityiselämän suojaan ja 15 §:n 1 momentissa turvattuun omaisuuden suojaan. Poliisilain sääntely on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (esim. PeVL 67/2010 vp ja PeVL 19/2005 vp), ja se täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on lainsäädännössä osoitettu ensisijaisesti poliisin tehtäväksi. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että lähtökohtaisesti poliisille kuuluviin tehtävien ja toimivaltuuksien osoittaminen muulle viranomaiselle on poikkeuksellista ja edellyttää erityisiä perusteita (PeVL 67/2016 vp). Valiokunta on aikaisemmissa lausunnoissaan katsonut, että poliisin käytössä olevien toimivaltuuksien kanssa samojen valtuuksien säätämistä muulle viranomaiselle on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluvan välttämättömyysvaatimuksen näkökulmasta (esim. PeVL 10/2016 vp, PeVL 49/2014 vp, PeVL 37/2002 vp ja PeVL 2/1996 vp). Rajavartiolaitoksen voimassa olevat yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen toimivaltuudet on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (esim. PeVL 19/2005 vp ja PeVL 9/2009 vp).

Uudenlaisten uhkakuvien luonteeseen kuuluu eräänä keskeisenä piirteenä vaikuttaminen viranomais toiminnan rajapintoihin. Tämän vuoksi on tärkeää varmistaa, että rajanylityspaikat, Rajavartiolaitoksen toimitilat ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevat alueet voidaan turvata silloinkin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon ensisijainen johtovastuu säilyisi edelleen poliisilla. Rajavartiolaitoksen tehtävät ja toimivaltuudet olisivat alueellisesti rajattuja ja käytettävissä vain tilanteissa, joissa poliisi on estynyt. Sääntely on siten välttämätöntä ja sillä on hyväksyttävä peruste.

Perustuslakivaliokunta on painottanut toimivaltuuksien ja voimakeinojen käytön osalta muun muassa asianmukaista koulutusta (esim. PeVL 67/2016 vp, PeVL 19/2005 vp, PeVL 11/2005 vp, PeVL 1/1994 vp). Ehdotetut uudet toimivaltuudet ovat teknistä kuuntelua ja teknistä katselua lukuun ottamatta jo nykyisin rajavartiomiehen käytettävissä poliisin pyynnöstä tai kiiretilanteessa suoritettavassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon tehtävässä. Rajavartiomiehillä on siten pääosin jo tarvittava koulutus ja käytännön kokemus toimivaltuuksien käyttöön. Teknisen kuuntelun ja teknisen katselun käyttö vaaran torjumiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi edellyttäisi täydennyskoulutusta, joka voidaan sisällyttää Raja- ja merivartiokoulun voimassa oleviin opetussuunnitelmiin.

4.2 Tekninen kuuntelu ja tekninen katselu vaaran torjumiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi

Esityksessä ehdotetaan, että Rajavartiolaitoksella olisi oikeus tekniseen kuunteluun ja tekniseen katseluun toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Teknistä kuuntelua ja teknistä katselua voitaisiin käyttää Rajavartiolaitoksen huolehties- sa poliisin esteen vuoksi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspai- kalla, toimitiloissaan ja hallinnassaan olevilla alueilla taikka poliisin pyynnöstä muualla sekä Rajavartiolaitoksen tukiessa poliisia terrorismintorjunnassa tai muissa erityistilanteissa.

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:n 2 momentissa turvatus kirjeen, pu- helun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan kannalta. Lailla voidaan saman pykälän 3 momentin mukaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkimuksessa, oikeuden- käynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa vastaavaan sääntelyyn rikostorjunnasta Rajavartiolai- toksessa annettavan lain yhteydessä (PeVL 36/2017 vp). Ehdotetussa sääntelyssä on kyse ti- lanteesta, jossa Rajavartiolaitos pyrkii turvaamaan yksittäisen toimenpiteen suorittajien ja sen kohteiden hengen ja terveyden. Sääntelyn hyväksyttävä tarkoitus suojata henkeä ja terveyttä palautuu perustuslain 7 §:ssä turvattuihin oikeuksiin. Valiokunnan mielestä sääntelyllä voi- daan nähdä olevan samantyyppinen turvallisuusintresseihin kytkeytyvä tavoite kuin mitä pe- rustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettulla turvallisuustarkastuksella. Tätä tukevat sääntelyn tarkoitus, rajattu soveltamisala ja soveltamistilanteiden konkreettisuus. Teknisessä kuuntelussa ja teknisessä katselussa vaaran torjumiseksi ja Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ei myöskään ole kyse pitkään jatkuvasta, vaan enemmänkin lyhytaikaisesta ja kertaluonteisesta rajoituksesta. Sääntelylle on siten katsottava oleva hyväksyttävä syy, eikä se muodostu perustuslain kannalta ongelmalliseksi.

4.3 Sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät

Rajavartiolakiin lisättäisiin säännös Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista sotilaallisen maan- puolustuksen tehtävässä. Toimivaltuuksista ei ole aiemmin säädetty nimenomaisesti, vaan nii-

den on katsottu seuraavan suoraan tehtäväsäännöksestä. Rajavartiolaitoksella olisi Suomen alueen, kansan elinmahdollisuuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaamiseksi sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi oikeus tarvittaessa käyttää sotavarustein tapahtuvaa asevoimaa aseellisen hyökkäyksen tai sitä vastaavan ulkoisen uhan kohdistuessa Suomeen. Voimakeinojen käytön tulisi olla sopusoinnussa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Ehdotettu sääntely vastaisi puolustusvoimista annetun lain 4 §:n sääntelyä, joka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 51/2006 vp).

Sääntely on merkityksellistä perustuslain 2 §:n 3 momentissa vahvistetun oikeusvaltioperiaatteen kannalta. Sen mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Lähtökohtana on, että julkisen vallan käytön tulee olla aina palautettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevaan toimivaltaperusteeseen (HE 1/1998 vp). Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta. Toimivaltuussääntely on merkityksellistä myös perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien näkökulmasta.

Perustuslakivaliokunta on edellä mainitussa lausunnossaan katsonut Puolustusvoimien osalta, että maan puolustamiseksi käytettävää sotilaallista voimaa koskevan toimivaltuuden ottaminen lakiin on valtiosääntöoikeuden näkökulmasta perusteltua. Koska Rajavartiolaitoksen lakisäänteisenä tehtävänä on osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen, myös Rajavartiolaitosta koskevalle toimivaltuussääntelylle on hyväksyttävä peruste. Perustuslakivaliokunta on todennut, että sääntelyn tietynlainen väljyys ja yleispiirteisyys on sotilaallisen maanpuolustuksen erityisen luonteen vuoksi ymmärrettävää eikä muodostu perustuslain kannalta ongelmalliseksi.

4.4 Sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettely

Perustuslain 58 §:n 5 momentin mukaan tasavallan presidentti päättää sotilaskäskyasioista ministerin myötävaikutuksella sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettelystä säädetään tarkemmin puolustusvoimista annetun lain 31—33 §:ssä ja rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 7 ja 8 §:ssä. Viimeksi mainitun lain 7 §:n mukaan tasavallan presidentti ratkaisee Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiat sisäministerin esittelystä. Asiaa esiteltäessä pääministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä siitä.

Esityksessä ehdotetaan poikkeussäännöstä voimassa olevaan sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettelyyn siltä osin kuin kyse on Rajavartiolaitoksen sotilaallisten voimakeinojen käytämisestä sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä. Tällöin sovellettaisiin puolustusvoimista annetun lain mukaista päätöksentekomenettelyä (lain 32 §:n 2 ja 3 momentti) kuitenkin niin, että myös sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä olisi oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta. Päätöksentekomenettely ei muodostu perustuslain kannalta ongelmalliseksi.

4.5 Sotavarusteiden tapahtuva voimankäyttö terrorismintorjunnassa

Rajavartiolakiin ehdotetaan sääntelyä, jonka mukaan poliisin oikeus saada Rajavartiolaitokselta lain 77 a §:n mukaista sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä sisältävää virka-apua terrorististen tekojen yhteydessä laajennettaisiin merialueen lisäksi maa-alueille. Sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvalla voimakeinolla tarkoitetaan Rajavartiolaitokselle rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tarkoitettua aseistusta voimakkaampaa, sotavarusteiden tapahtuvaa asevoiman käyttöä.

Sotavarusteiden tapahtuva voimakeinojen käyttö merkitsee osin tuntuvaakin puuttumista perustuslaissa suojattuihin perusoikeuksiin, erityisesti perustuslain 7 §:n 1 momentissa tarkoitettuun

oikeuteen elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 15 §:n 1 momentissa tarkoitettuun omaisuudensuojaan sekä 9 §:ssä tarkoitettuun liikkumisvapauteen. Ehdotetulla sääntelyllä on vaikutusta erityisesti seuraaviin Euroopan perusoikeuskirjassa määriteltyihin perusoikeuksiin: ihmisarvo (1 artikla), oikeus elämään (2 artikla), oikeus ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen (3 artikla) ja oikeus vapauteen ja turvallisuuteen (6 artikla). Perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.

Rajavartiolaikiin ehdotettava uusi sääntely noudattaa voimassa olevaa rajavartiolain sekä puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain säännöksiä, jotka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Säännökset sisältäisivät edellytykset voimakeinojen käytön puolustettavuudesta, sivullisen oikeuksista ja turvallisuudesta sekä voimakeinoista varoittamisesta. Sotavarustein tapahtuva asevoiman käytössä olisi kyse tiettyjen rikoslain 34 a luvun terrorististen rikosten estämisestä tai keskeyttämisestä. Edellytyksenä olisi, että voimakeinojen käyttö on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla. Voimakeinoja saisi käyttää vain sotilasvirassa palveleva rajavartiomies.

Perustusvaliokunta on todennut, että terrorismissa on kysymys yhteiskunnan perustoimintoja, oikeusjärjestystä sekä ihmisten henkeä, terveyttä ja turvallisuutta hyvin vakavasti vaarantavasta rikollisuudesta, jonka estämiselle ja keskeyttämiselle on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta hyväksyttävät ja hyvin painavat perusteet. Toiminnan poikkeuksellisen vakava luonne on otettava huomioon myös arvioitaessa sitä vastaan käytettävien keinojen oikeasuhtaisuutta. Terrorististen tekojen laatu voi ääritapauksessa puoltaa poikkeuksellisten voimakeinojen käyttämisestä (PeVL 9/2014 vp, PeVL 23/2005 vp ja PeVL 10/2005 vp). Sotavarustein tapahtuva voimakeinojen käyttö voidaan tämän vuoksi katsoa perustelluksi ja oikeasuhtaiseksi.

Ehdotettu sääntely sisältää säännökset siitä, mitä sotavarusteen hankitulla aseistuksella tapahtuvalla voimakeinojen käytöllä tarkoitetaan, kuka saa käyttää niitä ja millä edellytyksillä. Perusoikeuksien rajoituksen olennainen sisältö ilmenee suoraan laista. Sääntely täyttää siten lailla säätämisen ja tarkkarajaisuuden vaatimukset. Ehdotetulla sääntelyllä ei myöskään voida katsoa puuttuttavan perusoikeuksien ydinalueeseen.

Suhteellisuusvaatimuksen kannalta on olennaista, että sotavarustein tapahtuva asevoiman käyttö on rajattu tilanteisiin, joissa se on välttämätöntä suuren ihmismäärän hengen tai terveyden suojaamiseksi välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta. Myös pääsääntöisesti valtioneuvostotasolle ulotettu päätöksentekomenettely muodostaa pidäkkeen tällaisten voimakeinojen käyttämiselle muutoin kuin ääritilanteissa. Ehdotettu sääntely täyttää suhteellisuusvaatimuksen.

Ehdotettujen perusoikeusrajoitusten syyt ovat perusoikeuksien muodostaman kokonaisuuden kannalta hyväksyttävät. Ehdotetulla sääntelyllä suojataan toisia perusoikeuksia, ja sääntelyyn on painava yhteiskunnallinen intressi.

4.6 Puolustusvoimien virka-apu Rajavartiolaitokselle

Esityksessä ehdotetaan, että Puolustusvoimat voisi antaa Rajavartiolaitokselle myös voimakeinojen käyttöä sisältävää virka-apua. Virka-apua antavalla olisi erittäin tärkeässä ja kiireelli-

sessä tehtävässä oikeus rajavartiomiehen ohjauksessa käyttää sellaisia tehtävän suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joihin rajavartiomies hänet toimivaltansa nojalla valtuuttaa ja joita tilanne huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina.

Voimakeinojen käytöllä puututaan perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että oikeudesta käyttää voimakeinoja ja voimankäyttövälineitä tulee olla riittävän täsmälliset säännökset laissa (esim. PeVL 45/2014 vp, PeVL 10/2006 vp, PeVL 70/2002 vp, PeVL 54/2001 vp ja PeVL 28/2001 vp). Ehdotettu sääntely vastaisi puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 6 §:n 2 momentin sääntelyä. Sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, eikä muodostu ongelmalliseksi perustuslain 7 §:n 1 momentin kannalta.

4.7 Asevelvollisten toimivaltuudet

Rajavartiolaikiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 34 d—34 g § asevelvollisten toimivaltuuksista Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena. Palveluksessa olevilla asevelvollisilla ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavilla olisi, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä perustelusta syystä tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä, tilapäisesti oikeus selvittää henkilöllisyys ja ottaa henkilötuntemerkit pakkokeinoja käyttämättä sekä rajavartiolain että ulkomaalaislain mukaisesti, pysäyttää kulkuneuvo ja ohjata liikennettä, suorittaa rajavartiomiehen toimenpiteeseen liittyvä turvallisuustarkastus, valvoa rajavartiomiehen kiinni ottaman, pidättämän, säilöön ottaman tai henkilökohtaiseen vapauteen kohdistaman muun toimenpiteen kohteena olevan henkilön taikka lain mukaan muutoin läsnäolovelvollisen henkilön läsnäoloa sekä suorittaa näihin tehtäviin liittyviä kuljetuksia sekä suorittaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen tai Rajavartiolaitokselle säädettyyn hallinnolliseen tehtävään liittyvä kirjaamistehtävä. Kyse on perustuslain 124 §:n mukaisista julkisista hallintotehtävistä.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla ja vain, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Perustuslain esitöiden mukaan tarkoituksenmukaisuusarvioinnissa tulee hallinnon tehokkuuden ja muiden hallinnon sisäisiksi luonnehdittavien tarpeiden lisäksi kiinnittää erityistä huomiota yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen tarpeisiin. Myös hallintotehtävän luonne on otettava huomioon (esim. PeVL 5/2014 vp ja PeVL 65/2010 vp). Ehdotettujen rutiiniluonteisten toimenpiteiden antaminen asevelvollisten tehtäväksi parantaisi rajajoukkojen käytettävyyttä poikkeuksellisissa tilanteissa ja vapauttaisi rajavartiomiehiä vaativien toimivaltuuksien käyttöä edellyttäviin tehtäviin. Tämä olisi välttämätöntä esimerkiksi laajamittaisissa normaaliolojen häiriötilanteissa, jotka edellyttävät tavallista enemmän toimivaltaiten viranomaisten henkilövoimavaroja. Kyse voisi olla esimerkiksi laajamittaisesta maahantulosta, joka edellyttää rajanylityspaikalla samanaikaisesti lukuisten henkilöiden henkilöllisyyden selvittämistä ja ylös kirjaamista, henkilöiden läsnäolon valvontaa ja kuljetuksia, heille tehtäviä turvallisuustarkastuksia sekä muun liikenteen ohjausta. Sääntelyn voidaan katsoa täyttävän tarkoituksenmukaisuusvaatimuksen.

Perustuslain 124 §:n säännös perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten turvaamisesta korostaa julkisia hallintotehtäviä hoitavien henkilöiden koulutuksen ja asiantuntemuksen merkitystä sekä sitä, että näiden henkilöiden julkisen valvonnan on oltava asianmukaista. Lisäksi merkitystä on sääntelyn tarkkuudella ja muulla asianmukaisuudella (esim.

PeVL 22/2014 vp, PeVL 10/2006 vp, PeVL 20/2002 vp, PeVL 28/2001 vp ja PeVL 24/2001 vp). Ehdotetun sääntelyn mukaan palveluksessa oleva asevelvollinen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittava voitaisiin määrätä vain sellaiseen tehtävään, johon hänellä on riittävä koulutus. Ehdotetut toimivaltuudet eivät sisällä sellaista itsenäistä päätöksentekoa, johon olisi oltava muutoksenhakuoikeus. Pykälän mukaisia tehtäviä ei ole myöskään katsottava asevelvollisuuslain 78 §:n 1 momentin mukaisiksi vaarallisiksi tehtäviksi, joita asevelvolliset eivät saa suorittaa.

Perustuslakivaliokunta on suhtautunut toimivaltuuksien säätämiseen yksityishenkilöille pidätyvästi silloin, kun sääntelyyn ei ole sisältynyt tapauskohtaisuutta osoittavia tai ajallisia rajoituksia (PeVL 22/2014 vp, PeVL 10/2006 vp, PeVL 20/2002 vp ja PeVL 28/2001 vp). Palveluksessa olevien asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien toimivaltuudet olisivat ehdotetun sääntelyn mukaan käytettävissä ainoastaan tilapäisesti, jos se olisi rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä perustellusta syystä tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä. Tarve voisi ilmetä esimerkiksi laajoissa häiriötilanteissa tai Rajavartiolaitoksen sotilaallista valmiutta kohotettaessa. Ehdotus sisältää myös säännökset asiaa koskevasta päätöksentekomenettelystä.

Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Perustuslain esitöiden ja perustuslakivaliokunnan käytännön perusteella merkittävän julkisen vallan käyttämisenä on pidettävä esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta käyttää voimakeinoja tai puuttua muuten merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin (HE 1/1998 vp, PeVL 22/2014 vp, PeVL 55/2005 vp ja PeVL 19/2005 vp). Palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla ei olisi itsenäistä oikeutta voimakeinojen käyttämiseen, jollei muusta lainsäädännöstä muuta johdu. Lisäksi sääntely sisältäisi nimenomaisen kiellon henkilötuntemerkkien ottamiseen pakkokeinoja käyttämällä. Sääntely ei siten muodostu perustuslain kannalta ongelmalliseksi.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilöllisyyden selvittämiseen ja biometristen tunnistajien ottaminen voidaan antaa tietyin edellytyksin muulle kuin viranomaiselle (PeVL 62/2014 vp). Palveluksessa oleville asevelvollisille ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville ehdotettavaan oikeuteen selvittää henkilöllisyys ja ottaa henkilötuntemerkki voi kuulua arkaluonteisiin tietoihin rinnastuvien biometristen tunnistajien käsittelyä. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että tällaisten tietojen suojaaminen oikeudettomalta käytöltä on perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattujen yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta erityisen tärkeää (esim. PeVL 62/2014 vp sekä PeVL 55/2010 vp ja siinä mainitut lausunnot). Tietojen käsittelyn suojaaminen toteutuisi asevelvollisille ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville annettavalla koulutuksella sekä toimivaltaisen rajavartiolaitoksen ohjauksella ja valvonnalla.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että toimivaltaisen viranomaisen apuna suoritettavia teknis- ja rutiiniluonteisia tehtäviä, joihin ei sisälly itsenäistä harkintaa tai päätösvaltaa, ei ole pidettävä merkittävänä julkisen vallan käyttämisenä (esim. PeVL 62/2014). Henkilöllisyyden selvittämisen ja henkilötuntemerkkien ottamisen lisäksi myös kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen sekä turvallisuustarkastuksen suorittaminen ja rikostorjunta tai hallintoasiaan liittyvän kirjaamistehtävän suorittaminen ovat tällaisia tehtäviä, joten ehdotettu sääntely ei ole perustuslain kannalta ongelmallinen.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän suojan kannalta tärkeänä, että yksityisellä toimijalla ei ole avustavia tehtäviä suorittaessaan pääsyä viranomaisen henkilörekistereihin ja että tästä on laissa nimenomainen säännös (PeVL 22/2014 vp). Ehdotetun pykälän mukaan palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla ei olisi tehtäviä suorittaessaan oikeutta saada tietoa henkilö-

tietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tarkoitetuista Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä eikä muista viranomaistarkoituksia varten perustetuista rekistereistä tai tietojärjestelmistä.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt olennaisena seikkana sitä, että yksityisen suorittama julkinen hallintotehtävä tapahtuu viranomaisen ohjauksessa ja valvonnassa. Ehdotus sisältää tätä koskevan nimenomaisen säännöksen.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että hallinnon yleislakeja, kuten hallintolakia, julkisuuslakia ja kielilakia, sovelletaan niiden sisältämien soveltamisalaa, viranomaisten määritelmää tai yksityisen kielellistä palveluvelvollisuutta koskevien säännösten nojalla myös yksityisiin niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä, eikä niihin ole välttämätöntä viitata (esim. PeVL 23/2013 vp, PeVL 15/2012 vp, PeVL 13/2010 vp ja PeVL 42/2005 vp). Pykälässä säädettäisiin kuitenkin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) täydentävästi, että tukitehtävissä toimivan asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen sovelletaan vastaavia säännöksiä kuin Rajavartiolaitoksen virkamieheen ja Raja- ja merivartiokoulun opiskelijaan. Vakiintuneen käytännön mukaisesti pykälässä olisi myös säännös rikosoikeudellisesta virkavastuusta sekä viittaus vahingonkorvausvastuuseen sovellettaviin säännöksiin.

4.8 Tekninen valvonta

Henkilötietojen käsittelyä ja henkilörekistereitä koskevilla säännöksillä puututaan perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuun yksityiselämän suojaan. Lainkohdan mukaan henkilötietojen käsittelystä säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita rekisteröinnin osalta ovat ainakin sen tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, tietojen sallitut käyttötarkoitukset mukaan luetettuna tietojen luovutettavuus, tietojen säilytysaika ja rekisteröidyn oikeusturva. Sääntelyn lain tasolla tulee olla kattavaa ja yksityiskohtaista (esim. PeVL 11/2008 vp, PeVL 27/2006 vp, PeVL 35/2004 vp ja PeVL 14/2002 vp). Lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuden luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (esim. PeVL 51/2002 vp ja PeVL 12/2002 vp).

Rajavartiolaitain 29 §:ssä säädettyä Rajavartiolaitoksen teknisen valvonnan toimivaltuutta merialueilla ehdotetaan selkeytettäväksi. Ehdotettu sääntely laajentaisi merialueella tehtävän teknisen valvonnan käyttötarkoitusta, mutta ei teknisen valvonnan alueellista kattavuutta. Rajavartiolaitoksella on oikeus merialueen tekniseen valvontaan myös aluevalvontalain perusteella, ja kyse olisi tässä tarkoituksessa käytettävän valvontalaitteiston hyödyntämisestä myös rajavalvonnassa. Merialueella on tarkoituksenmukaista valvoa jo aikaisessa vaiheessa ja laajemmalla alueella sitä, noudattavatko alukset rajavalvontaa koskevia säännöksiä. Teknistä valvontaa ei vastedeskään saisi kohdistaa kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Teknisen valvonnan talletteiden käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

4.9 Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen

Rajavartiolaitakiin ehdotettava säännös miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttumisesta on merkityksellinen 15 §:n 1 momentissa säädetyn omaisuudensuojan kannalta. Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään todennut, että omistajan oikeuksia voidaan rajoittaa lailla, joka täyttää perusoikeutta rajoittavalle laille asetetut yleiset edellytykset.

Rajavartiomiehellä olisi oikeus kohdistaa voimakeinoja ja teknisiä toimenpiteitä miehittämättömään ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmään, jos se on välttämätöntä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi, turvaamistehtävän tai meripelastustehtävän suorittamiseksi taikka Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Toimivaltuudet mahdollistaisivat miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumisen, jos miehittämättömän ilma-alus tai lennokki ei noudata sille annettuja käskyjä. Sääntelylle on siten painava yhteiskunnallinen tarve. Voimakeinojen ja teknisten toimenpiteiden puolustettavuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon virkatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin toiminnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Voimakeinoja ja teknisiä toimenpiteitä saisi käyttää vain siinä määrin kuin se on välttämättä tarpeen. Säännökset täydentäisivät ilmailulain sääntelyä sekä rajavartiomiehen voimankäyttöä koskevaa rajavartiolain sääntelyä.

Rajaturvallisuuden ylläpitäminen, henkilöiden tai erityisen materiaalikuljetuksen turvaamistehtävät, ihmishenkien pelastamiseksi suoritettavat meripelastustehtävät sekä Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaaminen ovat perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä perusteita rajoittaa omaisuuden suojaa. Toimenpiteet ovat myös oikeassa suhteessa niiden kohteena olevan omaisuuden arvoon. Rajavartiolaitoksen mahdollinen vahingonkorvausvastuu aiheuttomasta toimenpiteestä määräytyy joko vahingonkorvauslain tai rajavartiolain 80 ja 80 a–80 d §:n mukaisesti. Sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, eikä muodostu ongelmalliseksi perustuslain 15 §:n 1 momentin kannalta.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus käsitellä miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kauko-ohjaukseen liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseksi sekä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmän osan yksilöimiseksi ja sijainnin määrittämiseksi. Toimivaltuuksilla turvattaisiin mahdollisimman lievä ja kohdennettu puuttuminen miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun. Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvatuun yksityiselämän suojan kannalta. Ehdotuksella on liityntä myös perustuslain 9 §:n 1 momentissa turvattuun liikkumisvapauteen.

Perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Sääntelyn lähtökohtana on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten ja ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista siihen. Perustuslakivaliokunta on pitänyt perustuslain 10 §:n kannalta merkityksellisenä esimerkiksi sääntelyä viranomaisen oikeudesta saada tietoja henkilön sijainnista tai hänellä olevan matkaviestimen paikkatiedosta (esim. PeVL 53/2005 vp, PeVL 11/2005 vp, PeVL 9/2004 vp, PeVL 36/2002 vp ja PeVL 24/2001 vp). Henkilöllä olevan matkaviestimen sijainnin paikantaminen on katsottu merkitykselliseksi myös liikkumisvapauden kannalta (esim. PeVL 11/2005 vp, PeVL 9/2004 vp ja PeVL 36/2002 vp).

Miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin ja sen kauko-ohjauslaitteen välisessä radioviestinnässä ei useimmiten ole luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä olevia välitystietoja. Mikäli laitetta ei ohjata henkilöön yhdistyvällä ohjauslaitteella, kuten matkapuhelimella tai tietokoneella, radioviestinnän avulla ei pystytä selvittämään kauko-ohjauslaitteen omistajaa tai sen käyttäjää, vaan se edellyttää muita aistinvaraisia tai teknisiä toimenpiteitä. Henkilöllisyyden selvittäminen yhdistelemällä radioviestinnän tietoja ja muita toimenpiteitä ei myöskään ole aukotonta.

Jos miehittämätöntä ilma-alusta tai lennokkia ohjataan matkapuhelimen, tietokoneen tai muun luonnolliseen henkilöön yhdistettävän telepäätelaitteen avulla, radioviestinnän ja välitystietojen käsittely sisältää väistämättä tietoja, joilla henkilö on mahdollista yksilöidä. Koska ehdotetut toimivaltuudet miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseksi eivät edellyttäisi minkään perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitetun rajoitusedellytyksen täytymistä, ehdotuksen mukaan radioviestinnän, välitystietojen ja sijaintitietojen avulla saatu luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä oleva tieto olisi hävitettävä viipymättä, jollei laissa toisin säädetä. Sääntelyä ei siten ole katsottava ongelmalliseksi luottamuksellisen viestin suojan tai liikkumisvapauden kannalta.

4.10 Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen tai rajoittaminen

Rajavartiolaakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 38 b § vesiliikenteen tilapäisestä keskeyttämisestä tai rajoittamisesta. Sääntely on merkityksellinen perustuslain 9 §:n 1 momentissa säädetyn liikkumisvapauden sekä 18 §:n 1 momentissa säädetyn elinkeinovapauden kannalta. Perustuslakivaliokunta on arvioinut vastaavan tyyppisiä rajoituksia esimerkiksi aluevalvonnan ja ilmailun sääntelyn yhteydessä (PeVL 32/2009 vp, PeVL 42/2008 vp ja PeVL 21/2000 vp). Keskeisenä on pidetty muun muassa rajoitusten perustetta, kestoa sekä alueellista ja sisällöllistä tarkkarajaisuutta. Oikeasuhtaisuuden kannalta on lisäksi merkityksellistä, että liikkumisvapauden rajoitus peruutetaan heti, kun se ei ole enää välttämätön (PeVL 62/2010 vp).

Ehdotetun säännöksen mukaan sisäministeriö voisi kieltää vesiliikenteen tai rajoittaa sitä rajoitetulla Suomen aluevesien osalla ja Saimaan kanavalla, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä. Rajaturvallisuutta välittömästi vaarantavassa kiireellisessä tilanteessa päätöksen voisi tehdä myös sen alueellisen rajavartioviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia pääosin koskee, kuultuaan muita alueellisia rajavartioviranomaisia, joiden toimialuetta asia koskee. Rajaturvallisuuden ylläpitäminen on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä syy rajoittaa liikkumisvapautta. Alue, jolla vesiliikenne määrättäisiin keskeytettäväksi tai rajoitettavaksi, olisi tarkkaan rajattu. Suhteellisuusvaatimuksen mukaisesti liikkumisrajoitus rajattaisiin konkreettisessa tilanteessa koskemaan vain niitä alueita, joilla liikkumista olisi välttämättä rajoitettava laissa säädetyn tarkoituksen saavuttamiseksi. Välttämättömyysarviointi olisi tehtävä tilanne- ja aluekohtaisesti siten, ettei liikkumisrajoituksia saatettaisi voimaan tarpeettomasti.

Vesiliikennettä voitaisiin sen keskeyttämisen sijaan rajoittaa ajallisesti tai liikennetyypin mukaan. Tällöin voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi se, ettei perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaista oikeutta työhön ja elinkeinovapautta rajoiteta tarpeettomasti. Suhteellisuusvaatimus on otettu ehdotuksessa huomioon myös siten, että määräys vesiliikenteen keskeyttämisestä tai rajoittamisesta voitaisiin antaa vain lyhyeksi, enintään seitsemän vuorokauden ajaksi kerrallaan. Määräys olisi myös peruutettava heti, kun se ei enää ole välttämätön. Sääntely täyttää perusoikeuksien rajoituksille asetettavat täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen sekä hyväksyttävyyteen ja oikeasuhtaisuuteen liittyvät vaatimukset, eikä sääntely siten muodostu perustuslain 9 §:n 1 momentissa turvatu liikkumisvapauden tai 18 §:n 1 momentissa turvatu elinkeinovapauden kannalta ongelmalliseksi.

Vieraan valtion aluksilla on oikeus viattomaan kauttakulkuun aluemerellä. Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimuksen (SopS 50/1996) 25 artiklan mukaan rantavaltio voi kuitenkin tilapäisesti keskeyttää viattoman kauttakulun joissakin aluemerensä osissa, jos keskeyttäminen on olennaisen tärkeää valtion turvallisuuden suojelemiseksi. Merioikeusyleissopimus ei määrittele täsmällisemmin keskeyttämisen enimmäispituutta. Säännöksessä ehdotetun vesiliikenteen tilapäisen keskeyttämisen perusteen sekä keskeyttämistä koskevan seitsemän vuorokauden

rokauden enimmäisajan voidaan katsoa olevan sopusoinnussa myös merioikeusyleissopimuksen vaatimusten kanssa.

4.11 Kiinteistöjen käyttöoikeus

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään todennut, että omistajan oikeuksia voidaan rajoittaa lailla, joka täyttää perusoikeutta rajoittavalle laille asetetut yleiset edellytykset. Perustuslakivaliokunta on pitänyt sääntelyn oikeasuhtaisuuden näkökulmasta lisäksi merkityksellisenä sitä, että yksityiselle aiheutuva vahinko korvataan (PeVL 51/2006 vp).

Rajavartiolain 39 §:n 3 momentin mukaista Rajavartiolaitoksen oikeutta käyttää tilapäisesti muita kuin pysyvässä käytössä olevia kiinteistöjä laajennettaisiin sotilaallisen harjoitustoiminnan ja puolustusvalmiuden kohottamisen ohella tilanteisiin, joissa se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä. Sääntelylle on painava yhteiskunnallinen tarve, koska Rajavartiolaitos tehostaa toimintaansa myös rajaturvallisuushkia vastaan, eikä silloin ole välttämättä vielä kyse puolustusvalmiuden kohottamisesta. Rajaturvallisuuden ylläpitäminen on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste rajoittaa omaisuuden suoja.

Kiinteistöjen tilapäiseen käyttöön sovelletaan puolustusvoimista annetun lain 14 §:ää, joka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Oikeus puuttua omaisuuden suojaan olisi rajattu välttämättömiin tilanteisiin. Kiinteistöjen tilapäinen käyttöoikeus ei ulotu lainkaan asuinrakennuksiin, piha- ja puutarha-alueisiin, korjaamattomiin viljelysmaihin tai maa- ja metsätaloudellisiin koekenttiin. Sääntely sisältää myös kiellon tarpeettoman haitan tai vahingon aiheuttamisesta sekä säännöksen kiinteistön omistajan tai haltijan oikeudesta saada korvaus kiinteistön käyttämisestä aiheutuneesta vahingosta. Ehdotettu sääntely ei näin ollen muodostu perustuslain 15 §:n kannalta ongelmalliseksi.

4.12 Rajavyöhykelupien peruuttaminen

Perustuslain 9 §:n 1 momentissa säädetään Suomen kansalaisen ja maassa laillisesti oleskelevan ulkomaalaisen vapaudesta liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Rajavartiolain 54 §:n uuden 4 momentin mukaan Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä rajavyöhykelupa voitaisiin peruuttaa enintään kuukaudeksi kerrallaan, jos luvan peruuttaminen on välttämätöntä rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Sääntely on merkityksellinen perustuslain 9 §:n 1 momentissa säädetyn liikkumisvapauden kannalta.

Rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitäminen on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä syy rajoittaa liikkumisvapautta. Liikkumisvapauden rajoittaminen olisi mahdollista ainoastaan poikkeuksellisissa olosuhteissa ja määräaikaaisesti. Sääntely ei koskisi rajavyöhykkeellä asuvaa tai siellä asuinrakennusta taikka kiinteistöä hallitsevaa ja hänen läheistensä eikä rajavyöhykkeellä työskentelevää tai siellä ammattia, elinkeinoa taikka liikettä harjoittavaa. Sääntely ei siten ole merkityksellinen perustuslain 15 §:n 1 momentissa säädetyn omaisuuden suojan tai 18 §:ssä säädetyn elinkeinovapauden kannalta. Rajavyöhykeluvan peruuttamista koskevaan päätökseen saa hakea muutosta rajavartiolain 60 §:n mukaisesti valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Sääntely täyttää perusoikeuksien rajoituksille asetettavat täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen sekä hyväksyttävyyteen ja oikeasuhtaisuuteen liittyvät vaatimukset, eikä sääntely siten muodostu perustuslain 9 §:n 1 momentissa turvatun liikkumisvapauden kannalta ongelmalliseksi.

4.13 Liikkumisrajoitukset

Rajavartiolain 71 §:ään lisättäisiin vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoiselle rajavartiomiehelle oikeus määrätä tilapäinen liikkumisrajoitus tai -kielto kiinteistölle, jonka Rajavartiolaitos on ottanut tilapäisesti käyttöönsä lain 39 §:n 3 momentin perusteella. Rajoituksen tai kiellon edellytyksenä olisi, että se on välttämätön henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi.

Liikkumisrajoitus ja -kielto rajoittavat perustuslain 9 §:n 1 momentissa suojattua liikkumisvapautta. Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin katsonut (PeVL 51/2006 vp), että vastaavantyypiselle sääntelylle on ollut perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät, maanpuolustukseen ja sivullisten turvallisuuteen liittyvät perusteet. Oikeasuhtaisuuden kannalta on lisäksi merkityksellistä, että liikkumisvapauden rajoitus peruutetaan heti, kun se ei ole enää välttämätön (PeVL 62/2010 vp). Sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset eikä muodostu ongelmalliseksi perustuslain 9 §:n 1 momentin kannalta.

4.14 Liikenteenharjoittajan velvollisuudet sisärajaliikenteessä

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19, 20 ja 20 a §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan matkustajatietojen toimittamisvelvollisuutta sovelletaan myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännöstön ja rajavartiolain mukaisesti. Lisäksi ulkomaalaislakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 184 a §, joka ulottaisi vastaavissa tapauksissa lain 11 luvun mukaiset liikenteenharjoittajan velvollisuudet myös sisärajaliikenteeseen. Sääntelyllä on merkitystä perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityisyyden suojan sekä 18 §:n 1 momentissa säädetyn elinkeinovapauden kannalta.

Matkustaja- ja miehistötietojen toimittaminen rajatarkastusviranomaisille sisärajaliikenteessä merkitsisi laajennusta yksityisyyden suojan piiriin kuuluvien henkilötietojen käsittelyssä. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita rekisteröinnin osalta ovat ainakin sen tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, tietojen sallitut käyttötarkoitukset mukaan luetettuna tietojen luovutettavuus, tietojen säilytysaika ja rekisteröidyn oikeusturva. Sääntelyn lain tasolla tulee olla kattavaa ja yksityiskohtaista Lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käytöyhteyden avulla. Sisärajaliikenteen matkustajatietojen toimittamisvelvollisuus olisi sidottu tilanteeseen, jossa sisärajavalvonta on palautettu. Tiedot ovat välttämättömiä rajavalvonnan tavoitteiden toteuttamiseksi. Tietojen käsittelyssä noudatettaisiin vastaavia säännöksiä kuin ulkorajaliikenteen henkilötietojen käsittelyssä, joten sääntelyn voidaan katsoa täyttävän edellä mainitut vaatimukset.

Liikenteenharjoittajilla olisi sisärajavalvonnan palauttamistilanteessa seuraamusmaksun uhalla velvollisuus tarkastaa matkustajien maahantuloon oikeuttavat asiakirjat, kuljettaa takaisin henkilö, jonka maahanpääsy on evätty sekä toimittaa edellä mainitut matkustajatiedot rajatarkastusviranomaiselle. Velvoite on perusteltu painavan yhteiskunnallisen intressin vuoksi, eikä se rajoita olennaisesti perustuslain 18 §:n 1 momenttiin perustuvaa elinkeinovapautta. Sääntely on myös täsmällistä ja tarkkarajaista.

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että lainvastaisesta teosta määrättävä maksu on rangaistusluonteinen taloudellinen seuraamus. Valiokunta on asiallisesti rinnastanut sen rikosoikeudelliseen seuraamukseen (PeVL 57/2010 vp, PeVL 55/2005 vp, PeVL 32/2005 vp ja PeVL 4/2001 vp). Hallinnollisen seuraamuksen yleisistä perusteista on säädetävä perustuslain 2 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla lailla, koska sen määrittämiseen sisältyy julkisen val-

lan käyttöä. Laissa on täsmällisesti ja selkeästi määriteltävä seuraamuksen ja sen suuruuden perusteet ja oikeusturva (PeVL 55/2005 vp ja PeVL 32/2005 vp).

Ehdotettua seuraamusmaksua koskisivat ulkomaalaislain säännökset seuraamusmaksun mak-suvelvollisuudesta, sen määrästä ja muutoksenhausta maksua koskevaan päätökseen. Ulko-maalaislain mukaan seuraamusmaksun perimisen edellytyksenä on maksun määräämisen lain-voimaisuus. Teot, joiden johdosta maksu määrättäisiin, on kuvattu täsmällisesti henkilötieto-jen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa ja ulkomaalaislaissa.

Ehdotettu sääntely estäisi käytännössä matkustusasiakirjattomien turvapaikanhakijoiden pää-syn liikennevälineiden kyytiin. Se ei kuitenkaan estäisi turvapaikan hakemista Suomesta ko-konaan. Oikeudesta kansainväliseen suojeluun säädetään muun muassa YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, YK:n pakolaisten oikeusasemaa koskevassa vuoden 1951 yleissopimuksessa (SopS 77/1968), YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (SopS 60/1991) ja Euroopan unionin perusoikeuskirjassa. Kansainväliset sopimukset tai EU-lainsäädäntö eivät kuitenkaan sisällä määräyksiä turvapaikkareiteistä. Valtioilla on oikeus oh-jata maahantulovirtaa tietyille rajanylityspaikoille ilman, että sillä loukataan oikeutta kansain-välisen suojelun saamiseen.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan säätää tavallisen lain säätämisjärjes-tyksessä. Koska esitys kuitenkin sisältää useita perusoikeuksien toteutumisen kannalta merki-tyksellisiä asioita, hallitus pitää perusteltuna, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivalio-kunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**rajavartiolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolain (578/2005) 20, 21, 29, 32, 33 ja 38 §, 39 §:n 3 momentti, 57 ja 71 §, 77 a §:n otsikko ja 1 momentti ja 79 §, sellaisina kuin niistä ovat 20 § osaksi laissa 478/2010, 21, 29, 32 ja 38 § laissa 749/2014, 33 § ja 77 a §:n otsikko ja 1 momentti laissa 425/2017, 39 §:n 3 momentti laissa 554/2007, 71 § osaksi laissa 749/2014 ja 79 § osaksi laissa 516/2013, sekä *lisätään* lakiin uusi 32 a, 33 a, 34 c—34 g, 38 a ja 38 b §, 54 §:ään uusi 4 momentti ja lakiin uusi 79 b § seuraavasti:

20 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella

Rajavartiolaitos valvoo kuljettajien ajokuntoisuutta ja ajoneuvojen liikennekelpoisuutta sekä tieliikennelain (267/1981) säännösten noudattamista rajanylityspaikalla. Rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden muustakin ylläpitämisestä rajanylityspaikalla, toimitilassaan ja hallinnassaan olevalla alueella silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

Rajavartiolaitoksen on viipymättä ilmoitettava poliisille vähäistä vakavammasta 1 momentissa tarkoitettuun yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon liittyvästä toimenpiteestään.

Vaarallisten esineiden ja toisen vahingoittamiseen soveltuvien esineiden ja aineiden hallussapitoa sekä päihdyttävien aineiden nauttimista koskevien säännösten noudattamisen valvomista säädetään järjestyslaissa (612/2003).

21 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeelliset poliisin toimenpiteet

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa.

Rajavartiomies voi kohtaamassaan asiassa suorittaa 1 momentissa tarkoitetun toimenpiteen ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Toimenpiteestä on viipymättä ilmoitettava poliisille. Toimenpiteestä on poliisimiehen pyynnöstä luovuttava tai jo aloitettu toimenpide on keskeytettävä.

Rajavartiomies voi ennalta suunnitellussa, tarkoituksenmukaisena pidettävässä rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartioinnissa partiointialueella suorittaa välttämättömiä poliisin toimenpiteitä poliisin johdolla tapahtuvassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä.

29 §

Rajavalvontaan liittyvä tekninen valvonta

Rajavartiolaitoksella on rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus rajan läheisyydessä, Suomen merialueella sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä kohdistaa teknistä valvontaa muualle kuin rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Teknistä valvontaa ei kuitenkaan saa kohdistaa käymälään, pukeutumis-tilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan eikä henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökoh- taiseen käyttöön osoitettuihin työhuoneisiin. *Teknisellä valvonnalla* tarkoitetaan jatkuvaa tai toistuvaa kulkuneuvoihin, kulkuneuvon kuljettajiin, jalankulkijoihin tai yleisöön kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tal- lentamista.

Rajanylityspaikalla ja rajavyöhykkeen ulkopuolella tapahtuvasta teknisestä valvonnasta on merialueita lukuun ottamatta ilmoitettava sopivalla merkillä.

Rajavartiolaitos saa asettaa teknistä laitteistoa teknistä valvontaa varten rajavyöhykkeellä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa. Rajavyöhykkeen ulkopuolella teknistä laitteistoa voidaan ilman maa- tai ve- sialueen omistajan tai haltijan lupaa asettaa vain tilapäisesti, enintään kolmeksi kuukaudeksi. Teknisen laitteiston asettamisesta aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan maa- tai vesi- alueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

Teknisen valvonnan tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin ja tietojen käytöstä säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa. Suomen alueellisen koske- mattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa suoritettavasta teknisestä valvonnasta säädetään aluevalvontalaissa (755/2000) ja Rajavartiolaitoksen tutkittavan rikoksen estämiseksi tai vaa- ran torjumiseksi käytettävästä teknisestä valvonnasta rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

32 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta rajanylityspai- kalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus 20 §:ssä tarkoitetus- sa tilanteessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, Raja- vartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella:

1) eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka ohjata, kieltää tai ra- joittaa liikkumista;

2) eristää tai tyhjentää rikoslain 24 luvun 3 §:ssä tarkoitettu julkisrauhan tai 11 §:ssä tarkoi- tettu kotirauhan suojaama tila tai alue, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi eikä alueella olevia voida muuten suojata; ennen toimenpiteen suorittamista on kuultava julkisrauhan suojaaman tilan tai alueen haltijaa, jos se tilanteen kii- reellisyys huomioon ottaen on mahdollista;

3) päästä julkisrauhan tai kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan taikka tilaan tai muuhun paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä, taikka kulkuneuvon ja suorittaa siellä tarvitta- essa etsintä, jos henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä edellyttäen, että toimenpide on välttämätön vaaran tai vahingon estämiseksi taikka räjähdysaineiden, aseiden tai muiden vaarallisten aineiden ja esineiden etsimiseksi ja haltuun ottamiseksi;

4) määrätä väkijoukko hajaantumaan tai siirtymään, jos kokoontuminen vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai on esteenä liikenteelle taikka jos väkijoukossa olevat uhkausten-

sa tai muun käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti syyllistyisivät henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen; toimenpiteet tulee mahdollisuuksien mukaan rajata koskemaan niitä henkilöitä, joiden menettelystä väkijoukon hajottamisen tai siirtämisen tarve aiheutuu;

5) hajottaa 4 kohdassa tarkoitettu väkijoukko voimakeinoin sekä ottaa niskoitteleva henkilö kiinni, jollei hajaantumisen- tai siirtymismääräystä noudateta;

6) ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin;

7) julkisrauhan tai kotirauhan suojaaman tilan tai muun paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu, menee salaa tai toista harhauttamalla taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä;

8) poistaa julkisrauhan tai kotirauhan suojaamasta tilasta tai muusta paikasta siellä luvallisesti oleskeleva henkilö, jos tämä häiritsee muiden henkilöiden kotirauhaa tai julkisrauhaa taikka aiheuttaa siellä muulla tavoin huomattavaa häiriötä ja on perusteltua syytä epäillä, että häirintä toistuu;

9) ottaa kiinni 7 ja 8 kohdassa tarkoitettu häiritsijä, jos poistamisella ei todennäköisesti voitaisi estää häiriön toistumista;

10) avata huone, säilytyspaikka tai muu vastaava toimenpiteen kohde tarvittaessa voimakeinoja käyttäen 3 ja 7—9 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa; toimenpiteen päätyttyä sen kohde on sopivalla tavalla suljettava;

11) poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle;

12) ottaa 11 kohdassa tarkoitettu henkilö kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa;

13) suojella henkilöä tai vartioida paikkaa 11 kohdassa tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi;

14) ottaa kiinni ja viimesijaisena keinona lopettaa eläin, joka aiheuttaa vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle taikka vakavasti vaarantaa liikennettä; eläin saadaan lopettaa myös, jos sen hengissä pitäminen olisi ilmeistä julmuutta sitä kohtaan.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua alueen eristämisestä tai tyhjentämisestä sekä 3 kohdassa tarkoitettua pääsystä vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan päättää vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioiden ottaen on mahdollista.

Edellä 3 ja 7—9 kohdan nojalla suoritetuista toimenpiteistä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä vastaava merkintä muuhun asiakirjaan.

32 a §

Tekninen kuuntelu ja tekninen katselu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella

Sen lisäksi, mitä 32 §:ssä ja muualla laissa säädetään, Rajavartiolaitoksella on oikeus 20 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, toimitilassaan ja hallinnassaan olevalla alueella käyttää lyhytaikaisesti rikos-

torjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua ja 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä katselua mainittujen pykälien 2 momenttien estämättä, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

Tässä pykälässä tarkoitetun teknisen kuuntelun ja teknisen katselun käyttämisestä päättää Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies.

33 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet poliisitehtävissä

Rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitetuissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisissa poliisitehtävissä, 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi, Prüm- ja Atlas -yhteistyössä sekä merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettussa Rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä poliisilain 2 ja 3 luvussa sekä 5 luvun 17 §:n 5 momentissa ja 19 §:n 5 momentissa tarkoitettujen toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Mitä poliisilain 2 luvun 4 §:n 2 momentissa, 6 §:n 3 momentissa ja 8 §:n 2 momentissa säädetään päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan Rajavartiolaitoksessa vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoiseen rajavartiomieheen. Poliisilain 5 luvun 17 §:n 5 momentissa tarkoitettun teknisen kuuntelun ja 19 §:n 5 momentissa tarkoitettun teknisen katselun toimivaltuuden käyttämisestä 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa päättää Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies.

33 a §

Teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskeva menettely

Kun Rajavartiolaitos käyttää 32 a §:ssä tarkoitettussa tilanteessa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua tai 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä katselua lyhytaikaisesti toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi sovelletaan lisäksi, mitä mainitun lain 3 luvussa säädetään kyseisten toimivaltuuksien käytön edellytyksistä ja menettelytavoista sekä toimivaltuuksilla saatujen tietojen käsittelystä.

Kun Rajavartiolaitos käyttää 33 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa poliisilain 5 luvun 17 §:n 5 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua tai 19 §:n 5 momentissa tarkoitettua teknistä katselua toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi sovelletaan lisäksi, mitä mainitussa 5 luvussa säädetään kyseisten toimivaltuuksien käytön edellytyksistä ja menettelytavoista sekä toimivaltuuksilla saatujen tietojen käsittelystä. Mitä poliisilaissa säädetään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä, sovelletaan Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen.

Teknisen kuuntelun ja teknisen katselun valvonnasta Rajavartiolaitoksessa säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 62 §:ssä.

34 c §

Toimivaltuudet sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä

Rajavartiolaitoksella on sellaisessa 25 §:ssä tarkoitetussa sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä, jonka Puolustusvoimat Rajavartiolaitokselle antaa, Suomen alueen, kansan elinmahdollisuuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaamiseksi sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi oikeus tarvittaessa käyttää muualla laissa säädetyn lisäksi virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaampaa sotavarustein tapahtuvaa asevoimaa aseellisen hyökkäyksen tai sitä vastaavan ulkoisen uhan kohdistuessa Suomeen. Sotavarustein tapahtuvan asevoiman käytön tulee olla sopusoinnussa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa.

34 d §

Asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan toimivaltuudet Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena

Palveluksessa olevalla asevelvollisella ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettuun asepalvelukseen otetulla on rajavartiolaitoksen hallintolain 30 §:ssä tarkoitetulla tavalla Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena toimiessaan, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä perustellusta syystä tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä, rajavartiomiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa tilapäisesti oikeus:

1) selvittää henkilöllisyys ja ottaa henkilötuntomerkit pakkokeinoja käyttämättä noudattaen, mitä 36 §:n 1 ja 2 momentissa ja ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään;

2) pysäyttää kulkuneuvo ja ohjata liikennettä noudattaen, mitä 38 §:ssä säädetään;

3) suorittaa 65 §:ssä tarkoitettuun rajavartiomiehen toimenpiteeseen liittyvä turvallisuustarkastus noudattaen, mitä 65 a §:ssä säädetään;

4) estää rajavartiomiehen kiinni tai säilöön ottaman henkilön tai sellaisen henkilön, jonka henkilökohtaiseen vapauteen rajavartiomies on kohdistanut muun toimenpiteen, poistuminen käskyin ja kehotuksin sekä suorittaa näihin tehtäviin liittyviä kuljetuksia;

5) suorittaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen tai Rajavartiolaitokselle säädettyyn hallinnolliseen tehtävään liittyvä kirjaamistehtävä.

Palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla ei ole 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia käyttäessään oikeutta saada tietoja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tarkoitetuista Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä eikä muista viranomaistarkoituksia varten perustetuista rekistereistä tai tietojärjestelmistä.

Palveluksessa olevan asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan oikeudesta välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen rajavartiomiehen ohjauksessa säädetään 35 §:n 2 momentissa ja oikeudesta hätävarjeluun rikoslain 4 luvun 4 §:ssä. Oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen aluevalvontatehtävässä säädetään aluevalvontalaissa. Sotilaan ja sotilasesimiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 23, 23 b ja 23 c §:ssä.

34 e §

Päätöksenteko asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan toimivaltuuksista

Päätöksen palveluksessa olevan asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan määräämisestä 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia edellyttävään tehtävään tekee sen alueellisen rajavartioviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia koskee. Päätöksessä on yksilöitävä suoritettavat toimenpiteet sekä niiden alueellinen ja ajallinen ulottuvuus. Toimenpiteet eivät saa ylittää sitä, mikä on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä.

Palveluksessa oleva asevelvollinen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittava voidaan määrätä vain sellaiseen 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia edellyttävään tehtävään, johon hänellä on riittävä koulutus.

34 f §

Asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan velvollisuudet ja vastuu

Edellä 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia käyttävään palveluksessa olevaan asevelvolliseen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavaan sovelletaan rikosoikeudellista virkakastuuta koskevia säännöksiä. Vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen sovelletaan rajavartiolaitoksen hallintolain 17 ja 17 a—17 d §:ää. Vahingonkorvausvastuusta säädetään 80 ja 80 a—80 d §:ssä sekä vahingonkorvauslaissa (412/1974).

34 g §

Rajavartijan peruskurssin opiskelijat

Mitä 34 d—34 f §:ssä säädetään, sovelletaan myös rajavartijan peruskurssin opiskelijaan silloin, kun hänet määrätään rajavartiolaitoksen hallintolain 26 b §:n 1 momentissa tarkoitettuun opiskelun ulkopuoliseen tehtävään.

38 §

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se on tarpeen rajavalvonnan, poliisitehtävän, ulkomaalaisvalvonnan tai turvaamistehtävän suorittamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella, liikenneonnettomuuden vuoksi taikka Rajavartiolaitoksen toimialallaan suorittaman kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan tai metsästyksenvalvonnan suorittamiseksi tai rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

38 a §

Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus puuttua ilmailulain (864/2014) 2 §:n 1 momentin 22 kohdassa tarkoitetun miehittämättömän ilma-aluksen ja 21 kohdassa tarkoitetun lennokin kulkuun, jos se on välttämätöntä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi, turvaamistehtävän tai meripelastustehtävän suorittamiseksi taikka Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi.

Rajavartiomiehellä on oikeus lyhytaikaisesti kohdistaa 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa miehittämättömään ilma-alukseen tai lennokkiin ja sen kauko-ohjauslaitteisiin ja ohjaus- ja seurantayhteyksiin sekä muihin sen käytön edellyttämiin järjestelmän osiin (*kokonaisjärjestelmä*) sellaisia tarpeellisia voimakeinoja ja teknisiä toimenpiteitä, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen ja toimenpiteiden puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon virkatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin toiminnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Jos voimakeinojen tai teknisten toimenpiteiden käyttäminen on välttämätöntä, on niitä käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka, kun 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi välttämättä on tarpeen. Toimenpiteillä ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa muulle radioviestinnälle tai yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

Rajavartiomiehellä on oikeus käsitellä miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kauko-ohjaukseen liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseksi sekä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmän osan yksilöimiseksi ja sijainnin määrittämiseksi. Radioviestinnän, välitystietojen ja sijaintitietojen avulla saatu luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä oleva tieto on hävitettävä viipymättä, ellei laissa toisin säädetä.

38 b §

Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen ja rajoittaminen

Sisäministeriö voi enintään seitsemäksi vuorokaudeksi kerrallaan kieltää vesiliikenteen tai rajoittaa sitä rajoitetulla Suomen aluevesien osalla ja Saimaan kanavalla, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä. Rajaturvallisuutta välittömästi vaarantavassa kiireellisessä tilanteessa päätöksen voi tehdä sen alueellisen rajavartioviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia pääosin koskee, kuultuaan muita alueellisia rajavartioviranomaisia, joiden toimialuetta asia koskee. Alueellisen rajavartioviranomaisen päällikön päätöksestä on viipymättä ilmoitettava sisäministeriölle, joka voi päättää vesiliikenteen keskeytyksen tai rajoituksen jatkamisesta tai lopettamisesta.

Ennen 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä on Liikennevirastolle ja Tullille varattava tilaisuus tulla kuulluiksi, ellei tilanteen kiireellisyys välttämättä edellytä päätöksen välittömää toimeenpanoa. Liikennevirasto vastaa 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tiedottamisesta asianomaisille ja osallistuu päätöksen toimeenpanoon.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös on peruutettava välittömästi tai sen laajuutta on rajoitettava, kun vesiliikenteen keskeyttäminen tai rajoittaminen ei ole enää välttämätöntä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi.

39 §

Oikeus liikkua toisen kiinteistöllä

Rajavartiolaitoksen oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä silloin, kun se on sotilaallisen harjoitustoiminnan, rajaturvallisuuden ylläpitämisen tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä, on voimassa, mitä Puolustusvoimien oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä säädetään puolustusvoimista annetun lain 14 §:ssä. Mitä mainitun pykälän 3 ja 4 momentissa säädetään puolustushaaraesikunnasta, varuskunnan päälliköstä ja harjoituksen johtajasta, sovelletaan Rajavartiolaitoksessa sen esikuntaan, hallintoyksikön komentajaan ja vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.

54 §

Rajavyöhykeluvan raukeaminen ja peruuttaminen

Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä muun kuin 53 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun henkilön rajavyöhykelupa voidaan peruuttaa enintään kuukaudeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Luvan peruuttamista koskeva päätös on peruutettava välittömästi, kun se ei ole enää välttämätön. Tässä momentissa tarkoitettu päätös rajavyöhykeluvan peruuttamisesta voidaan antaa tiedoksi hallintolain (434/2003) 55 §:ssä tarkoitetulla yleistiedoksiannolla.

57 §

Rajavyöhykeilmoitus

Sen lisäksi, mitä luvanvaraisuudesta 52 §:ssä säädetään, rajavartioviranomaiselle on ennakolta ilmoitettava (*rajavyöhykeilmoitus*):

- 1) ampuma-aseen, räjähdysaineen tai jousitoimisen aseiden käyttämisestä sekä metsänhakuusta ja metsän raivauksesta 500 metriä lähempänä rajaviivaa;
- 2) uitosta, kalastamisesta ja kulkuneuvolla rajavedessä kulkemisesta.

Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä rajavartioviranomainen voi edellyttää, että rajavyöhykkeellä oleskelusta tehdään ennakolta rajavyöhykeilmoitus, jos ilmoitus on välttämätön rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Ilmoitusvelvollisuus voidaan määrätä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Ilmoitusvelvollisuus on peruutettava välittömästi, kun se ei ole enää välttämätön. Tässä momentissa tarkoitettu päätös ilmoitusvelvollisuudesta voidaan antaa tiedoksi hallintolain 55 §:ssä tarkoitetulla yleistiedoksiannolla.

Rajavyöhykeilmoitus tehdään sille alueelliselle tai paikalliselle rajavartioviranomaiselle, jonka toimialuetta ilmoitus koskee. Rajavartioviranomainen antaa ilmoituksessa tarkoitettua toimintaa tai oleskelua koskevia tarkempia määräyksiä liikkumisesta, aseiden suuntaamisesta, kerralla käytettävien räjähdysaineiden määrästä, puiden kaatosuunnasta ja -menetelmistä sekä muista toimenpiteistä tahattomien rajatapahtumien estämiseksi, jos se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä.

71 §

Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset

Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää Rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai -kielto, jos se on välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Sotilaallisen harjoitusalueen tai rajaturvallisuuteen liittyvän harjoitusalueen osaa taikka Rajavartiolaitoksen 39 §:n 3 momentin nojalla käyttöönsä ottamaa kiinteistöä koskevan tilapäisen liikkumisrajoituksen tai -kiellon voi harjoituksen tai kiinteistön käyttöönoton ajaksi määrätä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

Liikkumisrajoitusta tai -kieltoa rikkova henkilö voidaan poistaa rajoituksessa tai kiellossa tarkoitetusta tilasta tai siinä tarkoitetulta alueelta. Jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä rajoituksen tai kiellon rikkomista voida muutoin estää, henkilö voidaan ottaa kiinni. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy rajoituksen tai kiellon rikkomiseen, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta.

77 a §

Rajavartiolaitoksen virka-apu ja tuki poliisille terrorismirikoksen torjunnassa

Poliisilla on oikeus saada Rajavartiolaitokselta Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä sekä rajanylityspaikalla ja rajan läheisyydessä sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

79 §

Puolustusvoimien virka-apu Rajavartiolaitokselle

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada Puolustusvoimilta virka-apuna rajaturvallisuuden ylläpitoon kotimaassa liittyvän tehtävän sekä merenkulun turvatoimilaissa rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi tarpeellista kalustoa, henkilöstöä ja erityisasiantuntemusta, jos virka-avun antaminen voi tapahtua vaarantamatta Puolustusvoimille säädettyjen muiden tehtävien suorittamista.

Tässä pykälässä tarkoitettua virka-apua antavalla on erittäin tärkeässä ja kiireellisessä tehtävässä oikeus rajavartiomiehen ohjauksessa käyttää sellaisia tehtävän suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joihin rajavartiomies hänet toimivaltansa nojalla valtuuttaa ja joita tilanne huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Oikeudesta hätävarjeluun säädetään rikoslain 4 luvun 4 §:ssä.

Virka-apua pyytää Rajavartiolaitoksen esikunta tai kiireellisessä tapauksessa se hallintoyksikkö, joka virka-apua tarvitsee. Virka-avun antamisesta päättää Pääesikunta taikka merivoimien, ilmavoimien tai maavoimien esikunta. Kiireellisessä tapauksessa virka-avun antamisesta voi päättää varuskunnan päällikkö, joukko-osaston komentaja tai sotilaslaitoksen päällikkö.

79 b §

Puolustusvoimien virka-avun kustannukset

Puolustusvoimat vastaa itse Rajavartiolaitokselle antamansa virka-avun kustannuksista silloin, kun virka-avun antaminen on tehtävän luonne ja kiireellisyys huomioon ottaen välttämätöntä.

Virka-avun sitoessa suuria voimavaroja ja pitkittyessä siten, että se haittaa olennaisesti Puolustusvoimien tai virka-apua antavan yksikön perustoimintoja taikka aiheuttaa merkittäviä kustannuksia, Puolustusvoimilla on oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista.

Neuvoteltuaan ja sovittuaan virka-apua pyytäneen Rajavartiolaitoksen yksikön kanssa toiminnan muuttumisesta maksulliseksi Puolustusvoimat päättää korvauksen perimisestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ulkomaalaislakiin (301/2004) uusi 184 a § seuraavasti:

11 luku

Liikenteenharjoittajan velvollisuudet ja seuraamusmaksu

184 a §

Liikenteenharjoittajan velvollisuudet sisärajaliikenteessä

Tämän luvun säännöksiä sovelletaan myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavaltuutus on väliaikaisesti palautettu sisärajoiille Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvun ja rajavartiolaain 15 §:n mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 14 a §, sellaisena kuin se on laissa 1230/2013, sekä
lisätään 19 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 689/2009 ja 751/2014, uusi 4 momentti, 20 §:ään uusi 4 momentti ja 20 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 751/2014, uusi 3 momentti seuraavasti:

14 a §

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään rikos-
torjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 47 ja 48 §:ssä ja poliisilain 5 luvun 54 §:ssä.

Pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitetuilla salaisilla pakkokeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään mainitun luvun 56 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ylimääräinen tieto saadaan tallettaa 7 ja 11 §:ssä tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

19 §

Tiedot ulkorajan ylittävässä kulkuneuvossa olevista henkilöistä

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitettut tiedot on toimitettava myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvun ja rajavartiolaiton 15 §:n mukaisesti.

20 §

Liikenteenharjoittajan velvollisuus lentomatkustajia koskevien tietojen antamiseen

Tätä pykälää sovelletaan myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvun ja rajavartiolaiton 15 §:n mukaisesti.

20 a §

Liikenteenharjoittajan velvollisuus matkustajia ja miehistöä koskevien tietojen antamiseen alus- ja junaliikenteessä

Tätä pykälää sovelletaan myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvun ja rajavartiolaiton 15 §:n mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 26 b §, sellaisena kuin se on laissa 1229/2013, sekä
lisätään 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1229/2013, uusi 4 momentti seuraavasti:

7 §

Tasavallan presidentin päätöksenteko rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioissa

Edellä 2 ja 3 momentissa säädetystä poiketen virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaamman sotavarustein tapahtuvan asevoiman käyttöä koskevaan Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiaan sovelletaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 32 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyä menettelyä. Asiaa esiteltäessä sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä siitä.

26 b §

Opiskelijan muut tehtävät

Rajavartiolaitoksen esikunta voi määrätä riittävän koulutuksen saaneen rajavartijan peruskurssin opiskelijan suorittamaan myös muita tehtäviä kuin koulutukseen liittyviä harjoituksia, jos se on tarpeen Rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvien vakavien erityistilanteiden hoitamiseksi.

Rajavartijan peruskurssin opiskelijan toimivaltuuksista 1 momentissa tarkoitettussa tehtävässä säädetään rajavartiolain 34 g §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

poliisilain 2 luvun 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 2 luvun 21 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 753/2014, seuraavasti:

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

21 §

Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet

Poliisimiehellä on oikeus rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolaitain 28 ja 28 a §:ssä rajavartiomiehelle säädetyin toimivaltuuksin. Lisäksi poliisilla on sama toimivalta käyttää rajanylityspaikalla teknisessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä kuin Rajavartiolaitoksella on mainitun lain 31 §:n nojalla. Poliisimiehellä on oikeus ohjata ja rajoittaa liikkumista rajanylityspaikalla siten kuin siitä mainitun lain 30 a §:ssä rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen ja vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen osalta säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 25 päivänä tammikuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Sisäministeri Paula Risikko

1.

Laki

rajavartiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolain (578/2005) 20, 21, 29, 32, 33 ja 38 §, 39 §:n 3 momentti, 57 ja 71 §, 77 a §:n otsikko ja 1 momentti ja 79 §, sellaisina kuin niistä ovat 20 § osaksi laissa 478/2010, 21, 29, 32 ja 38 § laissa 749/2014, 33 § ja 77 a §:n otsikko ja 1 momentti laissa 425/2017, 39 §:n 3 momentti laissa 554/2007, 71 § osaksi laissa 749/2014 ja 79 § osaksi laissa 516/2013, sekä *lisätään* lakiin uusi 32 a, 33 a, 34 c—34 g, 38 a ja 38 b §, 54 §:ään uusi 4 momentti ja lakiin uusi 79 b § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

20 §

20 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla

*Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla, **Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella***

Rajavartiolaitos valvoo kuljettajien ajokuntoisuutta ja ajoneuvojen liikennekelpoisuutta rajanylityspaikalla. Rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden muustakin ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

Rajavartiolaitos valvoo kuljettajien ajokuntoisuutta ja ajoneuvojen liikennekelpoisuutta sekä *tieliikennelain (267/1981) säännösten noudattamista* rajanylityspaikalla. Rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden muustakin ylläpitämisestä rajanylityspaikalla, *toimitilassaan ja hallinnassaan olevalla alueella* silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

Rajavartiolaitoksen on viipymättä ilmoitettava poliisille vähäistä vakavammasta 1 momentissa tarkoitettuun yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon liittyvästä toimenpiteestään.

Vaarallisten esineiden ja toisen vahingoittamiseen soveltuvien esineiden ja aineiden hallussapitoa sekä päihdyttävien aineiden nauttimista koskevien säännösten noudattamisen valvomisesta säädetään järjestyslaissa (612/2003).

Vaarallisten esineiden ja toisen vahingoittamiseen soveltuvien esineiden ja aineiden hallussapitoa sekä päihdyttävien aineiden nauttimista koskevien säännösten noudattamisen valvomisesta säädetään järjestyslaissa (612/2003).

Voimassa oleva laki

Ehdotus

21 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen poliisin toimenpiteet

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päälystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia *poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja* poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa.

Rajavartiomies voi kohtaamassaan asiassa suorittaa 1 momentissa tarkoitetun toimenpiteen ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Toimenpiteestä on viipymättä ilmoitettava poliisille. Toimenpiteestä on poliisimiehen pyynnöstä luovuttava tai jo aloitettu toimenpide on keskeytettävä.

Rajavartiomies voi ennalta suunnitellussa, tarkoituksenmukaisena pidettävässä rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartioinnissa partiointialueella suorittaa välttämättömiä *poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja* poliisin toimenpiteitä poliisin johdolla tapahtuvassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä.

29 §

Rajavalvontaan liittyvä tekninen valvonta

Rajavartiolaitoksella on rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus rajan läheisyydessä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä *paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy*, kohdistaa *poliisilaissa tarkoitettua* teknistä valvontaa muualle kuin rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Teknistä valvontaa ei kuitenkaan saa kohdistaa käymälään, pukeutumistilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan taikka henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön osoitettuihin työhuoneisiin.

21 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeelliset poliisin toimenpiteet

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päälystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa.

Rajavartiomies voi kohtaamassaan asiassa suorittaa 1 momentissa tarkoitetun toimenpiteen ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Toimenpiteestä on viipymättä ilmoitettava poliisille. Toimenpiteestä on poliisimiehen pyynnöstä luovuttava tai jo aloitettu toimenpide on keskeytettävä.

Rajavartiomies voi ennalta suunnitellussa, tarkoituksenmukaisena pidettävässä rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartioinnissa partiointialueella suorittaa välttämättömiä poliisin toimenpiteitä poliisin johdolla tapahtuvassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä.

29 §

Rajavalvontaan liittyvä tekninen valvonta

Rajavartiolaitoksella on rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus rajan läheisyydessä, *Suomen merialueella* sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä kohdistaa teknistä valvontaa muualle kuin rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Teknistä valvontaa ei kuitenkaan saa kohdistaa käymälään, pukeutumistilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan *eikä* henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön osoitettuihin työhuoneisiin. *Teknisellä valvonnalla tarkoitetaan jatkuvaa tai toistuvaa kulkuneuvoihin, kulkuneuvon kuljettajiin, jalankulkijoihin tai yleisöön kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista.*

Voimassa oleva laki

Rajanylityspaikalla ja rajavyyhytyksen ulkopuolella tapahtuvasta teknisestä valvonnasta on ilmoitettava sopivalla merkillä.

Rajavartiolaitos saa asettaa teknistä laitteistoa 1 momentissa tarkoitettua teknistä valvontaa varten rajavyyhytyksellä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa. Rajavyyhytyksen ulkopuolella teknistä laitteistoa voidaan ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa asettaa vain tilapäisesti, eli enintään 3 kuukauden ajanjaksoksi. Teknisen laitteiston asettamisesta aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

Teknisen valvonnan tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartioloissa annetussa laissa.

32 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen rajanylityspaikalla

Rajavartiomiehen oikeudesta toimenpiteisiin rajanylityspaikalla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sovelletaan, mitä poliisilain 2 luvun 2, 5 ja 6 §:ssä, 8 §:n 1 momentissa sekä 10 §:ssä säädetään. Mitä poliisilain 2 luvun 6 §:n 3 momentissa säädetään päälylystään kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan rajavartioloissa vähintään luutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.

Ehdotus

Rajanylityspaikalla ja rajavyyhytyksen ulkopuolella tapahtuvasta teknisestä valvonnasta on *merialueita lukuun ottamatta* ilmoitettava sopivalla merkillä.

Rajavartiolaitos saa asettaa teknistä laitteistoa teknistä valvontaa varten rajavyyhytyksellä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa. Rajavyyhytyksen ulkopuolella teknistä laitteistoa voidaan ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa asettaa vain tilapäisesti, enintään *kolmeksi kuukaudeksi*. Teknisen laitteiston asettamisesta aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

Teknisen valvonnan tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin *ja tietojen käytöstä* säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartioloissa annetussa laissa. *Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa suoritettavasta teknisestä valvonnasta säädetään aluevalvontalaissa (755/2000) ja Rajavartioloituksen tutkittavan rikoksen esittämiseksi tai vaaran torjumiseksi käytettävästä teknisestä valvonnasta rikostorjunnasta Rajavartioloituksen annetussa laissa.*

32 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet ylläpitää yleistä järjestyä ja turvallisuutta rajanylityspaikalla, Rajavartioloituksen toimittilassa ja Rajavartioloituksen hallinnassa olevalla alueella

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus 20 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, Rajavartioloituksen toimittilassa ja Rajavartioloituksen hallinnassa olevalla alueella:

1) eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka ohjata, kieltää tai rajoittaa liikkumista;

2) eristää tai tyhjentää rikoslain 24 luvun 3 §:ssä tarkoitettu julkisrauhan tai 11 §:ssä tarkoitettu kotirauhan suojaama tila tai alue, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi eikä alueella olevia voida muuten suojata;

ennen toimenpiteen suorittamista on kuultava julkisrauhan suojaaman tilan tai alueen haltijaa, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista;

3) päästä julkisrauhan tai kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan taikka tilaan tai muuhun paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä, taikka kulkuneuvoon ja suorittaa siellä tarvittaessa etsintä, jos henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä edellyttäen, että toimenpide on välttämätön vaaran tai vahingon estämiseksi taikka räjähdysaineiden, aseiden tai muiden vaarallisten aineiden ja esineiden etsimiseksi ja haltuun ottamiseksi;

4) määrätä väkijoukko hajaantumaan tai siirtymään, jos kokoontuminen vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai on esteenä liikenteelle taikka jos väkijoukossa olevat uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti syyllistyisivät henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen; toimenpiteet tulee mahdollisuuksien mukaan rajata koskemaan niitä henkilöitä, joiden menettelystä väkijoukon hajottamisen tai siirtämisen tarve aiheutuu;

5) hajottaa 4 kohdassa tarkoitettu väkijoukko voimakeinoin sekä ottaa niskoitteleva henkilö kiinni, jollei hajaantumis- tai siirtymismääräystä noudateta;

6) ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin;

7) julkisrauhan tai kotirauhan suojaaman tilan tai muun paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu, menee salaa tai toista harhauttamalla taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä;

8) poistaa julkisrauhan tai kotirauhan suojaamasta tilasta tai muusta paikasta siellä luvallisesti oleskeleva henkilö, jos tämä häiritsee muiden henkilöiden kotirauhaa tai jul-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kisrauhaa taikka aiheuttaa siellä muulla tavoin huomattavaa häiriötä ja on perusteltua syytä epäillä, että häirintä toistuu;

9) ottaa kiinni 7 ja 8 kohdassa tarkoitettu häiritsijä, jos poistamisella ei todennäköisesti voitaisi estää häiriön toistumista;

10) avata huone, säilytyspaikka tai muu vastaava toimenpiteen kohde tarvittaessa voimakeinoja käyttäen 3 ja 7—9 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa; toimenpiteen päättyttyä sen kohde on sopivalla tavalla suljettava;

11) poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle;

12) ottaa 11 kohdassa tarkoitettu henkilö kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa;

13) suojella henkilöä tai vartioida paikkaa 11 kohdassa tarkoitettun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi;

14) ottaa kiinni ja viimesijaisena keinona lopettaa eläin, joka aiheuttaa vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle taikka vakavasti vaarantaa liikennettä; eläin saadaan lopettaa myös, jos sen hengissä pitäminen olisi ilmeistä julmuutta sitä kohtaan.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua alueen eristämisestä tai tyhjentämisestä sekä 3 kohdassa tarkoitettua pääsystä vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan päättää vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

Edellä 3 ja 7—9 kohdan nojalla suoritetuista toimenpiteistä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä vastaava merkintä muuhun asiakirjaan.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

32 a §

Tekninen kuuntelu ja tekninen katselu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella

Sen lisäksi, mitä 32 §:ssä ja muualla laissa säädetään, Rajavartiolaitoksella on oikeus 20 §:ssä tarkoitetussa tilanteessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, toimitilassaan ja hallinnassaan olevalla alueella käyttää lyhytaikaisesti rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua ja 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä katselua mainittujen pykälien 2 momenttien estämättä, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvallisesti suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

Tässä pykälässä tarkoitetun teknisen kuuntelun ja teknisen katselun käyttämisestä päättää Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies.

33 §

33 §

Rajavartiomiehen toimivaltuus poliisitehtävissä

*Rajavartiomiehen **toimivaltuudet** poliisitehtävissä*

Rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitettuisa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävissä, 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi, Prüm- ja Atlas -yhteistyössä sekä merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettua rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä *poliisimiehelle* poliisilain 2 ja 3 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Mitä poliisilain 2 luvun 4 §:n 2 momentissa, 6 §:n 3 momentissa ja 8 §:n 2 momentissa säädetään päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan rajavartiolaitoksessa vähintään luutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.

Rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitettuisa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden *ylläpitämiseksi tarpeellisissa* poliisitehtävissä, 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi, Prüm- ja Atlas -yhteistyössä sekä merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettua Rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä poliisilain 2 ja 3 luvussa sekä 5 luvun 17 §:n 5 momentissa ja 19 §:n 5 momentissa tarkoitettua toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Mitä poliisilain 2 luvun 4 §:n 2 momentissa, 6 §:n 3 momentissa ja 8 §:n 2 momentissa säädetään päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan Rajavartiolaitoksessa vähintään *kapteenin tai kapteeniluutnantin* ar-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

voiseen rajavartiomieheen. Poliisilain 5 luvun 17 §:n 5 momentissa tarkoitetun teknisen kuuntelun ja 19 §:n 5 momentissa tarkoitetun teknisen katselun toimivaltuuden käyttämisestä 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa päättää Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies.

(uusi)

33 a §

Teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskeva menettely

Kun Rajavartiolaitos käyttää 32 a §:ssä tarkoitettussa tilanteessa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua tai 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä katselua lyhytaikaisesti toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi sovelletaan lisäksi, mitä mainitun lain 3 luvussa säädetään kyseisten toimivaltuuksien käytön edellytyksistä ja menettelytavoista sekä toimivaltuuksilla saatujen tietojen käsittelystä.

Kun Rajavartiolaitos käyttää 33 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa poliisilain 5 luvun 17 §:n 5 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua tai 19 §:n 5 momentissa tarkoitettua teknistä katselua toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi sovelletaan lisäksi, mitä mainitussa 5 luvussa säädetään kyseisten toimivaltuuksien käytön edellytyksistä ja menettelytavoista sekä toimivaltuuksilla saatujen tietojen käsittelystä. Mitä poliisilaissa säädetään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä, sovelletaan Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen.

Teknisen kuuntelun ja teknisen katselun valvonnasta Rajavartiolaitoksessa säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 62 §:ssä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

34 c §

Toimivaltuudet sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä

Rajavartiolaitoksella on sellaisessa 25 §:ssä tarkoitetussa sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä, jonka Puolustusvoimat Rajavartiolaitokselle antaa, Suomen alueen, kansan elinmahdollisuuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaamiseksi sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi oikeus tarvittaessa käyttää muualla laissa säädetyn lisäksi virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaampaa sotavarusteiden tapahtuvaa asevoimaa aseellisen hyökkäyksen tai sitä vastaavan ulkoisen uhan kohdistuessa Suomeen. Sotavarusteiden tapahtuvan asevoiman käytön tulee olla sopusoinnussa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa.

(uusi)

34 d §

Asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan toimivaltuudet Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena

Palveluksessa olevalla asevelvollisella ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettuun asepalvelukseen otetulla on rajavartiolaitoksen hallintolain 30 §:ssä tarkoitetulla tavalla rajavartiolaitoksen toiminnan tukena toimiesaan, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä perustellusta syystä tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä, rajavartiomiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa tilapäisesti oikeus:

1) selvittää henkilöllisyys ja ottaa henkilötuntomerkit pakkokeinoja käyttämättä noudattaen, mitä 36 §:n 1 ja 2 momentissa ja ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään;

2) pysäyttää kulkuneuvo ja ohjata liikennettä noudattaen, mitä 38 §:ssä säädetään;

3) suorittaa 65 §:ssä tarkoitettuun rajavartiomiehen toimenpiteeseen liittyvä turvallisuustarkastus noudattaen, mitä 65 a §:ssä säädetään;

4) estää rajavartiomiehen kiinni tai säilöön

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ottaman henkilön tai sellaisen henkilön, jonka henkilökohtaiseen vapauteen rajavartiomies on kohdistanut muun toimenpiteen, poistuminen käskyin ja kehotuksin sekä suorittaa näihin tehtäviin liittyviä kuljetuksia;

5) suorittaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen tai Rajavartiolaitokselle säädettyyn hallinnolliseen tehtävään liittyvä kirjaamistehtävä.

Palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla ei ole 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia käyttäessään oikeutta saada tietoja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tarkoitetuista Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä eikä muista viranomaistarkoituksia varten perustetuista rekistereistä tai tietojärjestelmistä.

Palveluksessa olevan asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan oikeudesta välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen rajavartiomiehen ohjauksessa säädetään 35 §:n 2 momentissa ja oikeudesta hätävarjeluun rikoslain 4 luvun 4 §:ssä. Oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen aluevalvontatehtävässä säädetään aluevalvontalaissa. Sotilaan ja sotilasesimiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 23, 23 b ja 23 c §:ssä.

(uusi)

34 e §

Päätöksenteko asevelvollisen ja vapaaehtoisista asepalvelusta suorittavan toimivaltuuksista

Päätöksen palveluksessa olevan asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan määräämisestä 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia edellyttävään tehtävään tekee sen alueellisen rajavartioviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia koskee. Päätöksessä on yksilöitävä suoritettavat toimenpiteet sekä niiden alueellinen ja ajallinen ulottuvuus. Toimenpiteet eivät saa ylittää sitä, mikä on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä.

Palveluksessa oleva asevelvollinen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittava voidaan

Voimassa oleva laki

Ehdotus

määrätä vain sellaiseen 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia edellyttävään tehtävään, johon hänellä on riittävä koulutus.

(uusi)

34 f §

Asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan velvollisuudet ja vastuu

Edellä 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia käyttävään palveluksessa olevaan asevelvolliseen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen sovelletaan rajavartiolaitoksen hallintolain 17 ja 17 a—17 d §:ää. Vahingonkorvausvastuusta säädetään 80 ja 80 a—80 d §:ssä sekä vahingonkorvauslaissa (412/1974).

(uusi)

34 g §

Rajavartijan peruskurssin opiskelijat

Mitä 34 d—34 f §:ssä säädetään, sovelletaan myös rajavartijan peruskurssin opiskelijaan silloin, kun hänet määrätään rajavartiolaitoksen hallintolain 26 b §:n 1 momentissa tarkoitettuun opiskelun ulkopuoliseen tehtävään.

38 §

38 §

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se on tarpeen rajavalvonnan, poliisitehtävän, ulkomaalaisvalvonnan tai turvaamistehtävän suorittamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, liikenneonnettomuuden vuoksi taikka rajavartiolaitoksen toimialallaan suorittaman kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan tai metsästyksenvalvonnan suorittamiseksi tai rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se on tarpeen rajavalvonnan, poliisitehtävän, ulkomaalaisvalvonnan tai turvaamistehtävän suorittamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella, liikenneonnettomuuden vuoksi taikka Rajavartiolaitoksen toimialallaan suorittaman kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan tai metsästyksenvalvonnan suorittamiseksi tai rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

38 a §

Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus puuttua ilmailulain (864/2014) 2 §:n 1 momentin 22 kohdassa tarkoitetun miehittämättömän ilma-aluksen ja 21 kohdassa tarkoitetun lennokin kulkuun, jos se on välttämätöntä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi, turvaamistehtävän tai meripelastustehtävän suorittamiseksi taikka Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi.

Rajavartiomiehellä on oikeus lyhytaikaisesti kohdistaa 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa miehittämättömään ilma-alukseen tai lennokkiin ja sen kauko-ohjauslaitteisiin ja ohjaus- ja seurantayhteyksiin sekä muihin sen käytön edellyttämiin järjestelmän osiin (kokonaisjärjestelmä) sellaisia tarpeellisia voimakeinoja ja teknisiä toimenpiteitä, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen ja toimenpiteiden puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon virkatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin toiminnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Jos voimakeinojen tai teknisten toimenpiteiden käyttäminen on välttämätöntä, on niitä käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka, kun 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi välttämättä on tarpeen. Toimenpiteillä ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa muulle radioviestinnälle tai yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

Rajavartiomiehellä on oikeus käsitellä miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kauko-ohjaukseen liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseksi sekä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmän osan yksilöimiseksi ja sijainnin määrittämiseksi. Radioviestinnän, välitystietojen ja sijaintitietojen avulla saatu luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä oleva tieto on hävitettävä viipymättä, ellei laissa toisin säädetä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

38 b §

Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen ja rajoittaminen

Sisäministeriö voi enintään seitsemäksi vuorokaudeksi kerrallaan kieltää vesiliikenteen tai rajoittaa sitä rajoitetulla Suomen aluevesien osalla ja Saimaan kanavalla, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä. Rajaturvallisuutta välittömästi vaarantavassa kiireellisessä tilanteessa päätöksen voi tehdä sen alueellisen rajavartioviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia pääosin koskee, kuultuaan muita alueellisia rajavartioviranomaisia, joiden toimialuetta asia koskee. Alueellisen rajavartioviranomaisen päällikön päätöksestä on viipymättä ilmoitettava sisäministeriölle, joka voi päättää vesiliikenteen keskeytyksen tai rajoituksen jatkamisesta tai lopettamisesta.

Ennen 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä on Liikennevirastolle ja Tullille varattava tilaisuus tulla kuulluiksi, ellei tilanteen kiireellisyys välttämättä edellytä päätöksen välitöntä toimeenpanoa. Liikennevirasto vastaa 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tiedottamisesta asianomaisille ja osallistuu päätöksen toimeenpanoon.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös on peruutettava välittömästi tai sen laajuutta on rajoitettava, kun vesiliikenteen keskeyttäminen tai rajoittaminen ei ole enää välttämätöntä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi.

39 §

39 §

*Oikeus liikkua toisen kiinteistöllä**Oikeus liikkua toisen kiinteistöllä*

Rajavartiolaitoksen oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä silloin, kun se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä, on voimassa, mitä puolustusvoimien oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä säädetään puolustusvoimista annetun lain 14 §:ssä.

Rajavartiolaitoksen oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä silloin, kun se on sotilaallisen harjoitustoiminnan, *rajaturvallisuuden ylläpitämisen* tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä, on voimassa, mitä Puolustusvoimien oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä säädetään puolustusvoimista annetun lain 14 §:ssä. *Mitä mainitun pykälän 3 ja 4 momentissa säädetään puolus-*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tushaaraesikunnasta, varuskunnan päälliköstä ja harjoituksen johtajasta, sovelletaan Rajavartiolaitoksessa sen esikuntaan, hallintoyksikön komentajaan ja vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.

54 §

Rajavyöhykeluvan raukeaminen ja peruuttaminen

(uusi)

Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä muun kuin 53 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettun henkilön rajavyöhykelupa voidaan peruuttaa enintään kuukaudeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Luvan peruuttamista koskeva päätös on peruutettava välittömästi, kun se ei ole enää välttämätön. Tässä momentissa tarkoitettu päätös rajavyöhykeluvan peruuttamisesta voidaan antaa tiedoksi hallintolain (434/2003) 55 §:ssä tarkoitetulla yleistiedoksiannolla.

57 §

Rajavyöhykeilmoitus

Sen lisäksi, mitä luvanvaraisuudesta 52 §:ssä säädetään, rajavartioviranomaiselle on ennakolta ilmoitettava (*rajavyöhykeilmoitus*):

1) ampuma-aseen, räjähdysaineen tai jousitoimisen aseiden käyttämisestä sekä metsänhakkuusta ja metsän raivauksesta 500 metriä lähempänä rajaviivaa;

2) uitosta, kalastamisesta ja kulkuneuvolla rajavedessä kulkemisesta.

57 §

Rajavyöhykeilmoitus

Sen lisäksi, mitä luvanvaraisuudesta 52 §:ssä säädetään, rajavartioviranomaiselle on ennakolta ilmoitettava (*rajavyöhykeilmoitus*):

1) ampuma-aseen, räjähdysaineen tai jousitoimisen aseiden käyttämisestä sekä metsänhakkuusta ja metsän raivauksesta 500 metriä lähempänä rajaviivaa;

2) uitosta, kalastamisesta ja kulkuneuvolla rajavedessä kulkemisesta.

Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä rajavartioviranomainen voi edellyttää, että rajavyöhykkeellä oleskelusta tehdään ennakolta rajavyöhykeilmoitus, jos ilmoitus on välttämätön rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Ilmoitusvelvollisuus voidaan määrätä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Ilmoitusvelvollisuus on peruutettava välittömästi, kun se ei ole enää välttämätön. Tässä momentissa tarkoitettu päätös ilmoitusvelvolli-

Voimassa oleva laki

Rajavyöhykeilmoitus tehdään sille alueelliselle tai paikalliselle rajavartioviranomaiselle, jonka toimialuetta ilmoitus koskee. Rajavartioviranomainen antaa ilmoituksessa tarkoitettua toimintaa koskevia tarkempia määräyksiä *1 momentissa tarkoitettuun toimintaan* liittyvästä liikkumisesta, aseiden suuntaamisesta, kerralla käytettävien räjähdysainesten määrystä, puiden kaatosuunnasta ja -menetelmistä sekä muista toimenpiteistä tahattomien rajatapahtumien estämiseksi, jos se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä.

71 §

Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset

Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai kiello, jos se on välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Sotilaallisen harjoitusalueen tai rajaturvallisuuteen liittyvän harjoitusalueen osaa koskevan tilapäisen liikkumisrajoituksen tai kiellon voi harjoituksen ajaksi määrätä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

Vastoin kieltoa tai rajoitusta oleskeleva henkilö voidaan poistaa kiellossa tai rajoituksessa tarkoitettua tilasta tai siinä tarkoitettua alueelta. Jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä rajoituksen rikkomista voida muutoin estää, henkilö voidaan ottaa kiinni. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy rajoituksen rikkomiseen, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta.

Ehdotus

suudesta voidaan antaa tiedoksi hallintolain 55 §:ssä tarkoitettulla yleistiedoksiannolla.

Rajavyöhykeilmoitus tehdään sille alueelliselle tai paikalliselle rajavartioviranomaiselle, jonka toimialuetta ilmoitus koskee. Rajavartioviranomainen antaa ilmoituksessa tarkoitettua toimintaa *tai oleskelua* koskevia tarkempia määräyksiä liikkumisesta, aseiden suuntaamisesta, kerralla käytettävien räjähdysainesten määrystä, puiden kaatosuunnasta ja -menetelmistä sekä muista toimenpiteistä tahattomien rajatapahtumien estämiseksi, jos se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä.

71 §

Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset

Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää Rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai -kiello, jos se on välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Sotilaallisen harjoitusalueen tai rajaturvallisuuteen liittyvän harjoitusalueen osaa *taikka Rajavartiolaitoksen 39 §:n 3 momentin nojalla käyttöönsä ottamaa kiinteistöä* koskevan tilapäisen liikkumisrajoituksen tai -kiellon voi harjoituksen *tai kiinteistön käyttöönoton* ajaksi määrätä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

Liikkumisrajoitusta tai -kieltoa rikkova henkilö voidaan poistaa *rajoituksessa tai kiellossa* tarkoitettua tilasta tai siinä tarkoitettua alueelta. Jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä rajoituksen *tai kiellon* rikkomista voida muutoin estää, henkilö voidaan ottaa kiinni. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy rajoituksen *tai kiellon* rikkomiseen, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

77 a §

Rajavartiolaitoksen virka-apu ja tuki poliisille merialueella

Poliisilla on oikeus saada rajavartiolaitokselta Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

77 a §

*Rajavartiolaitoksen virka-apu ja tuki poliisille **terrorismirikoksen torjunnassa***

Poliisilla on oikeus saada Rajavartiolaitokselta Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä *sekä rajanylityspaikalla ja rajan läheisyydessä* sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

79 §

Puolustusvoimien virka-apu rajavartiolaitokselle

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada puolustusvoimilta virka-apuna:

1) etsintään käytettävää kalustoa sekä etsintään ja liikenteen ohjaamiseen käytettäviä henkilövoimavaroja, jos se on tarpeen valtakunnanrajan ilmeisesti laittomasti ylittäneen Suomessa olevan henkilön verekseltään löytämiseksi;

2) rajavartiolaitoksen vaarallisen tehtävän turvallisesti suorittamiseksi tarvittavaa suojakalustoa;

3) rajavalvontatehtävän suorittamiseksi tai rajatapahtuman tutkimiseksi tarpeellista erityisasiantuntemusta;

4) merenkulun turvatoimilaissa tarkoitetun merellä olevaan alukseen tai siinä oleviin matkustajiin kohdistuvan torvauhan torjumiseksi tarpeellista kalustoa sekä erityisasiantuntemusta.

Tässä pykälässä tarkoitettuun virka-apuun eivät kuulu ampuma-aseiden käyttäminen tai sotilaalliset voimakeinot. Sivullisen oikeudesta välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen rajavartiomiehen ohjauksessa säädetään tämän lain 35 §:n 2 momentissa ja oi-

79 §

*Puolustusvoimien virka-apu **Rajavartiolaitokselle***

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada Puolustusvoimilta virka-apuna *rajaturvallisuuden ylläpitoon kotimaassa liittyvän tehtävän sekä merenkulun turvatoimilaissa rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi tarpeellista kalustoa, henkilöstöä ja erityisasiantuntemusta, jos virka-avun antaminen voi tapahtua vaarantamatta Puolustusvoimille säädettyjen muiden tehtävien suorittamista.*

Tässä pykälässä *tarkoitettua virka-apua antavalla on erittäin tärkeässä ja kiireellisessä tehtävässä oikeus rajavartiomiehen ohjauksessa käyttää sellaisia tehtävän suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joihin rajavartiomies hänet toimivaltansa nojalla val-*

Voimassa oleva laki

keudesta hätävarjeluun rikoslain 4 luvun 4 §:ssä.

Virka-apua pyytää rajavartiolaitoksen esikunta tai kiireellisessä tapauksessa se hallintoyksikkö, joka virka-apua tarvitsee. Virka-avun antamisesta päättää pääesikunta tai merivoimien, ilmavoimien taikka maavoimien esikunta. Kiireellisessä tapauksessa virka-avun antamisesta voi päättää varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja.

(uusi)

Ehdotus

tuuttaa ja joita tilanne huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Oikeudesta hätävarjeluun säädetään rikoslain 4 luvun 4 §:ssä.

Virka-apua pyytää Rajavartiolaitoksen esikunta tai kiireellisessä tapauksessa se hallintoyksikkö, joka virka-apua tarvitsee. Virka-avun antamisesta päättää Pääesikunta taikka merivoimien, ilmavoimien tai maavoimien esikunta. Kiireellisessä tapauksessa virka-avun antamisesta voi päättää varuskunnan päällikkö, joukko-osaston komentaja tai sotilaslaitoksen päällikkö.

79 b §

Puolustusvoimien virka-avun kustannukset

Puolustusvoimat vastaa itse Rajavartiolaitokselle antamansa virka-avun kustannuksista silloin, kun virka-avun antaminen on tehtävän luonne ja kiireellisyys huomioon ottaen välttämätöntä.

Virka-avun sitoessa suuria voimavaroja ja pitkittyessä siten, että se häiritsee olennaisesti Puolustusvoimien tai virka-apua antavan yksikön perustoimintoja taikka aiheuttaa merkittäviä kustannuksia, Puolustusvoimilla on oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista.

Neuvoteltuaan ja sovittuaan virka-apua pyytäneen Rajavartiolaitoksen yksikön kanssa toiminnan muuttumisesta maksulliseksi Puolustusvoimat päättää korvauksen perimisestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ulkomaalaislakiin (301/2004) uusi 184 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 luku

**Liikenteenharjoittajan velvollisuudet ja
seuraamusmaksu**

(uusi)

184 a §

*Liikenteenharjoittajan velvollisuudet sisära-
jaliikenteessä*

*Tämän luvun säännöksiä sovelletaan myös
sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta
on väliaikaisesti palautettu sisärajoille
Schengenin rajasäännösten III osaston 2 lu-
vun ja rajavartiolain 15 §:n mukaisesti.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki**henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 14 a §, sellaisena kuin se on laissa 1230/2013, sekä
lisätään 19 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 689/2009 ja 751/2014, uusi 4 momentti, 20 §:ään uusi 4 momentti ja 20 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 751/2014, uusi 3 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

14 a §

14 a §

*Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely**Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely*

Poliisilain 5 luvussa tarkoitetuilla salaisilla tiedonhankintakeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitetuilla salaisilla pakkokeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ylimääräinen tieto saadaan tallettaa 7 ja 11 §:ssä tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 47 ja 48 §:ssä ja poliisilain 5 luvun 54 §:ssä. Pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitetuilla salaisilla pakkokeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään mainitun luvun 56 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ylimääräinen tieto saadaan tallettaa 7 ja 11 §:ssä tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

19 §

Tiedot ulkorajan ylittävissä kulkuneuvossa olevista henkilöistä

(uusi)

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitettut tiedot on toimitettava myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvun ja rajavartiolaitain 15 §:n mukaisesti.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 §

Liikenteenharjoittajan velvollisuus lentomatkustajia koskevien tietojen antamiseen

(uusi)

Tätä pykälää sovelletaan myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvun ja rajavartiolaiton 15 §:n mukaisesti.

20 a §

Liikenteenharjoittajan velvollisuus matkustajia ja miehistöä koskevien tietojen antamiseen alus- ja junaliikenteessä

(uusi)

Tätä pykälää sovelletaan myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännösten III osaston 2 luvun ja rajavartiolaiton 15 §:n mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
.

4.

Laki

rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 26 b §, sellaisena kuin se on laissa 1229/2013, sekä
lisätään 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1229/2013, uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Tasavallan presidentin päätöksenteko rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioissa

(uusi)

Edellä 2 ja 3 momentissa säädetystä poiketen virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaamman sotavarustein tapahtuvan asevoiman käyttöä koskevaan Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiaan sovelletaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 32 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyä menettelyä. Asiaa esiteltäessä sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä siitä.

26 b §

26 b §

Opiskelijan muut tehtävät

Opiskelijan muut tehtävät

Rajavartiolaitoksen esikunta voi määrätä riittävän koulutuksen saaneen rajavartijan peruskurssin opiskelijan suorittamaan myös muita tehtäviä kuin koulutukseen liittyviä harjoituksia, jos se on tarpeen rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvien vakavien erityistilanteiden hoitamiseksi.

Rajavartijan peruskurssin opiskelijan suorittaessa 1 momentissa tarkoitettua tehtävää häneen sovelletaan, mitä rajavartiolain 35 §:n 2 momentissa säädetään rajavartiomiestä avustavan henkilön valtuuksista.

Rajavartiolaitoksen esikunta voi määrätä riittävän koulutuksen saaneen rajavartijan peruskurssin opiskelijan suorittamaan myös muita tehtäviä kuin koulutukseen liittyviä harjoituksia, jos se on tarpeen Rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvien vakavien erityistilanteiden hoitamiseksi.

Rajavartijan peruskurssin opiskelijan toimivaltuuksista 1 momentissa tarkoitetussa tehtävässä säädetään rajavartiolain 34 g §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

5.

Laki

poliisilain 2 luvun 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 2 luvun 21 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 753/2014, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

Yleiset toimivaltuudet

21 §

21 §

Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet

Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet

Poliisimiehellä on oikeus rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolaiton 28 ja 28 a §:ssä rajavartiomiehelle säädetyin toimivaltuuksin. Lisäksi poliisilla on sama toimivalta käyttää rajanylityspaikalla teknisessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä kuin rajavartiolaitoksella on rajavartiolaiton 31 §:n nojalla.

Poliisimiehellä on oikeus rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolaiton 28 ja 28 a §:ssä rajavartiomiehelle säädetyin toimivaltuuksin. Lisäksi poliisilla on sama toimivalta käyttää rajanylityspaikalla teknisessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä kuin Rajavartiolaitoksella on *mainitun lain* 31 §:n nojalla. *Poliisimiehellä on oikeus ohjata ja rajoittaa liikkumista rajanylityspaikalla siten kuin siitä mainitun lain 30 a §:ssä rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen ja vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen osalta säädetään.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20